

Onsdagen den 9 april

Kl. 10.00

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 2008 till socialutskottet

Nr 2009 punkterna 2.1–2.6 till civilutskottet, punkterna 2.8, 2.12, 2.13
och 2.18 till skatteutskottet samt övriga punkter till näringsutskottet

Nr 2010–2018 till inrikesutskottet

Nr 2019–2022 till skatteutskottet

Nr 2023 till kulturutskottet

Nr 2024 och 2025 till skatteutskottet

Nr 2026 och 2027 till lagutskottet

Nr 2028 till justitieutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter skatteutskottets betänkande nr 15
och 16, lagutskottets betänkande nr 14 samt näringsutskottets betän-
kanden nr 12–15.

**§ 4 Anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde,
m. m.**

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 5 med anledning av i pro-
positionen 1975:1 gjorda framställningar inom socialdepartementets verk-
samtetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Ekonomiskt stöd åt barnfamiljer, m. m.

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande punkten 1 får omfatta även punkterna 2–11.
Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas be-
träffande samtliga nu nämnda punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överlägg-
ningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 3 (Allmänna barnbidrag)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 7 (socialdepartementet)

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

under punkten C 1 (s. 44 och 45) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:774 av herr Hermansson m. fl. (vpk): vari hemställdes att riksdagen beslutade

a) att öka de allmänna barnbidragen till 1 800 kr. per barn och år, vilket utgjorde 20 % av nu gällande basbelopp, och därför under punkten C 1 Allmänna barnbidrag, bilaga 7, beslutade anslå ett med 549 600 000 kr. till 3 249 600 000 kr. förhöjt belopp,

b) att de allmänna barnbidragen tills vidare skulle utgöra 20 % av basbeloppet,

c) att hos regeringen begära förslag om ytterligare ökning av de allmänna barnbidragens realvärde så att detta kom att motsvara 25 % av basbeloppet.

1975:1022 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp), vari såvitt här var i fråga, hemställdes att riksdagen vid sin behandling av proposition 1975:1, bilaga 1 (finansplanen) beslutade att allmänt barnbidrag skulle utgå med 20 % av det vid respektive års början gällande basbeloppet per barn och år fr. o. m. den 1 januari 1976 med möjlighet till tidigare ikraftträdande, om detta visade sig motiverat av konjunkturpolitiska skäl

– sedan motionen hänvisats till finansutskottet och till sin huvuddel behandlats i betänkandet FiU 1975:1, hade nämnda utskott med socialutskottets medgivande och under hänvisning till vad finansutskottet anfört i visst avsnitt i betänkandet överflyttat det här redovisade yrkandet till socialutskottet, i vad avsåg anknytning av barnbidraget till basbeloppet

1975:1235 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt här var i fråga, hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att motionen överlämnades till barnstugeutredningen för beaktande av vad i motionen anförts beträffande individuella lösningar av barn tillsynen.

1975:1242 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om införande av ett beskattat vårdnadsbidrag från den 1 juli 1976, vilket skulle vara utformat så att ett bidrag på 600 kr. per månad skulle utgå från den tidpunkt då ersättning från föräldraförsäkringen upphörde till dess barnet fyllt tre år i enlighet med vad som anförts i motionen.

1975:1256 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag inom ramen för skattereformen för 1977 om införande av vårdnadsbidrag, vilket skulle ge barnfamiljerna ett verkligt stöd med 300 kr. per månad och barn från den tidpunkt då föräldrapenningen upphörde till dess barnet fyllt tre år samt

1975:1297 av herr Turesson (m), vari hemställt att riksdagen beslutade anhålla att regeringen skulle verkställa en förutsättningslös utredning om familjens situation att ligga till grund för åtgärder, ägnade att bl. a. öka valfriheten i fråga om barntillsyn för såväl ensamstående som makar med barn.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning och indexreglering av de allmänna barnbidragen att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1975:774 och motionen 1975:1022, båda motionerna såvitt avsåg indexreglering av barnbidragen,

b) med anledning av dels vad utskottet anfört, dels motionen 1975:774 och motionen 1975:1022, båda motionerna såvitt avsåg höjning av barnbidragen, anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, innebärande att barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1976 skulle höjas till 1 800 kr. per barn och år,

c) avslå motionen 1975:774, såvitt avsåg ställningstagande till framtida förbättring av barnbidragens realvärde,

2. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1975/76 skulle anvisa ett förslagsanslag av 2 975 000 000 kr.,

3. att riksdagen skulle

a) beträffande vårdnadsbidrag avslå motionen 1975:1242 och motionen 1975:1256,

b) beträffande individuella lösningar av barntillsynen avslå motionen 1975:1235, såvitt här var i fråga,

c) beträffande en utredning om familjens situation avslå motionen 1975:1297.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande indexreglering av de allmänna barnbidragen av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Larsson i Öskevik (c), Romanus (fp) och Andreasson i Östra Ljungby (c) samt fröken Andersson (c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. beträffande höjning och indexreglering av de allmänna barnbidragen av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:774 och med anledning av motionen 1975:1022, båda motionerna i motsvarande del, anta av reservanten framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

b) med bifall till motionen 1975:774 i motsvarande del hos regeringen begära förslag om ytterligare höjning av de allmänna barnbidragens realvärde så att barnbidragen kom att uppgå till 25 % av basbeloppet,

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

3. beträffande medelsanvisningen av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 3 250 000 000 kr..

4. beträffande vårdnadsbidrag av herrar Gustavsson i Alvesta, Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av motionen 1975:1242 och motionen 1975:1256 an hålla att regeringen lade fram förslag till vårdnadsbidrag till familjer med barn under tre år.

b) beträffande individuella lösningar av barntillsynen avslå motionen 1975:1235, såvitt här var i fråga,

c) beträffande en utredning om familjens situation avslå motionen 1975:1297.

5. beträffande vårdnadsbidrag av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av motionen 1975:1242 och motionen 1975:1256 an hålla att regeringen lade fram förslag till vårdnadsbidrag till familjer med barn under tre år,

b) beträffande individuella lösningar av barntillsynen avslå motionen 1975:1235, såvitt här var i fråga,

c) beträffande en utredning om familjens situation avslå motionen 1975:1297.

6. beträffande vårdnadsbidrag, individuella lösningar av barntillsynen och en utredning om familjens situation av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1235, såvitt här var i fråga, motionen 1975:1242, motionen 1975:1256 och motionen 1975:1297 hos regeringen begärde att en utredning tillsattes med uppdrag att, i samråd med skatteutredningen, framlägga förslag ägnade att öka familjernas valfrihet i fråga om barntillsyn och förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation med tonvikt på familjer med flera barn och/eller låga inkomster.

Punkten 8 (Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem, m. m.)

Regeringen hade under punkterna D 2 och D 3 (s. 55–58) föreslagit (D 2) att riksdagen godkände de av föredragande departementschefen förordade grunderna för statsbidrag till anordnande av förskolor och fritidshem samt till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 100 000 000 kr..

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

(D 3) att riksdagen godkände de av föredragande departementschefen förordade grunderna för statsbidrag till driften av förskolor och fritidshem samt till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 605 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:207 av fru Troedsson m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen begärde förslag till nästkommande riksmöte, innebärande att statsbidragen till såväl daghem och fritidshem som familjedaghem bestämdes till en viss andel av kommunens bruttokostnader för verksamheten i enlighet med vad i motionen anförts.

1975:261 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari, såvitt här var i fråga, hemställdes att riksdagen beslutade

a) dels att kommunerna utöver givna uppdrag att utarbeta en plan för utbyggnad av förskolan även företog motsvarande planering för anordnande av fritidshem.

b) dels att hos regeringen anhålla om utarbetande av förslag till statliga normer för utbyggnad av barnomsorg med hänsyn tagen till såväl det verkliga behovet av barnomsorg som till behovet i skilda typer av kommuner.

c) dels uttala att staten på sikt borde överta kommunernas kostnader för barnstugeverksamhet och som ett första steg överta lönekostnaderna för personalen.

d) dels att anordningsbidraget till heltidsförskolan och fritidshem under D 2 Bilaga 7 av budgetpropositionen höjdes till 12 000 kr.,

1975:476 av herr Gillström m. fl. (s),

1975:486 av fru Landberg m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om en skyndsam översyn av formerna för konstruktionen av statens driftbidrag till barnstugorna.

1975:769 av fru Dahl m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att en plan för hur barnomsorgen genom daghem, fritidshem och kompletterande fritidsverksamhet skulle kunna byggas ut, så att full behovstäckning uppnåddes senast inom en tioårsperiod, skyndsamt utarbetades och förelades riksdagen.

1975:1235 av herr Bohman m. fl. (m), vari, såvitt här var i fråga, hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till åtgärder för att underlätta barn tillsyn vid vuxenutbildning.

1975:1280 av herr Olsson i Kil (fp), vari hemställdes

a) att riksdagen hos regeringen begärde att förslag till nytt statsbidragssystem till den kommunala förskoleverksamheten lades fram för

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

riksdagen under 1975 enligt riktlinjerna i motionen.

b) att riksdagen beslutade höja bidraget till driften av daghem till 8 500 kr. per plats och år från den 1 juli 1975.

c) att riksdagen beslutade höja bidraget till anordnande av daghem och fritidshem till 12 000 kr. per plats från den 1 januari 1975.

d) att riksdagen beslutade att bidraget till driften av deltidsförskola skulle utgå till alla kommunens platser i deltidsgrupper.

e) att riksdagen beslutade att statsbidrag till medhjälpare i deltidsförskolan skulle utgå med 600 kr. per barn och år från den 1 juli 1975.

f) att riksdagen anvisade erforderliga medel med anledning av förslagen under punkterna b) – e).

1975:1296 av fru Theorin m. fl. (s), vari hemställdes

a) att riksdagen uttalade att barnomsorgsplaner med sikte på full behovstäckning borde utarbetas och antas av kommunerna för utbyggandet av den kommunala barnomsorgen för åldersgrupperna 0–14 år.

b) att riksdagen gav regeringen till känna behovet av omgäende överläggningar med Kommunförbundet i avsikt att få i gång en intensifierad projektering av barnstugor.

c) att, vid överväganden om åtgärder för att förebygga en konjunkturnedgång, ett ökat statligt stöd till kommunerna i första hand koncentrerades till utbyggandet av barnomsorgen samt

1975:1812 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag rörande statligt övertagande av personalkostnaderna vid barnstugorna.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande statsbidrag för viss talbehandling skulle avslå motionen 1975:476.

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:261 och motionen 1975:1280, båda motionerna i motsvarande del, godkände de av föredragande departementschefen förordade grunderna för statsbidrag till anordnande och till driften av förskolor och fritidshem.

3. att riksdagen till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 100 000 000 kr..

4. att riksdagen till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 605 000 000 kr..

5. att riksdagen skulle

a) beträffande upprättande av barnomsorgsplaner m. m. avslå motionen 1975:261 i motsvarande del, motionen 1975:769 och motionen 1975:1296.

b) beträffande översyn m. m. av statsbidragsreglerna dels avslå motionen 1975:207, dels avslå motionen 1975:261 i motsvarande del, mo-

tionen 1975:486, motionen 1975:1280 i motsvarande del och motionen 1975:1812,

6. att riksdagen beträffande barntillsyn vid vuxenutbildning skulle avslå motionen 1975:1235 i motsvarande del.

Reservationer hade avgivits

7. beträffande grunderna för statsbidrag till anordnande och till driften av förskolor och fritidshem av herr Romanus (fp) och fröken Andersson (c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angiven lydelse.

8. beträffande grunderna för statsbidrag till anordnande av förskolor och fritidshem av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1975:261 och motionen 1975:1280, båda motionerna i motsvarande del, samt med anledning av regeringens förslag ge regeringen till känna vad reservanten anfört om grunderna för statsbidrag till anordnande av förskolor och fritidshem.

b) med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:1280 i motsvarande del godkänna de av föredragande departementschefen förordade grunderna för statsbidrag till driften av förskolor och fritidshem.

9. beträffande medelsanvisningen till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 8 – ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 160 000 000 kr.,

10. beträffande upprättande av barnomsorgsplaner m. m. och översyn m. m. av statsbidragsreglerna av herr Romanus (fp), fröken Andersson (c) samt herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av motionen 1975:261 i motsvarande del, motionen 1975:486, motionen 1975:769, motionen 1975:1280 i motsvarande del, motionen 1975:1296 och motionen 1975:1812 ge regeringen till känna vad reservanternas anfört.

b) beträffande ett enhetligt statsbidrag till daghem, fritidshem och familjedaghem avslå motionen 1975:207,

11. beträffande översyn m. m. av statsbidragsreglerna av herrar Carls- hamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 5 bort hem- ställa

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

att riksdagen skulle

a) beträffande upprättande av barnomsorgsplaner m. m. avslå motionen 1975:261 i motsvarande del, motionen 1975:769 och motionen 1975:1296,

b) beträffande översyn m. m. av statsbidragsreglerna dels med bifall till motionen 1975:207 anhålla att regeringen vid riksmötet 1975/76 framlade förslag, innebärande att statsbidrag till såväl daghem och fritidshem som familjedaghem bestämdes till viss enhetlig andel av kommunens bruttokostnader för verksamheten, dels avslå motionen 1975:261 i motsvarande del, motionen 1975:486, motionen 1975:1280 i motsvarande del och motionen 1975:1812,

12. beträffande barntillsyn vid vuxenutbildning av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1235 i motsvarande del hos regeringen skulle anhålla om förslag till åtgärder för att underlätta barntillsyn vid vuxenutbildning.

Punkten 9 (Bidrag till kommunala familjedaghem)

Regeringen hade under punkten D 4 (s. 58 och 59) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:155 av fru Tredsson (m) och herr Åkerlind (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att kostnader för familjedaghemsassistent skulle ingå i de statsbidragsberättigade kostnaderna för familjedaghemsverksamheten från den 1 januari 1976.

Utskottet hemställde

1. beträffande bidragsunderlaget att riksdagen skulle avslå motionen 1975:155.

2. att riksdagen till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

13. beträffande bidragsunderlaget av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:155 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Socialhuvudtiteln, som nu föreligger till behandling i kammaren, innesluter en rad viktiga områden: socialförsäkringarna, familjepolitiken, den sociala omvårdnaden för äldre och handikappade, häl-

so- och sjukvården och de sociala vårdområdena. Kammaren har tidigare behandlat de punkter som gäller socialförsäkringarna, och senare under vårriksdagen får vi på socialförsäkringsområdet anledning att återkomma till det nyligen framlagda förslaget om en rörlig pensionsålder. De punkter i socialhuvudtiteln som nu närmast skall behandlas knyter an till familjernas situation i dagens samhälle, och jag utgår från att dagens debatt i första hand kommer att gälla dessa frågor.

Det är naturligt framför allt därför att samhällets utveckling så direkt påverkar och förändrar barnfamiljernas levnadsmönster. Helt andra krav än tidigare ställs därför på familjepolitiken i dagens samhälle. Behovet av ekonomiskt stöd har alltmer koncentrerats till situationer när den normala arbetsinkomsten bortfaller. Samtidigt har behovet av samhällets stöd i andra former blivit allt påtagligare. Dessa förhållanden har varit utgångspunkten när de senaste årens familjepolitiska reformer har utformats. Genom den föräldraförsäkring som trädde i kraft den 1 januari 1974 och som utvidgades den 1 januari i år ges föräldrarna möjlighet att under sju månader stanna hemma från förvärsarbete och vårda barnet. Bortfallet av arbetsinkomsten kompenseras genom föräldrapenningen, som utgår med samma belopp som sjukpenningen, dvs. med i regel 90 % av den normala inkomsten. En annan viktig reform i detta avseende är rätten till sjukpenning vid vård av sjukt barn. Förvärsarbetande föräldrar med barn under 10 år har numera möjlighet att under tio dagar per år och familj vara hemma och ta hand om sina barn när de är sjuka i hemmet. Båda reformerna har utformats så att de bidrar till en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor.

När det gäller barnomsorgen har antalet platser i daghem, fritidshem och kommunala familjedaghem mer än fördubblats under 1970-talet. En lag om allmän förskola träder i kraft den 1 juli i år, dvs. inom den allra närmaste tiden. Statens bidrag till kommunernas kostnader för barnomsorgen har ökat från ca 150 milj. kr. budgetåret 1970/71 till drygt 850 milj. kr. i det budgetförslag för 1975/76 som nu behandlas av kammaren.

De reformer jag nämnt här är på olika sätt viktiga för barnens del därför att de ger barnet tillfälle till samvaro med båda föräldrarna och till en stimulerande samvaro med andra barn. Reformerna är viktiga också för föräldrarnas del – och det gäller både män och kvinnor – eftersom de ger möjlighet att förena förvärsarbete och familjeliv på villkor som ger barnen trygghet och god omvårdnad.

Men reformarbetet är inte färdigt. Förskolereformen följs upp av barnomsorgsgruppen under ledning av Grethe Lundblad, som också behandlar den viktiga frågan om föräldrautbildning. Barnmiljöutredningen med Bror Rexed som ordförande lägger under året fram en analys över barnens levnadsförhållanden som underlag för en bred åtgärdsinriktad diskussion när det gäller barnens uppväxtmiljö. Föräldraförsäkringens fortsatta utbyggnad och därmed sammanhängande frågor är under behandling i familjestödsutredningen, som leds av Camilla Odhnoff och som kommer

med sitt första betänkande inom den närmaste tiden. De viktiga frågorna om tillsyn och aktiviteter för de yngre skolbarnen före och efter skol- dagens början och slut liksom under lov dagar och ferier måste också lösas. Barnstugeutredningens föreliggande betänkande ger ett gott underlag för behandlingen av dessa frågor, som vi för närvarande arbetar med i socialdepartementet.

Reformarbetet inom familjepolitiken måste allra främst inriktas på kraftiga insatser för att bygga ut barnomsorgen i form av daghem och annan förskoleverksamhet så att den motsvarar det behov som finns. Detta är enligt min uppfattning i dag den viktigaste familjepolitiska frågan. Här får den nya förskolelagen stor betydelse genom att varje kommun från och med i år är skyldig att upprätta och fastställa en utbyggnadsplan. I planen skall redovisas behovet av daghem och annan förskoleverksamhet inom kommunen. I planen, som skall antas av kommunfullmäktige, skall anges på vilket sätt behovet av bl. a. daghemsplatser skall tillgodoses. Innan kommunfullmäktige antar planen skall politiska, fackliga och andra lokala organisationer liksom enskilda kommunmedlemmar ges möjlighet att framföra sina synpunkter på förslaget till kommunens förskoleplan. Daghemsfrågorna kommer därmed att bli föremål för lokala politiska diskussioner och bedömningar på ett helt annat sätt än tidigare. Det finns anledning att understryka detta, därför att lösningen av daghemsutbyggnaden är en kommunal fråga av allra största betydelse och därmed också en fråga som på ett annat sätt än hittills måste bli föremål för politisk aktivitet och prioritering ute i kommunerna.

Uppgifterna i kommunernas förskoleplaner kommer så snart de föreligger efter den 1 juli att sammanställas av socialstyrelsen i en översikt för hela landet. Denna sammanställning av de upprättade planerna kommer att ge en bild av i vilken utsträckning och på vilket sätt behoven av platser för daghem och annan förskoleverksamhet kommer att tillgodoses under en femårsperiod. Därmed får ansvariga kommunala och statliga myndigheter en helt annan grund än hittills för hur det fortsatta utbyggnadsarbetet skall bedrivas. Regeringen avser att på grundval av socialstyrelsens rikssammanställning av förskoleplanerna ta de fortsatta initiativ som erfordras från statsmakternas sida för att åstadkomma en snabb daghemsutbyggnad i kommunerna. Om så behövs kommer frågan om en längre gående lagstiftning om daghemsutbyggnaden därvid att prövas.

Jag har i anslutning till behandlingen av socialutskottets betänkande över socialhuvudtiteln velat framföra dessa synpunkter på reformarbetets inriktning inom familjepolitiken – och låt mig gärna tillägga att detta är synpunkter som överensstämmer med den uppfattning som redovisats av majoriteten i socialutskottets betänkande. De tre borgerliga partierna har i reservationer till betänkandet gett uttryck åt en delvis annan syn på reformarbetets inriktning. Även om de borgerliga partierna inte inbördes kunnat enas om en gemensam framgångsväg, har man ändå på olika sätt velat ge förtur åt andra insatser än daghemsutbyggnaden.

Centerpartiet vill ha vårdnadsbidrag med 600 kr. i månaden till varje familj till dess barnet fyller tre år. Folkpartiets vårdnadsbidrag skall vara 300 kr. i månaden per barn i motsvarande ålder. Moderata samlingspartiet bygger i huvudsak upp sin reservation på införandet av skatteavdrag för barntillsynskostnader. Vad som är gemensamt för de borgerliga reservationerna är väl närmast att de skulle fordra ett belopp på mellan 1 och 2 miljarder kronor i skatter, som man nogsamnt undgår att tala om. Lika anmärkningsvärt är att ett vårdnadsbidrag eller skatteavdrag trots miljardkostnaderna inte skulle lösa problemen för barnfamiljerna. De borgerliga bidragen eller skatteavdragen utgör inte något alternativ till en förvärvsinkomst. Den bästa lösningen för barnfamiljerna är enligt min mening i stället att daghemmen byggs ut så att platsantalet motsvarar behovet.

Från några av de borgerliga partierna försöker man då att samtidigt tala allmänt väl om daghemsutbyggnaden. Men i realiteten vill man inrikta miljardeböpp på helt andra ändamål, och det skulle obevekligt betyda negativa återverkningar för daghemsutbyggnaden. Det belopp som t. ex. centerpartiet vill använda för vårdnadsbidrag skulle räcka till att i stället driva närmare 100 000 nya daghemsplatser.

Vi kommer från regeringspartiets sida att tillsammans med fackföreningsrörelsen hävda en prioritering av daghemsutbyggnaden. Statsbidragen har naturligtvis här sin betydelse; på de punkter som behandlas i dag ingår en ny höjning av driftbidragen till daghemmen från den 1 juli i år, och nya bidragshöjningar kommer framdeles att ske. Vi löser dock aldrig daghemsfrågan enbart med statsbidrag. För att lösa denna viktiga familjepolitiska fråga krävs det också en aktiv politisk medvetenhet om daghemmens stora betydelse vid beslut och prioriteringar ute i kommunerna. De daghemsplaner som kommunerna nu skall upprätta till den 1 juli i år, enligt den nya förskolelagen, blir – som jag redan framhållit – av stor betydelse för den fortsatta daghemsutbyggnaden. Detta planarbete pågår alltså just nu ute i kommunerna och skall där före sommaren leda fram till politiska beslut om fastställda utbyggnadsplaner. Så snart socialstyrelsens rikssammanställning av dessa planer föreligger kommer regeringen att ta ställning till erforderliga åtgärder för att slå vakt om daghemsutbyggnaden – och därmed den viktigaste familjepolitiska frågan vi nu står inför.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall behandla tar upp frågor som i hög grad berör enskilda människor, grupper och inte minst familjerna. I de flesta frågor råder det enighet i utskottet, men på vissa betydelsefulla punkter finns det delade meningar, vilket också framgår av de reservationer som är fogade till betänkandet. Jag skall i mitt anförande ta upp det avsnitt som berör familjepolitiken och barnomsorgen.

Centern har vid riksdagens början väckt en partimotion, vilken tog upp problematiken om familjens situation i dagens samhälle. I den mo-

tionen har kortfattat redovisats hur familjens situation förändrats under årens lopp. Det gäller såväl uppväxt- och boendemiljö som förhållandet till arbetsliv och samhällsliga institutioner.

Att ha barn, att få följa en människas utveckling under småbarnsperioden, under skolåldern och upp till vuxen ålder är för de flesta föräldrar en rik och stimulerande upplevelse. Vi ger uttryck åt detta i vår partimotion. Att ha barn innebär också ett stort ansvar. I ett samhälle som förändras snabbt och där man inte har samma stöd som förut från den äldre generationen upplever i dag många föräldrar en osäkerhet. Det är svårt att veta hur man bäst skall kunna bidra till att barnen utvecklas till lyckliga och harmoniska människor.

Det första barnet innebär ofta en betydande ekonomisk förändring för familjen. Visserligen finns det ekonomiskt stöd till barnfamiljer i form av barnbidrag, bostadsbidrag, skattereduktion m. m. Men de faktiska kostnaderna för ett barns försörjning är långt större än detta stöd. Det innebär att barnfamiljer som regel i dag lever på betydligt lägre ekonomisk standard än familjer som inte har barn eller vilkas barn redan är vuxna.

För att mildra pressen på föräldrarna, för att göra det möjligt för människor att leva på en någorlunda jämn standard under sitt liv, såväl före som under och efter det att de har barn att försörja, krävs det en bättre ekonomisk satsning på barnfamiljerna. Samhällets andel av barnomkostnaderna behöver därför ökas. Stödet till barnfamiljerna bör bidra till ekonomisk utjämning mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer. I fråga om barn tillsyn är det klart dokumenterat att det är stora svårigheter för många att få denna tillsyn ordnad på helt betryggande sätt. Det kan betyda att många föräldrar hamnar i en situation som kan vara mycket svår att ta sig ur. Har man inget arbete så får man ingen daghemsplats, och har man ingen daghemsplats så får man inget arbete. För att problemen skall kunna minskas för barnfamiljerna krävs insatser från samhället på dessa områden. Sådana insatser måste utgå ifrån att föräldrarna har ett i alla avseenden gemensamt ansvar för barnen samt att de har rätt att själva bestämma hur de sinsemellan fördelar detta ansvar.

I korthet kan man säga att barnens och barnfamiljernas problem har sin grund i otillfredsställande bostadsmiljö, långa arbetstider och arbetsresor, ansträngd ekonomi, svårighet att ordna barn tillsyn, bristande stöd och information om föräldrarollen, stora barngrupper på daghemmen och stora klasser i skolorna. Dessa faktorer bidrar sannolikt i hög grad till att på sikt skapa andra problem. Som exempel på dessa kan nämnas psykiska och psykosomatiska besvär hos såväl barn som vuxna, social missanpassning, missbruksproblem, kriminalitet, hög skilsmässofrekvens, många aborter, psykisk och fysisk misshandel. Jag tror inte det är någon överdrift att säga att många av de svår bemästrade problem som vi i dag har i samhället och som årligen orsakar stora ekonomiska förluster för samhället har sitt ursprung just i barnfamiljernas situation.

Vi talar ofta om utslagningen på arbetsmarknaden. Jag vill säga att utslagningsprocessen börjar långt före inträdet på arbetsmarknaden. Den

börjar ofta långt ner i barnåren. Vill man på sikt begränsa problemen så måste man göra en satsning på barnfamiljerna. Kostnaderna för samhället kan te sig avskräckande. Man måste dock vara medveten om att satsar man inte på barnfamiljerna i dag, får man i stället långt större svårigheter att klara de problem som uppstår i framtiden. Vi måste mer ägna oss åt att förebygga problemen. Vi måste se till att barnen i de tidigare åldrarna får sitt kontaktbehov tillgodosett. Barnens kontakt med föräldrarna är avgörande för normala relationer i vuxen ålder. Under en lång följd av år har ett reformarbete pågått i syfte att förbättra familjernas situation, men bristerna är fortfarande stora, och det säger oss att vi måste göra ytterligare satsningar på detta område.

I den partimotion som jag nämnde och som centern har presenterat vid denna riksdag har vi tagit upp ett åtgärdsprogram för att förbättra barnens och familjernas situation, och det innehåller bl. a. följande punkter:

1. Förbättring av barnens fritids- och lekmöjligheter i bostadsområden och skolor.

2. En samhällsplanering, där man i större utsträckning tar hänsyn till barns och föräldrars behov, exempelvis genom att lokalisera bostäder och arbetsplatser så att arbetsresorna kan förkortas.

3. Lagstadgad rätt för både män och kvinnor till tjänstledighet i tre år samt andra motsvarande åtgärder för anställningstrygghet i samband med ett barns födelse.

4. Ett vårdnadsbidrag införs för barn upp till tre års ålder.

5. Barnbidraget höjs och indexregleras.

6. Småbarnsföräldrar ges möjlighet till reducerad arbetstid.

7. Möjligheterna till flexibel arbetstid och till deltidsarbete även inom traditionellt manliga yrken ökas, och de deltidsarbetandes sociala trygghet förbättras.

8. En satsning sker på att öka takten i utbyggnaden av samhällets barnomsorg.

9. En kvalitativ förbättring måste också ske bl. a. genom mindre barngrupper i förskolan.

10. Den förälder som under en tid utför barnavårdande uppgifter i hemmet får tillgodoräkna sig pensionsår för denna tid.

11. Samhällets personliga stöd till föräldrarna förbättras bl. a. genom en väl utbyggd föräldrautbildning.

En förbättrad boendemiljö med ökade möjligheter till kontakt och gemenskap mellan bostadsområdets invånare och goda möjligheter till meningsfulla fritidsaktiviteter har stor betydelse för att öka människornas trivsel. Särskilt angeläget är det att man vid planeringen av våra samhällen beaktar barnens och familjernas behov. Genom att eftersträva en lokalisering av en arbetsplats, bostäder och skolor och andra servicefunktioner inom samma område förbättrar man möjligheterna till naturlig kontakt mellan människor. En sådan planering har stor betydelse också därigenom att fler människor kan få arbete i närheten av bostaden och slipper de

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

långa och tröttande arbetsresorna. För att det skall finnas en ordentlig valmöjlighet för alla föräldrar när det gäller att arbeta i hemmet eller att förvärvsarbeta hel- eller deltid behövs insatser så att alla som efterfrågar samhällets barntillsyn skall kunna få sådan.

Vi har trots de betydande satsningar som gjorts för att öka takten i utbyggandet av samhällets barntillsyn långt kvar innan vi når detta mål.

Den otillräckliga utbyggnadstakten har flera orsaker. I första hand ligger förklaringen i den hårt ansträngda kommunalekonomiska situationen. Bristen på utbildad personal i barnstugorna har på vissa håll också haft en återhållande effekt. Mot den bakgrunden är regeringens förslag om höjda anordnings- och driftbidrag till barnstugorna välbehövliga, även om de inte är tillräckliga. Om de mål för barntillsynens utbyggnad som satts upp av barnstugeutredningen skall kunna nås måste vi gå vidare på den vägen.

Nu säger statsrådet Aspling att det här är en kommunal angelägenhet och att kommunerna på ett helt annat sätt än tidigare måste prioritera utbyggnaden av barnomsorgerna. Jag tror att de flesta kommunalmän är intresserade av detta. Men hur skulle det vara om statsrådet Aspling talade med sin kollega finansminister Sträng? Det är inte så lätt att i en kommun leda verksamheten och göra dessa välbehövliga insatser, som medför ökade kostnader, när finansministern driver fram ett skat-testopp i kommunerna.

Ge mig besked, herr socialminister, hur kommunerna skall klara den här ekvationen! Vi är överens om behovet av utbyggnaden, men utbyggnaden kostar pengar.

Det är således nödvändigt med en annan kostnadsfördelning för barntillsyn mellan stat och kommun om kommunerna skall kunna klara av den service som barnfamiljerna skall få. Vi har, som jag nämnde, i vår partimotion tagit upp frågan om ett vårdnadsbidrag, och vi har sagt att de första åren i ett barns liv är grundläggande för personlighetsutvecklingen. Det är därför särskilt angeläget att alla barn ges den stimulans och trygghet som är nödvändig för en harmonisk utveckling. Detta kan ske i en väl ordnad förskoleverksamhet och i familjedaghem. Men den största betydelsen för barnets utveckling under dessa år har föräldrakontakten. Det är därför angeläget att man på allt sätt underlättar för föräldrarna att ägna så mycket tid som möjligt åt sina barn. Vårt förslag innebär att ett vårdnadsbidrag på 600 kr. per månad skall utbetalas till varje familj från den tidpunkt då ersättningen från föräldraförsäkringen upphör till dess barnet fyller tre år. Eftersom vårdnadsbidraget ses som en ersättning för vårdnadsinsatsen skall endast ett bidrag utgå, även om familjen har flera barn under tre år. Vårdnadsbidrag skall inte heller utgå samtidigt som ersättning från föräldraförsäkringen.

Då vårdnadsbidraget ses som en ersättning för det arbete man utför med vården av de egna barnen skall det liksom andra arbetsinkomster beskattas och ligga till grund för beräkning av sjukpenning och ATP-

poäng. För att föräldrarna själva skall kunna avgöra hur de bör fördela sin arbetsinsats mellan hem- och barnavård samt förvärsarbete skall vårdnadsbidrag enligt vårt förslag utgå även i de fall då föräldrarna har förvärsarbete. Den som väljer att förvärsarbete kan då se vårdnadsbidraget som ett ekonomiskt tillskott som kan användas för att bekosta barn-tillsynen. Jag vill understryka att syftet med ett vårdnadsbidrag kombinerat med en rätt för småbarnsföräldrar till kortare arbetstid är att öka föräldrarnas möjligheter att ägna sig åt sina barn utan att familjens ekonomiska situation för den skull försämras. Detta är särskilt angeläget för låglönegrupperna, där båda föräldrarna av ekonomiska skäl ofta måste arbeta full tid för att klara försörjningen. Ett vårdnadsbidrag ger dem möjlighet att minska sin arbetstid.

Det är många föräldrar som faktiskt inte vill ut i förvärvslivet när de har små barn. Detta glömmer man ofta bort, och man förutsätter liksom att alla brinner av längtan att få lämna sina barn till visserligen kvalificerade barnavårdare men ändå till människor utanför den egna familjen. Många föräldrar vill också gärna själva få ge sina barn den första starten i livet i vad gäller samlevnadsnormer och utveckling. Visserligen skall barnens referensram utvidgas, men man har exempelvis i barnstugeutredningen konstaterat att för de allra minsta barnen är det ändå viktigt att inte alltför många vuxna människor har hand om dem. Föräldrarna anser kanske också – och i så fall med all rätt – att det är deras egen livsuppfattning som skall präglas på barnet. Det är måhända en syn som inte gillas i de läger som hävdar att alla barn skall fostras efter samma mönster. Det finns också föräldrar som känner behov av att komma ut i förvärvslivet för att bland arbetskamrater få stimulans för sin fostrarroll. Därför är det felaktigt, menar vi, att driva en ensidig linje i dessa viktiga frågor. Vi måste skapa valfrihet för föräldrarna. Att fostra barn är också ett givande och tagande. Och att uppleva hur barnet undan för undan upptäcker sin omvärld och varsamt leds in i vad vi menar med samhällets gemenskap är också berikande för föräldrarna. Att ömsint lotsa sina barn förbi blindskären ger gemenskap och djup kontakt.

Detta vårt förslag har mötts av många angrepp. De socialdemokratiska tidningarna har sålunda ondgjort sig över förslaget, och socialministern har här varit inne på samma linje. Han sade att här vill vi ge förtur åt vad vi föreslagit före andra aktiviteter. Men, herr socialminister, vi vill ge förtur åt barnomsorgerna! Det är det väsentliga i detta sammanhang.

I fråga om barnbidragen har vi tillsammans med folkpartiet vid årets riksdag begärt en indexreglering, utformad så att barnbidraget från den 1 januari 1976 skulle indexregleras och höjas till ett belopp som per år motsvarar 20 % av gällande basbelopp. Vi har f. n. ett basbelopp på 9 000 kr., och det innebär en höjning av barnbidraget från 1 500 till 1 800 kr. per år. Den uppgörelse som har träffats mellan socialdemokraterna, centern och folkpartiet innebär en höjning med 300 kr. per barn och år

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

senast från den 1 januari 1976. Vi har därmed inte frångått vår principiella inställning i fråga om en indexreglering av barnbidraget, men vi har i detta sammanhang – dvs. vid utskottsbehandlingen – avstått från att yrka att barnbidraget skall indexregleras från den 1 januari 1976. Vi har dock inte kunnat ansluta oss till utskottsmajoritetens motivering när det gäller en indexreglering. Vi har därför i reservation 1 angivit vår principiella ståndpunkt i den här frågan.

I reservation 4 har vi med anledning av motionen om vårdnadsbidrag begärt förslag från regeringen om ett sådant.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Det finns 21 reservationer till socialutskottets betänkande nr 5, och en lång rad talare har anmält sig till dagens debatt. Det kunde ge intryck av stor åsiktssplittring i de frågor som behandlas i betänkandet. Men så är det i stort sett inte. Över huvud taget behandlas de sociala frågorna, åtminstone den del av komplexet som handläggs av socialutskottet, i betydande enighet. De reservationer som föreligger, här och i fortsättningen, är i många fall uttryck för olika meningar i tämligen tekniskt betonade frågor, sådana som vilken den bästa utformningen av statsbidragsregler på olika områden är. Reservationerna gäller mycket ofta avvikande meningar om hur stora anslag vi bör och kan ge till olika ändamål. När det gäller den senare typen av frågor råder det nästan alltid enighet om att de påtalade behoven i och för sig är angelägna. Vi skulle ofta alla gärna vilja anslå de större beloppen, men vi gör olika bedömningar av hur mycket vi kan anslå och i vilken ordning vi bör prioritera de ändamål det gäller.

Det är många av meningsskiljaktigheterna som är av denna karaktär och alltså inte är särskilt djupgående, mer principiellt sett. Men på några punkter finns det uppenbarligen mer djupgående meningsskiljaktigheter. Ett av de frågekomplex som detta gäller har redan kommit upp som huvudämne i dagens debatt – det är familjepolitiken. Även där finns i långa stycken åsiktsgemenskap. Jag kan till nästan varje ord instämma i vad herr Gustavsson i Alvesta nyss sade om barnfamiljernas situation i vårt samhälle. Av statsrådet Asplings inledningsanförande framgick att han i stor utsträckning har samma syn. Han är inte nöjd med sitt fögderi i den meningen att allt skulle vara väl beställt. Han säger, liksom herr Gustavsson i Alvesta och jag – låt vara att han kanske gör det med något annan betoning – att åtskilligt är ogjort på detta område, att reformarbetet måste fortsätta, att barnfamiljernas situation inte är så bra som vi skulle önska. Så långt råder det alltså enighet.

När det sedan gäller metoderna att förbättra barnfamiljernas situation går våra åsikter isär. Det är då det uppkommer ett majoritetsbetänkande och tre skilda reservationer bara på en punkt och ytterligare avvikande meningar längre fram. Vari ligger då skillnaden?

Jag skall i stort sett nöja mig med att redogöra för hur vi i moderata samlingspartiet ser på detta.

Låt mig som utgångspunkt ta frågan om barnbidraget. Från folkpartiet och centerpartiets sida finns det i år – av speciella skäl – inte något yrkande om omedelbar indexreglering av barnbidraget. Det finns en reservation från vänsterpartiet kommunisterna med denna syftning. Vi har varit eniga om att höja barnbidraget från 1 500 till 1 800 kr. per barn och år. Det förslaget fanns inte med i regeringens proposition, men det har blivit enighet om det under utskottsbehandlingen.

För min del skall jag gärna säga – och jag tror jag vågar säga från moderata samlingspartiets sida – att det inte är med någon översvallande entusiasm som vi går med på att satsa ungefär 540 milj. kr. på ändamålet att höja barnbidraget med 300 kr. per barn och år. Vi har dock gjort det därför att det kan motiveras med att summan egentligen bara innebär ett återställande av tidigare realvärde, dvs. för att helt enkelt hålla takt med de senaste årens inflation. Med den motiveringen biträder vi förslaget om höjning av barnbidragen med 300 kr. per år, men, som jag säger, utan större entusiasm, inte därför att vi inte vill tillföra barnfamiljerna den där halva miljarden – den är högeligen av nöden – utan därför att man kan diskutera, om det är det mest rationella och effektiva sättet att använda så mycket pengar som en halv miljard. Jag föreställer mig f. ö. att eftersom förslaget inte fanns med i propositionen kan i varje fall samma tvekan finnas i socialdepartementet; det finns ju andra sätt att använda pengar, som kunde vara väl så värdefulla. Det är min uppfattning och det är vår uppfattning att man på annat sätt kanske kunde nå ännu bättre resultat med lika mycket pengar. Vad skulle det innebära om man satsade lika mycket pengar i en utbyggnad av bostadstilläggen eller i en utbyggnad av föräldraförsäkringen? Herr Aspling har lärt oss för en stund sedan att beloppet kanske kan räcka till bortåt hälften av vilket som helst av de förslag om vårdnadsbidrag som föreligger reservationsvis i dag.

På vilket av dessa sätt man än hade använt pengarna skulle de mer än de nu gör ha kommit att koncentreras till de familjer som av något skäl särskilt mycket behöver stödet: på grund av låg inkomst, på grund av att de har många barn, på grund av sådana situationer som är förutsedda i föräldraförsäkringen. Den grundsyn som moderata samlingspartiet har givit uttryck för i många år är att den fortsatta utbyggnaden av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna skall koncentreras på ett sådant sätt att tonvikten ligger på de familjer som har det största behovet, dvs. familjer med låga inkomster och/eller flera barn. Det gör vi inte med denna satsning av en halv miljard på de allmänna barnbidragen.

Det är alltså närmast som en inflationsanpassning det förslaget har kunnat stödjas från vår sida och inte som en särskilt verksam reform på sikt för förbättring av barnfamiljernas situation, där förbättringen bäst behövs.

När vi kommer till den mer specifika frågan om barntillsynen finns

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

det uppenbart också ganska djupgående skillnader i synsättet. Statsrådet Aspling beskrev den uppfattning som kommer till uttryck i moderata samlingspartiets reservation – den som bär numret 6 – så, att den i huvudsak bygger på skatteavdrag för barn-tillsynskostnader.

(Med anledning av att åhörare demonstrerade genom att bl. a. ropa slagord erinrade herr talmannen om att meningsyttringar från åhörarna inte var tillåtna.)

Herr talman! Det är uppenbart att debatten om familjepolitik och barn-tillsyn i varje fall har en förmåga att engagera i vida kretsar av samhället.

Jag började just med att tala om vår syn på den frågan, och jag sade att beskrivningen att den i huvudsak bygger på skatteavdrag för barn-tillsynskostnader nog inte riktigt täcker de förslag det gäller. Vad vi säger är att i botten på ett effektivt system måste ligga ett effektivt och rättvist skattesystem för familjerna. Den uppfattningen är dels principiellt – säg gärna ideologiskt – färgad men dels också mycket praktiskt betingad. Om vi skall ge familjerna förbättrade möjligheter till god barnomsorg i olika situationer är vi överens om att den barnomsorgen kostar mycket pengar. Den blir dyr vem som än skall betala. Om den i huvudsak skall betalas subventions- eller bidragsvägen blir beloppen ännu mycket större än de skulle behöva bli om de byggdes upp av en kombination av skatteregler och bidragsbelopp.

Med vår grundsyn – att stödet skall koncentreras till de familjer som bäst behöver det – följer automatiskt att man tvingas till inkomstgradering, en anpassning efter visserligen generella för alla lika regler men ändå regler som gör att beloppen anpassas till olika situationer. Så fort man börjar med det drabbas man av svårigheter, framför allt av det som vi brukar kalla marginaleffekter. Och marginaleffekterna har den egenheten att de blir värre ju större de aktuella beloppen är. Ju större de nominella belopp som man handskas med är, dess värre blir marginaleffekterna.

Det finns en praktisk teknisk möjlighet att minska de nominella bidragsbeloppen och därmed minska marginaleffekternas olägenheter, om man i botten lägger ett rationellt och rättvist skattesystem. Det minskar inte nyttan för den enskilda familjen, men det ändrar tekniken och minskar en del praktiska olägenheter av det nuvarande systemet. Vi är övertygade om att det på sikt är omöjligt att bygga upp ett rationellt och rättvist familjestöd utan att i botten ha en rationell och rättvis beskattning.

Men det sägs uttryckligen i reservationen att detta räcker inte; därtill måste komma olika typer av bidrag. Och det sägs också vad dessa bidrag i kombination med skatterättvisan skall ha för syfte: de skall ge barnfamiljerna tillräckligt konsumtionsutrymme även under de år då barnen är särskilt vårdkrävande. Och de skall ge barnfamiljerna största möjliga valfrihet mellan förvärvsarbete och egen vård av barnen samt mellan

olika tillsynsformer då båda föräldrarna eller en ensam förälder arbetar utanför hemmet. Det är det syfte man skall nå, och vi menar att det är omöjligt eller i varje fall mycket svårt att nå det enbart eller ens huvudsakligen med hjälp av bidrag och subventioner. Det krävs en skattereform i botten, och det är den vi erinrar om.

I övrigt har moderata samlingspartiet varit hovsamt i reservationen. Vi har uttryckt oss så allmänt att man kunnat hoppas på en relativt stor anslutning till önskemålet. Vi har i detta läge inte preciserat hur vi anser att ett nytt stödsystem bör utformas. Vi har angivit vissa riktlinjer och begärt utredning och förslag i frågan – detta för att inte låsa oss i alltför hårda positioner på ett alltför tidigt stadium.

Herr Aspling har talat om bristen på daghemsplatser. Vi är alla medvetna om den. Det har i motioner och i reservationer till dagens betänkande från olika håll talats starka ord om bristen på daghemsplatser och om behovet av en snabb utbyggnad. Vi vet att det är ett av de hetaste debattämnena i vår offentliga debatt i dag. Jag har lagt märke till att de som anser sig kunna gå långt i att ställa krav på kommunernas utbyggnadsmöjligheter och på statens möjligheter att ekonomiskt stödja utbyggnaden siktar till en behovstäckning på tio år. Då tycker man sig ha gått långt. Det är naturligtvis så att med den utbyggnadstakt som f. n. förekommer och med den ökning av behovet som samtidigt förekommer, så kommer behovet inte att vara täckt om tio år. Det är inte osannolikt att köerna kommer att vara värre om tio år än i dag. Det är svårt att säga. Men även om det skulle lyckas genom att vi tar i riktigt hårt, så är tio år en ganska lång tid. Det betyder att väldigt många – troligen de flesta – av de barn som i dag är i förskoleåldern och står i daghemskö aldrig hinner fram i kön. De hinner börja skolan och de hinner kanske t. o. m. bli för gamla för fritidshem, innan vi täckt bristen även med de mest ambitiösa planerna. Det är inte särskilt uppmantrande. Finns det inget sätt att snabba på? Vi tror att det gör det, och vi föreställer oss att bakom centerpartiets och folkpartiets motioner i frågan ligger åtminstone en aning av ett medvetande om att det kan finnas en väg att något hyfsa problemet.

Vi talar om behovet av daghemsplatser – och uttrycker det i olika siffror, som kan variera men som har det gemensamt att det handlar om flera 100 000-tal – som om det vore någonting absolut. Men det är det ju inte. Det är bl. a. vi här i riksdagen som bestämmer hur stort detta behov är, när det kommer till uttryck i ansökningar om daghemsplatser. Tro nu inte att jag vill begränsa daghemsbyggandet! Tro inte att jag har någonting emot att samhällets barnomsorg i den formen byggs ut! Det är riktigt som herr Gustavsson i Alvesta sade att det finns förfärligt många familjer för vilka detta är en lämplig form av barntillsyn när värden av barn skall kombineras med förvärvsarbete. För många familjer är det i praktiken den enda tänkbara formen, och det behovet skall tillgodoses. Men är det verkligen någon som på allvar bestrider att det – både bland de familjer som har tillgång till daghemsplats och bland dem

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

som önskar att de hade det och som står i kö för att få en – finns familjer som hellre skulle söka en annan lösning om de hade ekonomiska möjligheter? Lösningen kan vara att en av föräldrarna under något år själv tar hand om vården av barnen i det egna hemmet. Lösningen kan också vara någon annan, men möjligheterna är mycket små. Trots att vi har så få daghemsplatser, styr vi ganska hänsynslöst människors efterfrågan just åt det hållet. Vi gör det med ekonomiska styrmedel som är näst intill lika starka som ett lagstadgat obligatorium skulle vara. Vi gör det genom att erbjuda det i särklass största ekonomiska stöd som utgår i hela vårt sociala system – daghemssubventioner – till dem som väljer och har turen att få välja just den formen. Om vi, som herr Gustavsson i Alvesta också talade om, gav möjligheter att utan oöverkomliga ekonomiska svårigheter välja en annan väg, så skulle många familjer välja en annan väg. Vi tycker av principiella skäl att familjerna skall ha rätt att göra det utan att behöva förlora mer än vad de har råd med. Det är återigen en strävan att underlätta just för dem som har det svårast. Vi tycker som sagt att det är principiellt riktigt att man får den valfriheten, men dessutom måste det rimligen vara praktiskt lämpligt. Vi har ett enormt tryck på daghemmen. Vi har besvärliga köer. Vi skulle kunna lätta något på de köerna genom att erbjuda alternativ som människor frivilligt väljer därför att de ter sig förmånliga. Det skulle vara till fördel för dem som trots allt skulle stå kvar i köerna, dvs. de som ändå väljer – vilket de bör ha friheten att göra – daghemstillsynen. Det skulle för dem bli en kortare väg fram genom kön.

Herr Aspling talar om kostnader i miljardbelopp. Det är riktigt, men man skall naturligtvis då inte heller huttna med att på sikt är det fråga om alternativkostnader, om ambitionen är full behovstäckning. Om färre människor väljer just formen daghemstillsyn minskar den kostnaden – inte omedelbart, för behoven är så stora att man behöver båda delarna, men på sikt är det alternativkostnader det handlar om och inte en ökning av kostnaderna.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till reservationen 6. Det finns en annan liten reservation som också handlar om barntillsyn. Den gäller mera en liten praktisk fråga, tillsynen för barn till dem som sysslar med sin egen utbildning, vuxenutbildning. Det är besvärligt för många att få den barntillsynen ordnad. Vi menar att det borde finnas ganska enkla möjligheter till lösningar. Det behövs inte hela apparaten med fullständiga daghemsplatser och sådant för det behovet. Vi tycker att kommunernas strävan att erbjuda enklare möjligheter borde kunna få statens stöd. Därför yrkar jag bifall till reservationen 12.

När det gäller övriga frågor som är berörda i det avsnitt av betänkandet som vi nu behandlar kommer fru Troedsson om en liten stund att tala för de reservationerna.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Ibland möts vi som sysslar med familjepolitik av frågan: Varför talas det så mycket om barnfamiljerna? De har väl fått det bättre precis som alla andra? Men de bara begär och begär.

Visst har barnfamiljerna det i dag bättre än i det gamla fattigsamhället. Men det är några drag i utvecklingen som ger anledning till oro. Ett par exempel från Dagens Nyheters artikelserie Vad har vi barnen till. En insändare från ett nytt bostadsområde utanför Stockholm: "Idag tänkte jag gå ner till sandlådan på gården. När det inte regnar sitter där massor av mammor med barn i olika åldrar. Jag vill verkligen ha kontakt men vågar inte sätta mig på bänken. Vi har flyttat in i en etta i Flemingsberg i Huddinge, min tre månader gamla dotter och jag. Min man bor här också, men bara på nätterna. Han har som de flesta pappor här jobb i stan. I stället för sandlådan går jag en halv kilometer till affären. Dagens höjdpunkt. Vi har ingen telefon så jag måste gå till tobaksaffären också för att ringa. Ett snabbt samtal medan jag hela tiden spanar mot barnvagnen mellan veckotidningarna och skämtkortet i fönstret. Det hjälper lite att prata med någon man känner. Men de flesta av de gamla kompisarna har inte så mycket tid att prata på dagarna när jag har tid."

Hon fortsätter: "Det blir kväll, tack och lov. Mannen kommer med pendeltåget och försöker intressera sig för de få händelser som har varit kring barnet under dagen. Suger i mig allt han berättar om världen utanför min. Vi har svårare att få kontakt med varandra nu. I lördags hade vi bjudit hem ett par vänner, men jag kände mig utanför, tom i huvudet. Måste åtminstone läsa tidningen, tänker jag."

En annan mamma: "Ett par timmar om dagen är vi tillsammans, barnen och jag. Vad har man barnen till, när man ständigt går med dåligt samvete för att man inte orkar göra något med barnen."

Den här mamman bor ensam med Helena 9 år och Ulrika 5 år i Handen. Hon arbetar på tryckeri i Stockholm. Både hon och barnen har elva timmars arbetsdag. Ulrika är hos dagmamman hela dagen, Helena är i skolan och går sedan till dagmamman.

"Ulrika lever nästan hela sitt vakna liv hos dagmamman. Jag känner att det är fel, men jag sätter på mig skygglapparna för att döva det dåliga samvetet", säger mamman. Helena brukar gå hem en stund efter skolan. "Jag sitter här och räknar", säger hon. "Och så bäddar jag sängarna, det hinner inte mamma." "Jag är rädd för vad dom hittar på när skolan är slut", säger mamman. "Jag undrar vilka gäng dom hamnar i."

"När du kommer hem är du allt bra slö", säger Helena. "Då sitter du i telefonen hela tiden, och sen ligger du raklång på soffan framför TV."

Den lilla familjen är isolerad i många av våra nya samhällen. Valet mellan de här två alternativen som jag har beskrivit – ensam hemmafru i förorten eller en pendlare med elva timmars arbetsdag – tycks inte särskilt lockande. Inget av dem är heller tillfredsställande för barnen. Om den ensamma mamman i det senare exemplet hade haft en man,

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

som också han var borta hemifrån elva timmar, hade situationen antagligen varit något lättare, men mycket av problemen hade kvarstått. Till det här kan läggas att de flesta barnfamiljer inte har fått det särskilt mycket bättre ekonomiskt under de senaste åren. Inkomstökningarna har slukats av marginalskatter, minskade bostadstillägg och höjda priser. Barnfamiljerna lever fortfarande på väsentligt lägre standard än andra med motsvarande inkomster.

Vad skall vi göra åt det här? Jo, vi skall bryta isoleringen för både barn och föräldrar och garantera barnen en god och stimulerande miljö, med tillräckligt utrymme för kontakt med föräldrarna.

Ge föräldrarna möjlighet till den stimulans som yrkesarbete – även det mest rutinmässiga yrkesarbete – innebär. Ge dem möjlighet att vara med sina barn – inte bara när föräldrarna jäktar i väg på morgonen och när båda är uttröttade på eftermiddagen och allt går ut på att så snabbt som möjligt få ungarna i säng. Ge föräldrarna en vettig arbetsbörda och en rimlig förbättring av familjens ekonomi år från år.

Några ord om ekonomin först. När man är barn kan man inte själv svara för sin försörjning. Andra måste betala. Sedan förutsätts man själv bidra under den aktiva åldern, för att på gamla dar åter ta emot.

Familjepolitiken svarar bara för en mindre del av barnkostnaderna, kanske i genomsnitt 25 %. Resten betalar föräldrarna. Samhällsstödet är i flera andra situationer betydligt större. Samhället svarar för nästan alla kostnader i samband med sjukdom och utbildning. Och vid arbetslöshet får nu många ett stöd som närmar sig den vanliga inkomsten. Den allmänna pensioneringen ger en ersättning som motsvarar ungefär två tredjedelar av inkomsten.

Naturligtvis kan vi inte säga att samhället skall svara för hela barnkostnaden eller en så stor andel som gäller vid sjukdom, arbetslöshet och pensionering. Vi måste utgå från att föräldrarna tar sitt ansvar, att föräldrar och barn delar på familjens totala resurser, att de lever på samma standard. Men de här reflexionerna visar ändå att det ekonomiska stödet till barnfamiljerna släpar efter. Det är därför barnfamiljer har lägre standard än andra.

Barnbidraget är det grundläggande instrumentet för utjämning mellan barnfamiljer och dem som inte har barn. Det är vårt sätt att ta hänsyn till skillnaden i skattekraft beroende på olika försörjningsbörda. Det är bra att regeringen nu har gått med på en höjning till 1 800 kr. per barn. Men barnbidraget bör också värdesäkras, så att barnfamiljerna slipper vänta på kompensation för prishöjningarna. Det fortsätter vi att arbeta för. Tidigare attackerades barnbidraget från höger. Två unga friska människor skall väl kunna klara kostnaderna för ett barn utan bidrag från det allmänna, hette det. Nu hör vi samma tongångar från socialdemokratiskt håll, från kretsarna kring Aftonbladet. Det är därför knappast förvånande att socialdemokrater och moderater enas i motståndet mot värdesäkring av barnbidraget.

Hur skall vi ge föräldrarna möjlighet att förena yrkesarbete och samvaro med barnen? Jo, genom sex timmars arbetsdag. Om detta råder det en växande enighet, även om vissa vill driva på hårdare än andra. Också här ville ju socialdemokrater och moderater ge riksdagen en mer passiv roll när vi diskuterade frågan strax före påsk.

Men det tar tid att få sex timmars arbetsdag för alla. Det måste vi erkänna, även om det nog går snabbare än vad Arbetsgivareföreningen har tänkt sig.

Därför bör småbarnsföräldrarna få rätt till avkortad arbetstid. Den reformen måste komma snabbt. Och om det inte skall göra småbarnsföräldrarna till en mycket dyrare arbetskraft, måste den ekonomiska ersättningen för den minskade arbetstiden betalas på något annat sätt, vid sidan av lönen.

Den tanken framfördes för länge sedan av Eva Moberg. Rätten till kortare arbetstid för småbarnsföräldrar finns i TCO:s familjepolitiska program. Och den utreds nu av familjestödsutredningen. Det är bra.

Men hur skall ekonomin klaras? Vi har föreslagit ett vårdnadsbidrag till alla föräldrar med barn under tre år. Det skall vara lika stort för varje barn, och föräldrarna skall själva avgöra hur de vill använda det – till att betala för kommunens barnomsorg, som bidrag till att täcka inkomstbortfall för föräldrarna eller till någon annan form av tillsyn.

Detta är inte någon ny tanke. Folkpartiet har inte monopol på den. Vi har framfört den länge i riksdagen, vi gjorde det i samband med 1970 års skattereform, fast med ett mindre belopp.

Socialminister Aspling sade att vi undviker att tala om var pengarna skall tas. Jag tror att socialministern får ta sig en titt till på vår partimotion, där vi faktiskt säger följande:

”När det gäller att finansiera vårdnadsbidraget kommer givetvis andra inslag beträffande familjestöd och familjebeskattning i blickpunkten. Det s. k. hemmakeavdraget infördes 1970 för att åstadkomma en mjukare övergång till individuell beskattning. Det fick formen av ett avdrag på den slutliga skatten med högst 1 800 kr. Detta stöd är synnerligen väl motiverat för de familjer som valt sin livsform under en tid då andra värderingar dominerade och där hustrun i dag inte har möjlighet att få förvärsarbete trots att barnen är stora. Det är emellertid alltmer svårt att motivera att varje år nya generationer av unga familjer går in i detta system som ger stöd till hemmaken även om de inte har barn. I de fallen bör stödet knytas till barnen, lämpligen genom ett vårdnadsbidrag.

På grund av hemmakeavdragets konstruktion kan det inte utnyttjas fullt ut av familjer med låga inkomster, inte heller av ett stort antal ensamstående föräldrar. Även av detta skäl är ett vårdnadsbidrag en bättre form av familjestöd.” Så långt partimotionen.

Hela detta avdrag kostar ungefär 1,2 miljarder. Eftersom vi inte tänker oss att avveckla det helt, kan det alltså bara ge ett tillskott, men ett väsentligt tillskott till finansieringen av vårdnadsbidragen.

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.
m. m.*

Nu får vi höra att förslaget om vårdnadsbidrag är reaktionärt. Det är ganska förbluffande. De tankar som lanserades av Eva Moberg på 1960-talet, som framfördes i den svenska regeringens rapport till FN 1968, som fanns i socialdemokratiska partikongressens program Kvinnans jämlikhet, det utnämns nu av socialdemokratiska debattörer till reaktionär politik.

Att ett program har antagits av den socialdemokratiska regeringen eller av partiet är naturligtvis ingen garanti mot reaktionära inslag. Men omsvängningen är ändå så pass intressant att resonemanget är värt att granskas närmare.

Vad säger man då? Att ett kontant vårdnadsbidrag ger möjlighet till ökad konsumtion, är ett argument. En kritik som naturligtvis också drabbar det allmänna barnbidraget, som jag nämnde. Hur kan det vara reaktionärt att öka barnfamiljernas möjlighet att konsumera? De lever sannoligen inte i något överflöd.

Nästa tanke är att kvinnorna inte längre skulle söka sig yrkesarbete, om de fick vårdnadsbidrag. Resonemanget speglar en beklämmande kvinnosyn. Kvinnornas instormning på arbetsmarknaden skulle alltså inte alls ha motiverats av en önskan att hålla kvar sitt yrkeskunnande, av att de vill ha den stimulans och gemenskap som arbetsplatsen erbjuder. Så fort de fick en chans skulle de välja den isolerade hemmatillvaron. Jag tror inte ett dugg på det. Det är klart att ekonomin spelar in. Det dåliga ekonomiska utbytet av det egna förvärvsarbetet, som många kvinnor har kunnat räkna ut, har verkat nedslående. Men ändå har många tusen försökt förena yrkesarbete och föräldraskap.

Dessutom speglar den här attityden ett förmyndartänkande. Det finns risk för att familjerna använder vårdnadsbidraget på ett sätt som vissa socialdemokrater inte skulle gilla – det är för dem ett skäl mot att ge familjerna någon som helst valfrihet. Heltidsarbete åt alla – barnen på daghem – så gör vi upp med valfriheten. Det var ju parollerna när socialdemokratiska kvinnoförbundet lanserade sitt program för ett par år sedan. Det hindrar inte att programmet innehöll åtskilliga vettiga förslag.

Den socialdemokratiska kritiken mot vårdnadsbidrag har, när det gäller folkpartiet, dessutom byggt på en felaktig bild. Man har påstått att vi bara vill ge stöd till de familjer där den ena föräldern är hemma. Det är inte sant. Alla familjer skall få vårdnadsbidraget, lika stort för varje barn under tre år, och själva avgöra hur de vill använda det.

Centern har en uppläggnings som ger större utbyte för hemmafrufamiljerna – särskilt där mannen har hög inkomst och familjen alltså inte har något bostadstillägg – och moderaterna laborerar med särskilda hemmafruavdrag i skattesystemet. En sådan uppläggnings kan inte vi acceptera.

Ett starkt skäl för ett stöd lika till alla är den upplevelse av orättvisa hos det nuvarande systemet som nu börjar bli alltmer spridd. Man reagerar mot att de, som har haft turen att få en daghemsp plats, får en subvention på kanske 15 000 kr., medan de som inte har fått någon plats bara får

vara med och betala. Det lyser onekligen i ögonen. Jag är rädd att den reaktionen kan bli ett hinder för fortsatt daghemsutbyggnad i många kommuner.

När barn tillsynen är utbyggd får ju alla del av stödet, svarar socialdemokraterna. Ja, men för att alla skall få del av stödet fordras då ytterligare närmare 700 000 daghemsplatser. Det dröjer en stund innan vi kommer dit, även om utbyggnadstakten skulle öka, vilket vi arbetar för. Det är en rättvisefråga att vi under tiden ger också de småbarnsfamiljer som väljer en annan tillsynsform, eller som tvingas till det därför att daghemsplats inte finns att få, någon del av samhällsstödet.

Vi står här inför den gamla konflikten mellan dogmatiker och reformister. Dogmatikerna har en planritning för hur samhället skall se ut om tio år – och vägrar med hänvisning till den att genomföra förbättringar som ligger inom räckhåll. Daghem skall finnas åt alla om tio år – de som i dag inte kan få plats får vara utan stöd. Sex timmars arbetstid skall införas för alla om tio år – därför säger de nej till att i dag införa det för småbarnsföräldrarna.

På samma sätt var det länge med familjedaghemmen. Daghemmen var bättre, sade man. Därför gjorde många socialdemokrater motstånd när vi ville bygga ut också familjedaghemmen för att snabbare kunna ge fler barn en godtagbar tillsyn. Lyckligtvis är det motståndet brutet nu, även om det fortfarande dyker upp här i riksdagen varje gång regeringen går oss till mötes genom att förbättra familjedaghemmen, höja stödet till dem och förenkla reglerna.

Den kommunala barnomsorgen är alltså otillräcklig. Det finns närmare 800 000 barn under sju år. Ungefär hälften av dem har förvärvsarbetande föräldrar, och bara 120 000 platser finns på daghem och familjedaghem.

Det behövs en helt annan utbyggnadstakt. Samtidigt vet vi att kommunernas planer pekar på en nedgång i daghemsbyggandet. Därför krävde folkpartiet både 1973 och 1974 en central utbyggnadsplan för förskoleverksamheten i hela landet, med normer för kommunerna. Den skulle för de närmaste fem åren, som en första etapp, innebära obligatorisk förskola för sexåringar, allmän förskola för femåringar och täckning till 50 % av behovet av heldagstillsyn.

I år har det också väckts motioner från inte mindre än 20 socialdemokratiska ledamöter. Det är bra, och jag hoppas att socialministern tar intryck av otåligheten. I Maj Britt Theorins och Birgitta Dahls motioner föreslås en utbyggnadsplan. Målet i Birgitta Dahls motion – full behovstäckning inom tio år – ligger helt i linje med vad vi har föreslagit. Jag beklagar att utskottets majoritet har varit så kallsinnig till de här motionerna och att de därför bara har fått stöd i en reservation av folkpartiets och vpk:s representanter i utskottet och en av centerns fyra ledamöter. Men jag hoppas självfallet att motionärerna följer upp sina motioner genom att rösta för reservationen och att även andra som vill driva på regeringen i daghemsfrågan gör det. När man hörde herr Rune Gustavsson i Alvesta frågade man sig onekligen varför inte han också

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

kunde vara med på reservationen. Det lät som om han anslöt sig till den; så vackert talade han om daghemsutbyggnad. Vi får hoppas att det inspirerar övriga centerpartister att följa den linje som valts av Karin Andersson och inte den som Rune Gustavsson har tagit i utskottet.

För att kommunerna skall klara den här målsättningen behövs ökade statsbidrag. Bidragen har höjts, men kostnaderna har ökat snabbare. Ett nytt bidragssystem måste till, som skyddar kommunerna mot kostnadsökningarna. En sådan modell vore att staten tar över kostnaden för personalen. Den kan ju införas successivt om man inte är beredd att ta hela personalkostnaden på en gång. Den skulle också ha den fördelen att den automatiskt verkade för en hög kvalitet på barntillsynen.

Ett nytt statsbidragssystem har varit under utarbetande i socialdepartementet i mer än fem år nu. Det har utlovats många gånger att ett förslag skulle läggas fram. Riksdagen har begärt att det skulle komma samtidigt med förslaget om allmän förskola. Men regeringen struntade den gången i riksdagens beslut. Därför har folkpartiet, jag tror varje år sedan 1969, krävt ett nytt statsbidragssystem. Givetvis måste ett sådant innebära väsentligt ökat stöd.

Även här finns i år en socialdemokratisk motion, från Maj-Lis Landberg m. fl., som vill att en skyndsam översyn skall göras. Den har rönt samma kallsinniga behandling av utskottsmajoriteten. Den får stöd av reservanterna – helt naturligt, eftersom den stämmer med vad vi tidigare har föreslagit. Utskottet hänvisar till att kommunalekonomiska utredningen skall arbeta färdigt först. Det betyder minst ett par års fördröjning. Varför inte bryta ut dessa frågor, som alla tycks vara ense om är särskilt brådskande, och behandla dem snabbare? Sedan får man väl justera i efterhand om utredningen skulle ge anledning till det. Vi hoppas naturligtvis också i det här fallet få stöd av motionärer och många andra.

Herr Aspling uttalade att frågan om en längre gående lagstiftning när det gäller daghemmen kommer att prövas när man har sett kommunernas planer. Det är ett litet steg längre än vad utskottet sagt – han hänvisade inte till kommunalekonomiska utredningen – men det räcker inte. Jag hoppas att de socialdemokratiska motionärerna inte låter sig förföras av herr Asplings allmänna och till intet förpliktande vänlighet. Vill man ha en plan för daghemsbyggandet och ett bättre statsstöd, är fortfarande reservationen att föredra framför utskottets majoritetsyttrande. Det kan var och en se som läser dessa skrivningar.

Låt mig sluta med att nämna två mindre frågor, där jag har reserverat mig. Det gäller stöd till en enklare form av barntillsyn för vuxenutbildning. Jag tog upp den frågan i en motion för ett par år sedan. Nu har förslaget återkommit i en partimotion från moderata samlingspartiet, vilken jag alltså stöder. Särskilt för många kvinnor är bristen på barntillsyn ett hinder för vuxenstudier. Behovet av tillsyn kan gälla en så liten del av dagen att barnet inte får plats i den vanliga barntillsynen. Där borde man kunna ordna en enklare form. Det har skett på många håll med goda resultat, men det hör till sådant som kommunerna skär ner på

när ekonomin kärvar till. Därför borde de stimuleras med någon form av stöd.

Den andra reservationen gäller också en moderat motion, att familjedagshemsassistent skall få räknas in i underlaget för bidraget till kommunala familjedaghem. Särskilt de som har varit oroade för familjedaghemmens kvalitet borde vara angelägna att stödja det förslaget, så att dagbarnvårdarna kan få pedagogisk ledning och så att kommunerna kan hålla en regelbunden kontakt med dem.

Herr talman! Det finns viktiga skillnader mellan partierna när det gäller familjepolitiken. Folkpartiet arbetar för jämlikhet *och* valfrihet. Vi vill inte styra familjerna genom ekonomiska påtryckningar – varken åt det ena hållet, som socialdemokraterna vill, eller åt det andra som centerns och moderaternas förslag innebär. Människorna skall få besluta själva om den livsform som passar deras situation. Politikernas uppgift bör vara att skapa förutsättningarna för detta. I dag är de viktigaste hindren för valfrihet bristen på barntillsyn och svårigheten för småbarnsföräldrarna att förena förvärvsarbete med en tillfredsställande samvaro med barnen. De hindren vill vi undanröja så snabbt som möjligt, steg för steg utan att dogmer och planritningar får stå i vägen för praktiska lösningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där mitt namn finns med.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I en debatt om anslagsfrågor och annat som rör socialdepartementets verksamhetsområde känns det angeläget att inledningsvis något vidga ramen för ämnet och göra en del korta reflexioner om socialpolitiken och vad den syftar till – detta inte minst om man noterar statsrådet Asplings ord om de nya krav som i dag ställs på familjepolitiken, en av de viktigaste bitarna i den socialpolitiska verksamheten.

Den för ett par månader sedan avslutade remissbehandlingen av socialutredningens länge emotsedda betänkande har gett ny näring åt debatten om socialvårdens mål och medel. Här i kammaren får väl en mer ingående diskussion om de frågorna anstå till dess att regeringens förslag skall behandlas, men det skall redan nu sägas att socialarbetarnas krav på en mer offensiv socialvård blir allt starkare och att det också bland politiker märks en strävan att hitta nya metoder i det sociala arbetet.

Mot den bakgrunden ter sig utredningsmaterialet tämligen blekt. Verksamheten förutsätts i stort komma att följa en gång utstakade linjer och bara kompletteras på olika avsnitt. Erfarenheterna av de nya dragen i de senaste årens sociala arbete, terapeutiska samhällen, demokrati på anstalt, förebyggande verksamhet osv. tas mycket litet till vara.

De socialpolitiska målsättningarna underordnas alltså i allt väsentligt de krasst ekonomiska resonemangen. Vänsterpartiet kommunisterna har länge kritiserat detta och pekat på klasskaraktären hos socialvården som

en av institutionerna i det kapitalistiska samhället. Vi hävdar att socialvården i dag är inriktad på individen och att den inte på något sätt griper in i de processer i samhället som skapar problemen. Att socialutredningen nu vill få med socialvården i samhällsplaneringen kan möjligen få till följd att socialvården får ett visst inflytande över delar av dessa processer, men den kommer naturligtvis inte att kunna komma åt deras kärna. Detta är ingen administrativ eller organisatorisk fråga. Och det handlar inte heller om planering. Det gäller något mycket mer djupgående, nämligen förhållandet mellan olika klasser i samhället, förhållandet mellan kapital och arbete.

Det faktum att samhället i dag erbjuder visst stöd för människor som av ekonomiska eller andra orsaker hamnat i en behovssituation kan inte dölja bristerna på det socialpolitiska området. Att denna verksamhet så flitigt är föremål för utredande kan tas som intäkt för att alla inser att mycket ännu är otillfredsställande. Men när utredandet inte resulterar i så mycket mer än mångordiga och helgarderade betänkanden, så kvarstår också det mesta av kritiken. Statsrådet Aspling talade om en av de nu aktuella utredningarna inom familjepolitiken som en bred och åtgärdsinriktad utredning. Skall den bli det måste det bli slut på det hittills vanliga försiktiga kompromissandet. Bristerna i den nuvarande samhällsplaneringen, resultaten av de senaste årtiondenas lokaliseringspolitik, uppkomsten av nya stora grupper som mitt i det s. k. välståndet är svårt ekonomiskt och socialt utslagna – allt detta måste ge anledning till nya grepp på det socialpolitiska området. Målen måste enligt vår mening utformas utifrån arbetarklassens intresse och användas som ett instrument för att bryta rådande maktförhållanden.

Nu handlar inte det föreliggande utskottsbetänkandet om dessa långtgående målsättningar för socialpolitiken. Men på ett viktigt avsnitt aktualiserar även detta avsnitt i det kapitalistiska systemet. Det gäller bristerna i fråga om barnomsorgen. Vpk:s argument för kravet på en kraftig utbyggnad av barnomsorgsverksamheten kommer att utförligt redovisas av Inga Lantz senare i debatten. Låt mig bara nämna tre av de starkaste skälen för en ökad satsning på detta område, tre skäl som under åtskilliga år anförts från vårt partis sida, nämligen:

Alla barn måste ges en likvärdig start genom att beredas tillfälle till stimulerande sysselsättning, social kontakt och samvaro med andra barn och med vuxna.

Kvinnorna måste ges möjlighet att uppnå en ställning i arbetslivet, likvärdig med männens. I det sammanhanget utgör en lösning av barn-tillsynsproblemet en viktig förutsättning.

Barn får inte utlämnas åt otrygghet och risker genom att de saknar tillsyn och omsorg före och efter skoltid.

Detta med starkt ökade samhälleliga insatser för barnomsorgen är en viktig bit i utjämnandet av skillnaderna mellan personer som har försörjningsplikt gentemot barn och sådana som inte har det. Ett annat bidrag till en sådan utjämnning är de allmänna barnbidragen. Det är därför

skäl att i samhällsekonomins namn ställa dessa båda angelägna saker emot varandra, vilket ibland sker, t. ex. i samband med de senaste överläggningarna mellan regeringen och oppositionspartierna om den ekonomiska politiken.

Dessa överläggningar resulterade som bekant i att det nu föreligger ett förslag om höjning av barnbidraget med 300 kr. per barn och år från den 1 januari 1976. Med det anser utskottsmajoriteten vår motion nr 774 vara i viss utsträckning tillgodosedd. Men eftersom huvudskälet för vårt förslag är att barnbidraget, som alltså måste ses som stommen i det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, ständigt urholkats och att det därför är nödvändigt att snarast möjligt höja beloppet, har vi ansett att höjningen bör träda i kraft redan vid halvårsskiftet.

Att det ekonomiska innehållet i de allmänna barnbidragen tunnats ut under de senaste tio åren belyses av följande siffror. Från den 1 juli 1965 utbetalades 900 kr. per barn och år. Det från januari 1974 utgående bidraget är uppe i 1 500 kr. Men trots denna nominella ökning med 600 kr. har barnbidragens realvärde krympt. Från juli 1965 till december 1974 ökade konsumentprisindex från 188 till 334. Om man på grundval av det räknar om nu utgående barnbidrag till 1965 års penningvärde så skulle det svara mot 844 kr., vilket innebär en minskning med 56 kr.

Utredningar som gjorts under åren har kommit fram till att mångbarnsfamiljernas inkomster ofta är låga och att det relativa konsumtionsutrymmet blir mindre när det skall delas inom en sådan familj. Likaså har det konstaterats att socialhjälpbehovet ökade med antalet barn i en familj. Kravet på en fortsatt realvärdeökning utöver den nu föreslagna är således fullt motiverat, och detsamma gäller kravet att barnbidragen skall göras värdebeständiga. Det senare kravet har vi från vpk förfäktat i motioner till flera riksdagar. Vi har under de senaste åren ständigt mötts av argumentet att familjepolitiska kommittén i sitt huvudbetänkande Familjestöd inte förordade en indexreglering – med motiveringen att en sådan skulle innebära en värdesäkring av barnstödet endast för familjer i högre inkomstlägen. Detta argument anförs även i år av utskottsmajoriteten.

Mot bakgrund av vår allmänna syn på fördelningsfrågorna i samhället är det naturligtvis helt orimligt att tro att vi skulle fortsätta att hävda att barnbidragen skall indexregleras om detta enbart vore till fördel för höginkomsttagare. Vi gör det i stället som en konsekvens av principen att stödet skall vara till för att kompensera alla barnfamiljer i förhållande till familjer utan barn. Utskottsmajoriteten hänvisar till pågående utredningsarbete när det gäller bostadstilläggens utformning. Vi menar att det är via bostadsstödet man skall gå för att åstadkomma det särskilda stöd som barnfamiljer i låga inkomstlägen naturligtvis behöver. Vi har också i olika sammanhang ställt förslag med den syftningen.

Den utveckling beträffande barnbidragens värde som jag hänvisade till tidigare kan inte accepteras. Vi hävdar att det inte bara är nödvändigt att öka bidraget för att uppnå tidigare realvärde utan att det också är

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

nödvändigt att åstadkomma ett förstärkt realvärde. Därför begär vi en plan för en sådan höjning av barnbidragens realvärde att bidragen kommer att motsvara 25 % av basbeloppet. Anknytningen till basbeloppet är f. ö. en viktig princip i sammanhanget. De allmänna barnbidragen bör i likhet med många andra bidragsformer vara värdesäkrade genom att stå i ett fast förhållande till basbeloppet.

De anförda skälen för en höjning och indexreglering av de allmänna barnbidragen finns också uttryckta i reservationen 2 till utskottets betänkande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation och även till reservationen 3.

I detta utskottsbetänkande behandlas också ett par motioner från vpk-håll som tar upp angelägna frågor för handikappade. Utskottets skrivning och det förhållandet att vi avstått från att reservera oss på dessa punkter kan ge intrycket att motionerna väckts i okunnighet om vad fjolårets höstriksdag beslutade om reformer på färdtjänstområdet. Så ligger det inte till. Syftet med motionerna var att ytterligare understryka behovet av en kontinuerlig översyn av statsbidrags- och färdtjänstbestämmelserna och av att uppmärksamma på vilket sätt vissa samhällsorgan handlägger frågor som rör människor i utsatta situationer. Utgångspunkten för de minimikrav som skall ställas i det här avseendet måste vara att den som på grund av handikapp är hänvisad till färdtjänst för sina transporter skall ha samma rätt som icke handikappade att förflytta sig i samhället och ta del av dess sociala och kulturella liv. Så länge den principen inte är tillfredsställande tillgodosedd finns det anledning att upprepa förslagen, oavsett hur näraliggande i tiden riksdagsbesluten är. Men jag har, som sagt, inte nu något yrkande i denna fråga.

Också när det gäller motionen 1273 har vi nöjt oss med utskottets skrivning. Jag vill här bara understryka det önskvärda i att den särskilda expertgrupp som överväger frågor om en kampanj för amning snart kommer med förslag om en sådan kampanj. Därutöver är det nödvändigt att uppmärksamma den partiska reklam från producenterna av bröstmjölksersättning som nyblivna mammor uppvaktas med. Frågan om spädbarnens kost är så viktig att nämnden för hälsouppllysning verkligen bör ta upp den på det sätt som utskottet finner sig ha anledning räkna med.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Flera talare har redan haft ordet, och jag skall nu försöka låta bli att alltför mycket upprepa vad de sagt. Jag kommer här att begränsa mig till frågan om barnomsorgen. Herr Gustavsson i Alvesta har ju tidigare för centerns del behandlat andra familjepolitiska frågor.

Den opinion som kräver bättre barnomsorg växer sig allt starkare både utanför riksdagen och, som jag bedömer det, även i detta hus. Frågan har också från olika utgångspunkter tagits upp i ett antal motioner med

olika yrkanden. Huvudparten av de motionerna behandlas i förevarande betänkande från socialutskottet.

Kravet på bättre barnomsorg innefattar både fler platser och bättre kvalitet på omsorgen. Där kommer bl. a. frågan om barngruppernas storlek in, men till den frågan – där vi från centern i motion till årets riksdag har följt upp vårt tidigare ståndpunktstagande om mindre grupper – återkommer riksdagen i annat sammanhang. Jag går därför inte in på den frågan nu.

En annan viktig kvalitetshöjande åtgärd är att göra det möjligt att för i varje fall de mindre barnen minska den dagliga tiden på daghem. Det är en fråga som har med föräldrarnas situation och arbetslivets villkor att göra. Jag återkommer till den litet senare. Gabriel Romanus har ju i sitt inlägg med talande citat belyst just den problematiken.

Kravet på bättre barnomsorg är viktigt i första hand med tanke på barnen, och det är barnens behov som bör vara utgångspunkten för denna debatt. Därmed är den helt naturligt också viktig för föräldrarna, som ser till sina barns bästa. Men bättre barnomsorg är också en förutsättning för att kvinnor och män på lika villkor skall kunna göra insatser i förvärvslivet och i samhällsarbetet utan att barnen behöver komma i kläm. Det borde vara en rättighet för alla barn och alla föräldrar att på ena eller andra sättet ha stöd i en väl fungerande barnomsorg, alltså inte bara i de fall där föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar, även om jag är medveten om att behoven där är störst.

Den s. k. öppna barnstuga som man startat i vissa kommuner har visat sig fylla ett verkligt behov. I några förortskommuner här i Stockholm, som jag känner till, har man just startat sådan verksamhet. Dit kan alltså föräldrar komma med sina barn, leka med dem där tillsammans med andra barn och föräldrar, få råd och hjälp och uppleva den stimulans som gemenskapen med andra innebär. Behovet av den formen av barnstuga är väl störst i de ensidigt utbyggda sovstadsområdena, där det råder brist på arbetstillfällen inom rimligt reseavstånd och där en av föräldrarna är mer eller mindre tvingad att vara hemma och då lätt blir isolerad, vilket också drabbar barnen. Enligt de uppgifter vi fått har det visat sig att den barnstugeverksamheten kan vara positiv även för t. ex. invandrarfamiljer, som annars mycket lätt blir isolerade i vårt samhälle.

Målsättningen för barnstugeutbyggnaden har sagts vara att uppnå 50-procentig behovstäckning 1980. Det var den målsättningen som barnstugeutredningen bl. a. hade. LO har också haft den. Med behovstäckning menar man då behovet hos förvärvsarbetande eller studerande föräldrar; man har inte tagit med andra. Mer än 300 000 barn under skolåldern har föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar, och det finns – dessa siffror gäller hösten 1974 – omkring 60 000 platser i daghem och något mer än 50 000 i familjedaghem. Vi har 200 000 lågstadiesbarn som behöver en replipunkt när skolan slutat, men vi har bara 16 400 platser i fritidshem. Situationen är alltså mycket otillfredsställande.

I utskottet är vi tack och lov ense om att det finns behov av en ut-

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

byggnad av barnomsorgen och att detta behov är stort; det statliga stödet har också ökat, även om det inte skett i en takt som jag bedömer som tillräcklig. Däremot är vi i utskottet inte helt överens om hur man skall gå till väga för att så snabbt som möjligt tillgodose detta behov. Utskottsmajoriteten vill avvakta de kommunala förskoleplanerna och säger i betänkandet att "det krav på upprättande av planer för utbyggnaden av förskoleverksamheten som uppställs i lagen bör vara ägnat att åstadkomma kraftfulla insatser på området". Majoriteten är däremot emot centrala bestämmelser om viss ambitionsnivå.

För kommunernas del är förhållandet det att de nyligen tvingats gå med på en uppgörelse om att inte höja den kommunala utdebiteringen under åren 1976 och 1977. De kan alltså med all rätt hänvisa till bristande ekonomiska resurser när de inte lyckas nå upp till den ambitionsnivå som jag tror att de flesta kommuner har.

Det här skyllandet på varandra som staten och kommunerna håller på med är ju inte särskilt konstruktivt för frågans lösning. Det blir inte fler barnstugor på det sättet. Det är, som jag ser det, nödvändigt att staten tar på sig en större andel av kostnaderna för barnomsorgen; det är självklart att staten skall göra det. Det är närmast paradoxalt att först pressa kommunerna till en uppgörelse som innebär att man beskär deras rätt till kommunal utdebitering och sedan hävdar att ansvaret för en snabb fortsatt utbyggnad av barnomsorgen ligger på kommunerna. Centerns representanter i Kommunförbundets förhandlingsgrupp påtalade vid förhandlingarna mellan finansdepartementet och Kommunförbundet just uppgörelsens konsekvenser för barnomsorgen och krävde ytterligare 230 miljoner i ökade statsbidrag för dessa ändamål med början från år 1976. Så blev det nu tyvärr inte. Därför finns det stor risk att utbyggnadstakten kommer att minska, nu när kraven på en utbyggnad är starkare än någonsin förr. Det är visserligen bra att riksdagen i samband med behandlingen av finansplanen anslöt sig till förslaget från finansutskottet om en konjunkturpolitisk beredskapsplan, där det sägs att utbyggnaden av barnomsorgen skall vara en viktig del av planen. Men det känns på något sätt otillfredsställande att göra utbyggnaden av barnomsorgen beroende av dåliga konjunkturer. Jag tror att det är nödvändigt att kommunerna får en säkrare grund att stå på för sin planering på sikt.

Jag är med bland de reserveranter som vill att riksdagen skall anta en plan för utbyggnaden av barnomsorgen och samtidigt besluta om förbättrade statsbidrag som ger de ekonomiska förutsättningarna för planens genomförande. Vi hade för övrigt samma reservation i höstas när vi behandlade motioner om förskolan.

Vi har sagt i reservationen att planeringen bör syfta till full behovstäckning inom en tioårsperiod. Det är också nödvändigt att finna ett system för statsbidragets konstruktion som innebär att det inte kommer att urholkas och variera i realvärde från år till år och som ger kommunerna en säkrare grund att stå på vid deras planering. Då tycker jag själv det är rätt naturligt att statsbidraget anknyts till personalkostnaderna. Det

är ju de som utgör största delen av driftkostnaderna för kommunerna. Vi har antytt detta i reservationen.

Jag uppfattade socialministerns inlägg i början av debatten så, att han närapå var på samma linje som vi reserverar. Han sade – om jag uppfattade det rätt – att han var beredd till längre gående lagstiftningsåtgärder för att säkerställa en fortsatt snabb utbyggnad. Det är detta vi har krävt i vår reservation. Däremot fick jag inte klart för mig socialministerns uppfattning om de ekonomiska möjligheterna för ett väsentligt ökat ekonomiskt stöd från staten till kommunerna för denna utbyggnad.

Rune Gustavsson var här tidigare inne på alla de andra problem som bör lösas för att familjernas situation skall bli bättre. Jag skall inte upprepa vad han sade. Direkt knuten till frågan om en bättre barnomsorg är emellertid, som jag inledningsvis antydde, frågan om den dagliga arbetstiden för föräldrarna – den hänger ihop med tiden för barnens vistelse på daghemmen – och dit hör också avståndet mellan bostad och arbetsplats.

Arbetstiden hade vi uppe till diskussion här strax före påsk, och vi fattade också beslut. Där hade centern i reservation sagt att målet måste vara sex timmars arbetsdag. Detta är en mycket viktig fråga inte minst med tanke på barnfamiljerna och barnomsorgen.

Nästan lika viktig är frågan om de dagliga restiderna till och från arbetet. De får inte tillåtas att alltför mycket förlänga arbetsdagen; annars kan de fördelar försvinna som man får om arbetstiden förkortas. Vi måste komma fram till en planering som utgår från att arbete, bostad och service skall integreras. Detta är självfallet i första hand en kommunal fråga, men det skadar inte att också vi i riksdagen är medvetna om den.

De här frågorna hör, som jag ser det, mycket starkt ihop med barnomsorgens kvalitet. Man kan inte bara se på själva institutionssituationen, utan man måste också se på möjligheten för föräldrarna att klara av den viktiga del som de alltid har i barnomsorgen, nämligen att ha kontakt med sina barn så mycket som möjligt även när de har förvärvsarbete.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 7 och 10.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Herr Carlshamre har framhållit hur viktigt det är att barnfamiljerna får valfrihet mellan egen vård av barnen och förvärvsarbete samt mellan olika vårdformer för barnen. Det finns all anledning att stryka under att först om vi får ett mer rättvist utformat familjestöd kan vi få ett begrepp om hur stort det verkliga behovet av barntillsyn är och om hur det är fördelat mellan olika tillsynsformer.

Det finns all anledning att vid sidan av kravet på valfrihet också understryka behovet av kvalitet på vården av våra barn, var den än sker. Jag skall här bara något beröra kvaliteten på den kommunala barntillsynen, och jag skall göra det i samband med vissa statsbidragsfrågor.

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Statsbidragen till daghemmen utgår med ett och samma belopp per plats och år antingen tillgången på personal i förhållande till antalet barn kan betraktas som tillräcklig eller inte och antingen personalen är utbildad eller inte. Statsbidragen är – för att något spetsa till det hela – mer beroende av att lekytans kvadratmeterantal per barn är tillräckligt än av att personalen räcker till. Det finns daghem där endast två personer har hand om en syskongrupp på 18 barn. Det innebär att en förskollärare eller en barnsköterska stora delar av dagen kan vara ensam om att ha hand om barngruppen. Det är uppenbart att det under sådana förhållanden måste vara orimligt svårt att tillgodose barnens både fysiska och än mer psykiska behov.

Statsbidraget blir exakt detsamma om personalen skulle utökas. Hela merkostnaden för en större personaltäthet faller alltså på kommunen. Det är inte precis ägnat att underlätta förhållandena i ekonomiskt hårt pressade kommuner. Statsbidraget utgår vidare med samma belopp per plats antingen det är fråga om en späd- eller koltbarnsavdelning med dess mycket stora personalbehov eller om en syskongrupp.

För nästa budgetår föreslås att statsbidraget höjs från 6 500 kr. till 7 500 kr. per plats och år. Det innebär med normal personaluppsättning att mindre än 30 % av kostnaderna för en spädbarnsplats i år kommer att täckas med statsbidrag. För en koltbarnsavdelning, dvs. för barn omkring två år, blir statsbidragstäckningen ungefär 30 % och för en syskongrupp bortåt 50 %. Detta bör jämföras med att statsbidragen till familjedaghemmen fr. o. m. i år utgår med 35 % av kommunens bruttokostnader för verksamheten. Det visar att statsbidragstäckningen i varje fall i år blir mindre för daghemmens småbarnsavdelningar men högre för syskongrupperna än för motsvarande vård i familjedaghem.

Ett sätt att förbättra förhållandena skulle vara att låta också statsbidragen till daghemmen och fritidshemmen utgå med en bestämd andel av kommunens bruttokostnader. En kommun med större personaltäthet och bättre utbildad personal skulle då få ett högre statsbidrag än en kommun med sämre personaluppsättning. Detta skulle innebära en kvalitetsstimulans för kommunerna och också förbättra deras möjligheter att bereda plats för handikappade barn. De kräver ju ofta extra personal, och kostnaden för denna faller i dag till 100 % på kommunen. Ett procentuellt statsbidrag skulle också göra det lättare för en kommun att planera, eftersom man redan då budgeten fastställs skulle veta vilket statsbidrag man har att räkna med. Slutligen och inte minst viktigt skulle det vara ett ytterligare steg i riktning mot neutrala statsbidrag för daghem och familjedaghem.

Den enda invändning utskottet gör är att bidragsbestämmelserna inte får leda till att daghemsutbyggnaden eftersätts. Detta är inte heller avsikten. Avsikten är att utbyggnaden av den kommunala barntillsynen och dess fördelning på daghem resp. familjedaghem skall kunna ske i överensstämmelse med barnens behov och föräldrarnas önskemål utan att kommunen skall behöva snegla på den kommunalekonomiska ef-

fekten av de olikartade statsbidragen. Ett statsbidrag som utgår med samma andel av kostnaderna till daghemmen som till familjedaghemmen ligger också helt i linje med strävandena i tiden att öka den kommunala självbestämmanderätten. En enig socialutredning föreslår också att statsbidragen till den kommunala socialvården skall utgå med en viss procentuell andel av de totala driftkostnaderna. Syftet är just att göra det möjligt för kommunerna att vidta de åtgärder som är bäst i de enskilda fallen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 11, vari det hemställs att riksdagen anhåller att regeringen till nästa riksmöte lägger fram förslag till statsbidrag som utgör en viss enhetlig andel av kommunens bruttokostnader för barnomsorgen.

Till sist skall jag också nämna något om familjedaghemsverksamheten. Också där finns det all anledning att understryka behovet av kvalitet. Skall familjedaghemsverksamheten fungera på ett fullgott sätt spelar det arbete som utförs av familjedaghemsassistenten en mycket stor roll. Detta framgår inte minst av de Råd och anvisningar från socialstyrelsen som kom ut förra året och som gäller familjedaghemmen. Jag skall peka på en del av det som framhålls i dessa Råd och anvisningar och som jag helhjärtat vill instämma i. För att kunna välja rätt familjedaghem för ett barn bör assistenten söka utröna om det aktuella hemmet är det bästa tillgängliga alternativet för att ta till vara just det barnets utvecklingsmöjligheter. Sedan placeringen skett måste en fortlöpande kontakt upprätthållas med dagbarnvårdaren dels genom hembesök, dels genom att dagbarnvårdaren själv tar kontakt. I vissa situationer är assistentens medverkan särskilt angelägen, framhålls det i dessa Råd och anvisningar. Det kan bli fråga om omplacering i de fall då ett dagbarn synbarligen inte trivs, och det kräver naturligtvis både tid och grannlagenhet från assistentens sida. Assistenten bör också hålla sig à jour med de senaste vetenskapliga rönen på området och vidarebefordra dessa till familjedaghemmen, bl. a. vid återkommande informationsträffar.

I många kommuner har i dag en familjedaghemsassistent hand om ända upp till 150 å 200 dagbarn. Detta betyder att assistenten skall hålla kontakt med 100–150 dagbarnvårdarfamiljer och kanske 250–300 föräldrar. Det är uppenbart att det i sådana fall måste bli utomordentligt svårt att upprätthålla den värdefulla och nödvändiga kontakten med både dagbarnvårdare och föräldrar. I dag utgår inga som helst statsbidrag till familjedaghemsassistenterna. Annars är statsbidragen till familjedaghemmen uppbyggda på samma sätt som den sociala hemhjälpen men med just detta viktiga undantag. I bidragsunderlaget för den sociala hemhjälpen ingår nämligen också kostnaderna för den arbetsledande personalen, dvs. de s. k. hemhjälpsledarna. Motiveringen är att det här är fråga om insatser som är direkt knutna till hemhjälpverksamheten. Motsvarande borde då också gälla familjedaghemsassistenterna. De är ju också arbetsledande personal, och deras verksamhet är av utomordentligt stor betydelse för familjedaghemsverksamheten. I reservationen 13 hemställs

därför att riksdagen måtte besluta att kostnaderna för familjedaghemsassistenter fr. o. m. nästa år skall ingå i statsbidragsunderlaget. Detta skulle innebära både en stimulans och förbättrade ekonomiska möjligheter för kommunerna att anställa ett tillräckligt antal familjedaghemsassistenter. Jag vill därför gärna understryka vad herr Romanus sade om att inte minst de som av olika anledningar är tveksamma till familjedaghemmen borde finna det angeläget att stödja den här reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 13.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Alla barn skall ha rätt till plats på barnstuga. Barnomsorgen skall tillgodose alla barns rätt till god intellektuell, psykisk och social utveckling. Men barnomsorgen är också en grundförutsättning för att kvinnans rätt till ekonomisk och social frigörelse skall kunna förverkligas. Barnen är samhällets försäkring för framtiden. Barnen är med andra ord det viktigaste samhället har att värna om. Det är framför allt på barnen som samhällets resurser skall satsas. Det borde aldrig behöva diskuteras huruvida resurser finns eller inte finns för att trygga en god barnomsorg. Frågan borde tvärtom ställas: Har samhället råd att inte bygga ut omsorgen för barnen?

Förskoleverksamheten medför att barn från skilda miljöer utvecklingsmässigt får ett mer likartat utgångsläge när den egentliga skolan börjar, och förskoleverksamheten utgör på detta sätt ett viktigt led i demokratiseringsprocessen. Det förutsätter i sin tur att denna verksamhet står öppen för alla barn. Alla barn skall ha rätt till att beredas plats i samhällets barnomsorg. Barn till förvärvsarbete eller studerande föräldrar skall ha plats på heltidsförskola. För övriga förskolebarn kan omsorgen ske i deltidförskola.

För att med säkerhet nå de barn som bäst behöver samhällets barnomsorg skall förskolan göras obligatorisk åtminstone från 6 år. Barn i skolåldern med förvärvsarbete föräldrar skall ges omsorg i fritidshem. Möjlighet till vistelse i fritidshem skall finnas för barn i åldrarna 7-14 år.

Det finns i dag 800 000 förskolebarn i Sverige. Av dessa har 400 000 barn förvärvsarbete föräldrar. Det finns för dessa 400 000 barn 63 000 daghemsplatser. Det finns 200 000 barn på *lågstadiet* med förvärvsarbete mödrar som behöver fritidshemsplats. Det finns 18 000 fritidshemsplatser.

Men det är inte bara barn med förvärvsarbete föräldrar som är i akut behov av kommunal barnomsorg. Barn med sociala, fysiska, psykiska eller språkliga handikapp har särskilda behov av barnomsorg. Barnomsorgsgruppen redovisar att andelen barn i fyraårsåldern som bedömts vara barn med särskilda behov av stöd och stimulans i Haninge kommun uppgår till hela 25 %. Motsvarande andel i Skellefteå kommun är 10 %.

F. n. får bara 8 % av förskolebarnen plats på daghem. Mot servicenivån

på 8 % skall ställas *dels* de barn som har ett akut behov av plats, nämligen alla barn till förvärvsarbetsande eller studerande föräldrar, *dels* barn med särskilda behov, som då i vissa kommuner kan uppgå till en fjärdedel av exempelvis alla fyraåringar, *dels* det stora behov som aldrig syns men som finns, nämligen alla de föräldrar som finner det lönlöst att ens försöka få någon plats och som därför inte ingår vare sig i någon daghemskö eller i förvärvsstatistiken. Redan 1968 gjordes en AKU-undersökning som visade att 270 000 kvinnor skulle vilja gå ut i förvärvslivet om bara barnomsorgen kunde tryggas.

Situationen är med andra ord katastrofal.

Hur skall då kommunerna tvingas bygga bort daghems- och fritidshemsbristen? F. n. är kommunerna helt suveräna när det gäller utbyggnadsgrad och utbyggnadstakt för barnomsorg. Det förhållandet att centralnormering, dvs. lagstiftning, saknas är olyckligt. Kommunerna har sedan länge försummat barnomsorgen. Det är därför uppenbart att staten nu måste ta huvudansvaret för barnomsorgen.

Dels måste riksdagen lagstifta om utbyggnadsgrad och utbyggnadstakt, dels måste staten ta över alla kostnader för barnomsorgen, och som ett första steg personalkostnaderna, som uppgår till 75 % av driftkostnaderna. Bara på detta sätt kan kommunerna tvingas bygga bort sina daghems- och fritidshemsbrister och föräldrarna därigenom bli garanterade kommunal barnomsorg.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion 261 om barnomsorgsutbyggnaden bl. a. krävt att alla barn skall ha rätt till kommunal förskola eller fritidshem och att den allmänna förskolan görs obligatorisk samt att statliga normer för utbyggnad av barnomsorg utarbetas. Vänsterpartiet kommunisterna har också krävt en annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun och att anordningsbidraget även fortsättningsvis skall utgå med 12 000 kr. per plats till daghem och fritidshem.

Anordningsbidraget höjdes under 1974 till 12 000 kr. per plats på daghem och fritidshem. Med denna storlek på anordningsbidraget täcktes så gott som hela kommunens byggkostnad för barnomsorgen. Med dessa ökade bidrag skulle kommunerna kunna bygga ut antalet platser med 20 % utan att det medförde höjda kostnader.

Det är obestridligt att denna ekonomiska satsning till kommunerna haft viss effekt. Under 1974 byggdes fler förskoleplatser än någonsin tidigare. Planerna för 1975 och 1976 visar enligt en kommunenkät som socialstyrelsen gjort en mycket kraftig nedgång. Anordningsbidraget föreslås nu uppgå till 7 500 kr. per plats för daghem och fritidshem. Det innebär i realiteten en sänkning av anordningsbidraget. Vänsterpartiet kommunisterna menar att 12 000 kr. även fortsättningsvis bör utgå som ett stimulansmedel till kommunerna.

Utskottet avstyrker vpk:s förslag om att anordningsbidraget skall utgå med 12 000 kr. och säger i sin motivering för avslaget följande: "Enligt utskottets mening är det, i överensstämmelse med vad socialministern anser, av största vikt att daghemsbyggandet hålls på en fortsatt hög nivå.

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Uppgifter som kommunerna lämnat i augusti 1974 visar emellertid en lägre utbyggnadstakt för 1975 och framåt. Det statliga stödet till anordnandet och till driften av daghem bör därför i den takt de ekonomiska resurserna medger det ytterligare förbättras. Detsamma bör gälla stödet till kommunernas fritidshemsverksamhet.”

Följden av utskottets skrivning borde ha blivit ett tillstyrkande av yrkandet om ytterligare förhöjt anordningsbidrag, eftersom utskottet är medvetet om det höjda anordningsbidragets effekt på utbyggnaden för 1974. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 8 och 9.

Vpk:s yrkande om att en genomgripande kostnadsfördelning måste ske mellan stat och kommun och att staten på sikt övertar alla kostnader för barnomsorg och som ett första steg tar över personalkostnaderna har avstyrkts av utskottet med hänvisning till den kommunalekonomiska utredningens arbete. Vpk menar att alldeles oavsett denna utrednings arbete borde riksdagen redan nu kunna begära ett nytt statsbidragssystem, där effektivt ekonomiskt stöd ges till kommunerna och i vilket staten tar över i första hand personalkostnaderna.

När det sedan gäller vpk:s krav på en lagstiftning i form av statliga normer, som skall ålägga kommunerna att tillgodose behovet av barnomsorg, så avstyrker socialutskottet detta yrkande med hänvisning till förskolelagen. Enligt denna lag är varje kommun skyldig att upprätta en särskild förskoleplan, i vilken skall anges på vilket sätt och i vilken omfattning kommunerna avser att fylla behovet av daghem och annan förskoleverksamhet under den närmaste femårsperioden. Det är visserligen tillfredsställande att kommunerna nu för första gången tvingas att öppet redovisa sitt behov av platser även om många kommuner redan nu har sådana planer. Men bara planer ger inte någon utbyggnad. En plan är bara en teoretisk statistisk redovisning som inte på något sätt förpliktar till någon utbyggnad. Dessutom kommer bedömningen av hur hög, eller rättare sagt hur låg, utbyggnadstakten skall vara fortfarande att ligga hos kommunernas politiker.

Vänsterpartiet kommunisterna har inte haft stora förhoppningar i vad gäller planens inverkan på utbyggnaden av förskola och fritidshem. Och det finns all anledning att nu ytterligare uttala sin tvekan om huruvida planen får någon effekt för utbyggnaden.

Det grundläggande felet med planen är att den inte tar hänsyn till det latenta, det verkliga behovet av t. ex. daghemsplatser. Planen utgår bara från förväntad förvärvsfrekvens för kvinnor. Och förvärvsfrekvensen är framräknad på så tidigt material som 1970 års siffror. Detta innebär för det första en mycket stor osäkerhet i prognosarbetet. För det andra tas inte den mycket kraftiga ökningen i den kvinnliga förvärvsintensiteten som skett efter 1970 med i beräkningen.

Dessutom tas i planen inte hänsyn till det kända faktum att förvärvsfrekvensen har ett direkt samband med tillgången på barnomsorg, något som belyses av rådande förhållanden i t. ex. Solna-Sundbyberg, där det

finns både hög kvinnlig förvärvsfrekvens och jämförelsevis god tillgång på barnomsorg.

I planen redovisas först ett teoretiskt akut behov framräknat på förvärvsfrekvensen. Sedan kan från detta teoretiska behov dras en procent-sats varierande mellan 10 och 25 % för att få fram ett s. k. praktiskt behov. Man utgår nämligen ifrån att ganska många familjer ordnar sin tillsyn på privat väg med hembiträden, grannar, släktingar m. m. Detta innebär enligt vpk:s mening att många barn får en kvalitativt sämre barnomsorg.

Kommunerna är helt suveräna att efter det att en behovsanalys framräknats bestämma både utbyggnadsgrad, dvs. servicenivå, och utbyggnadstakt. Kommunerna är också helt suveräna vad gäller fördelningen mellan daghem och familjedaghem, vilket förmodligen kan innebära att ett alltför stort utrymme ges åt familjedaghem.

Utskottet tror att upprättande av planer för utbyggnad kommer att åstadkomma kraftfulla insatser på området. Jag kan försäkra statsrådet och utskottet att detta är en illusion, och man borde med det snaraste befria sig från denna illusion.

Hur man än räknar är bristen på barnomsorg katastrofalt stor. Det kan varken vackra tal eller löften dölja.

I reservation nr 10 yrkas att en bindande utbyggnadsplan för barnomsorg skall föreläggas riksdagen. Planeringen bör syfta till full behovstäckning inom en tioårsperiod, och i planeringen skall även fritidsverksamheten för skolbarn ingå. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 10.

Sammanfattningsvis vill vpk uttrycka sin syn på barnomsorgen i vad gäller servicenivå och utbyggnadsgrad på detta sätt:

1. Alla barn skall ha rätt till kommunal barnomsorg av god kvalitet.
2. Vid utbyggnaden skall hänsyn tas både till ett akut behov och till ett latent verkligt behov av platser. Dessutom måste en kvalitativ utbyggnad ske.
3. Utbyggnaden måste garanteras genom lagstiftning.
4. Kommunerna måste garanteras ekonomiska stödåtgärder. På sikt måste staten ta över alla kostnader för barnomsorgen och som ett första steg personalkostnaderna.

Herr talman! Till sist skulle jag vilja fråga statsrådet: Vilket svar skulle statsrådet vilja ge alla de föräldrar som i dag frågar *om* och *när* och *hur* de skall få sin barnomsorg tryggad? Det är nämligen den frågan som oerhört många småbarnsföräldrar vill ha svar på *nu*.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Ingen kan bestrida att den socialpolitiska utvecklingen i Sverige varit utomordentligt god. Den sociala omvandling som steg för steg skett i vårt land har gett befolkningsgrupper med svag ekonomisk ställning en klart förbättrad situation. Det är jättesteg som tagits från den dag då Gustav Möller på allvar började ta upp striden för förbättrade

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

sociala förhållanden för de människor som befann sig på skuggsidan. Framstegen har inte skett utan kamp och politisk strid, men i dag kan vi konstatera att, trots att vi tidigare var oense om mycket, utvecklingen har lett till en politisk enighet i långa stycken om socialpolitiken. Det betyder emellertid inte att vi är ense om allt, det betyder bara att en del frågor har lösts och därmed också kommit ur stridslinjen, medan nya ständigt står i tur att komma fram.

Det finns frågor som tidigare vållat både långa och ibland hårda diskussioner i riksdagen – exempelvis på ungdomsvårdsskoleområdet och handikappområdet – men som i dag inte föranleder några delade meningar inom utskottet eller riksdagen. Det kan vara riktigt att konstatera detta när man nu befinner sig i en diskussion i familjepolitiken, där meningarna fortfarande är olika.

Jag kan när det gäller den allmänna synen på familjepolitiken helt ansluta mig till vad socialministern sade i sitt inledande anförande här i dag. Det är inget tvivel om att det har gjorts mycket från samhällets sida under de senaste åren, men det behövs mera. Vi kan naturligtvis alltid önska större insatser, men dessa måste ju vägas mot andra viktiga reformkrav, och hela tiden skall vi veta att de beslut som vi fattar i riksdagen också skall betalas av skattebetalarna. Ibland verkar det som om det bara vore att fatta beslut och sedan får finansieringen ordnas hur som helst, men så enkelt kan inte ett regeringsparti se på frågan. Det måste ta ansvaret för de beslut som det är med om att driva igenom i riksdagen.

När det gäller barnomsorgen har kommunerna ett stort ansvar. Tyvärr har åtskilliga kommuner inte levt upp till de förväntningar som många människor haft och har, och därför har naturligtvis kraven på att staten skall ta på sig en större ekonomisk börda i samband med barnomsorgen kommit att aktualiseras. Men då skall vi också ha klart för oss att inte heller staten har bottenlösa källor att ösa ur för att skaffa ekonomisk täckning för de beslut som fattas. Frågan om hur det skall bli med förhållandena mellan stat och kommuner utreds f. n. av den kommunal-ekonomiska utredningen, och vi kan naturligtvis inte frikoppla oss från verkligheten; vi måste ha en bild av vad staten skall ta på sig och vad kommunerna skall ta på sig i fråga om kostnader, innan vi kan tillgodose en del av de önskemål som förs fram i motionerna.

De demonstranter som stod ute på Sergels torg i dag kom till stor del från förortskommuner utanför Stockholm – från borgerligt styrda kommuner. Jag kan förstå att de är besvikna över att deras kommuner inte satsat mera på barntillsynen. Exempelvis den aktion som härrör från Nacka visar ju att kvinnorna där är missbelåtna med situationen. Deras demonstration borde sakligt sett ha skett utanför kommunfullmäktiges sammanträdeslokal; där skulle de ha gett till känna de klara önskemål om förbättringar de har. Men de har föredragit att gå till riksdagen. Det är deras fulla rätt, och jag respekterar den. När man diskuterar frågan måste man ändå hålla i minnet var ansvaret ligger, och det är

till stor del på kommunerna i det här fallet.

Det skall också sägas att staten har ökat sina satsningar på barnomsorgsområdet mycket kraftigt under de senaste åren – en ökning med ungefär 700 milj. kr. på fyra år – och det är värdefullt. Ojämnheten i kommunernas behandling av dessa frågor visar att det främst är borgerligt styrda kommuner som befinner sig på efterkälken när det gäller barnomsorgen.

Jag skall inte ge mig in i de replikskiften som möjligen kommer till stånd mellan socialministern och debattörerna från den borgerliga sidan, men jag vill ställa en enkel fråga till utskottets vice ordförande, herr Rune Gustavsson i Alvesta, som sade ungefär så här: "Det är inte så lätt att klara ekonomin när finansministern driver fram ett skattestopp i kommunerna." Menar herr Gustavsson att statsskatten skall få stiga hur mycket som helst – det spelar ingen roll? Hur vill centern egentligen ha det? Det är en fråga som naturligen inställer sig sedan man lyssnat på vad herr Gustavsson sade till herr Aspling. – Jag ber om ursäkt om jag föregriper socialministerns svar, men jag tycker att det hela ligger så klart till att man omedelbart måste ställa frågan: Hur vill centern egentligen ha det på den ekonomiska sidan?

Herr Romanus skulle jag vilja rekommendera att han åkte ut till de borgerligt styrda kommunerna i Stockholms län med sitt anförande i dag. Där skulle det passa.

Det är alldeles uppenbart att frågan om barnstödet måste vägas mot andra viktiga frågor som riksdagen har att ta ställning till. För något år sedan fick de borgerliga partierna med lottens hjälp igenom ett beslut i riksdagen om tillsättande av en besparingsutredning. Samtidigt som detta skedde kom man med krav på ytterligare kraftiga satsningar av staten. Det går inte ihop. Min fråga till både herr Gustavsson i Alvesta och herr Romanus är: Är det sjukvården ni vill försämra, är det åldringsvården, är det utbildningen, är det de arbetslösas situation, är det försvaret, är det jordbruksstödet eller vad är det? Man kan nämligen inte på samma gång kräva ökade ekonomiska satsningar av staten och begära besparingar för att pressa ner statsutgifterna.

Ge ett besked, när vi nu för en diskussion i barnomsorgsfrågan, om vad som skall sättas i stället för de pengar som skulle satsas på exempelvis vårdnadsbidrag! Herr Gustavsson i Alvesta skall undantas från diskussionen om barnomsorgen, eftersom han på den punkten följer utskottets linje, men när det gäller vårdnadsbidraget – och det är en betydande post – måste frågan ställas också till honom.

Det går naturligtvis väldigt bra att skriva önskelistor på vad staten skall göra, men staten har i dag inga andra medel att ta till än de skatter den får in av medborgarna. Vi har nyligen genomfört ett skatteförslag för 1976 där vi minskar den vanliga statliga skatten men höjer arbetsgivaravgiften.

Om de reformer skall genomföras som är önskade framför allt från folkpartiet men även från vissa delar av centerpartiet – och från kom-

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

ministerna – återstår såvitt jag begriper ingenting annat än att höja den arbetsgivaravgift som ni egentligen inte vill höja eller att vi skall röka och dricka ihop de pengar som staten behöver. Det är frågor som måste ställas i det sammanhanget. Var skall pengarna tas för tillgodoscande av de reformkrav som ni med så stor styrka för fram i denna debatt i dag? Finansieringen, mina vänner, är någonting som måste med i bilden, när man för en politisk diskussion och säger sig vilja åstadkomma så mycket mer än vad vi socialdemokrater gör i detta fall.

Jag skall inte syssla mer med barnomsorgsfrågorna, eftersom fru Skantz kommer att ta upp dem i sitt anförande. Men jag vill beröra ett yttrande, som partiledaren för ett krympande parti fällde härnäst i Skövde. Enligt ett referat i Dagens Nyheter sade han: "Socialdemokrater och moderater i riksdagens socialutskott har inte velat gå med på de krafttag som folkpartiet kräver för att öka daghemsbyggandet. – Men vet småbarnsföräldrarna vilka som är deras motståndare?"

Såsom ordförande i socialutskottet måste jag säga att jag inte känner igen den bild som partiledaren gav i Skövde. Det fanns visserligen en motion från en folkpartist. FPU-ordföranden Billy Olsson, vari krävdes stora pengar till daghemsbyggande. Jag vill minnas att det rörde sig om 350 milj. kr. Men den motionen kunde i utskottet inte tillstyrkas ens av folkpartiets egen representant. "Krafttagen" var inte större, när man ser hur det låg till i verkligheten.

Sedan fanns det två socialdemokratiska och två kommunistiska motioner med olika krav. Utskottsmajoriteten avvisade dessa motioner, men en folkpartist, en centerpartist och en kommunist hakade på och skrev en reservation, som utmynnar i att man ger regeringen till känna vissa delar av motionernas innehåll. Det är alltså de "krafttag" som folkpartiet har orkat med i denna fråga och som partiledaren gjorde så stort väsen av i Skövde.

Ett annat bevis på detta "krafttag" är ett brev som partiledaren har översänt till en kvinna i Saltsjöbaden med anledning av en del aktioner som drivits av en aktionsgrupp beträffande barntillsynen. Enligt vad som redovisas i det papper som riksdagsledamöterna har fått från aktionsgruppen skriver partiledaren där följande – brevet är dagtecknat den 24 mars 1975 och är följaktligen färskt:

"Statsbidraget till både anordning och drift har också successivt höjts de senaste åren. Anordningsbidraget har höjts med 1 000 kronor från årsskiftet och driftskostnadsbidraget med 1 000 kronor per plats och år från den 1 juli i år. Vi har inte funnit utrymme för en ytterligare höjning under nästa budgetår."

För att belysa folkpartiets inställning till frågan hade man till damerna i Saltsjöbaden skickat med en motion från 1973.

Ja, så ser alltså de "krafttag" ut som herr Helén talade om, när han befann sig i Skaraborgs län för en vecka sedan. Med detta har jag anført att det är fel att använda sig av ordet krafttag om de insatser som detta oppositionsparti har gjort. Om jag hade formulerat omdömet, skulle jag

ha sagt att det är ynkligt små tag som folkpartiet har velat vara med om.

Efter dessa funderingar kring vissa inlägg beträffande barnomsorgen, där utskottets linje, som sagt, kommer att utförligt behandlas av fru Skantz, skall jag med några ord kommentera de reservationer som finns beträffande vårdnadsbidrag och barnbidrag.

En reservation från de båda mittenpartiernas företrädare innehåller egentligen en brasklapp. I reservationen konstateras att man inte har frångått sin principiella inställning beträffande barnbidragens indexreglering. Men eftersom man har gjort en överenskommelse med regeringen om att höja barnbidragen till 1 800 kr. per barn och år från den 1 januari 1976, avstår man från att nu kräva indexreglering av barnbidragen. Vänsterpartiet kommunisterna, som inte var med om denna uppgörelse, har framhärdat i sin uppfattning att barnbidragen skall indexregleras.

Såsom ett svar till fru Marklund vill jag säga att en indexreglering av barnbidragen inte är det bästa sättet att ordna stödet till de barnfamiljer som bäst behöver ett ekonomiskt handtag från samhället. Vi har många gånger tidigare i dessa diskussioner hävdat att bostadstilläggen skall höjas, om nu något bidrag skall ökas. Bostadstilläggen utgör ju ett direkt stöd till de familjer som har svag inkomst. Denna replik får väl räcka såsom ett svar till fru Marklund.

Både centerpartiet och folkpartiet har fört fram tanken på ett vårdnadsbidrag till familjer med små barn. Men har inte funnit någon gemensam linje. De har hamnat på var sin reservation. Utskottet avvisar tanken på speciella vårdnadsbidrag och pekar på de stora kostnader en sådan reform skulle medföra. Utskottet anser att det är viktigare att bygga ut den allmänna barnomsorgen i form av barnhem, daghem och liknande än att införa speciella vårdnadsbidrag. Jag vill ytterligare understryka vad socialministern sade i sitt inlägg här i dag. Jag kan inte tänka mig att biträda det förslag som mittenpartierna för fram.

Under alla förhållanden hör vi avvakta det arbete som pågår inom familjestödsutredningen, innan ställning tas. Familjestödsutredningen sysslar i främsta hand med föräldraförsäkringen, vars erfarenheter skall prövas. Utredaren har till uppgift bl. a. att granska försäkringstidens längd och dessutom undersöka möjligheterna för föräldrar att lå en reducerad arbetstid under en viss period, sedan rätten till föräldrapenning har upphört.

Såsom utskottet anför finns det skäl att avvakta denna utredning, innan man bestämmer sig för några nya reformer. Det är en god praxis i den svenska riksdagen att göra så. Den kan rekommenderas även i detta fall. Någon anledning att bifalla de reservationer som mittenpartierna redovisar i detta sammanhang finns därför inte enligt utskottets mening.

Herr Romanus gav en intressant skildring av insändare i Dagens Nyheter om barnfamiljernas situation. Jag har ingen orsak att bestrida vad herr Romanus sade. Det är säkerligen många gånger oerhört påfrestande, trist och besvärligt för barnfamiljerna. Det råder inget tvivel om att

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

de har det svårt i många avseenden. Men, herr Romanus, glöm inte att det är kommunerna som har det direkta ansvaret för barnomsorgen och rikta då kritiken bl. a. till partivännerna från folkpartiet, som inte har levt upp till de intentioner som herr Romanus redovisar här i dag.

När herr Romanus framhåller att barnfamiljerna inte har fått det bättre, anser jag att herr Romanus har fel. Det råder inget tvivel om att de förändringar som har skett på skattesidan, exempelvis borttagandet av folkpensionsavgiften och sjukförsäkringsavgiften samt den skatteomläggning som nu sker för 1976, helt naturligt har kommit både barnfamiljer och andra till del. Det går följaktligen inte att säga att barnfamiljernas situation inte skulle ha blivit förbättrad. Även de har fått del av standardförbättringen i det svenska samhället.

Sedan talade herr Romanus om att socialdemokrater och moderater är motståndare till reformarbetet när det gäller barnfamiljerna. Jag skall inte argumentera för moderaterna. De klarar sig säkert själva. Men jag bestrider på socialdemokraternas vägnar att vi skulle vara motståndare till att ge barnfamiljerna en bättre standard. Den politik som regeringen har fört i detta fall har varit lyckosam också för barnfamiljerna. Om regeringspolitiken inte tillfredsställer alla de önskemål som herr Romanus har, sammanhänger det med att regeringen måste bygga på faktiska ekonomiska förutsättningar, när den förelägger riksdagen reformförslag. Herr Romanus levde ganska farligt, tycker jag, när han skulle redovisa vilka möjligheter han hade att finansiera exempelvis vårdnadsbidragen. Det fanns inte ekonomisk täckning i den redovisning som herr Romanus gav i det fallet.

Så bara ett par ord om den moderatreservation som också tar sikte på individuella lösningar och som har skattefrågan som något av en huvudlinje. Den linjen har avvisats av utskottet. Även om vi inte här diskuterar skattefrågan, så är det uppenbart att en anordning som ger skattelättnader åt barnfamiljerna obestridligen skulle innebära att man ger mest till de barnfamiljer som har det bäst ställt. Det är obestridligen på det sättet, och därför har vi inte velat slå in på den linjen. Herr Carlshamre talade i det sammanhanget om ett rationellt familjestöd. Jag är också för att man skall åstadkomma ett rationellt familjestöd, men jag vill inte vara med om att klara den saken via skatteskalorna. Jag anser att en förbättrad familjepolitik måste inriktas till förmån för de lågavlönade, och därför finns det anledning att säga nej till en politik som sätter skattefrågan i centrum och bidragsfrågorna i andra hand.

Slutligen ett par ord till fru Marklund, som talade om barnbidragen och deras realvärde. Jag vill påstå att de höjningar som skett, så som de nu utformats, täcker mer än vad en indexreglering skulle ha gjort.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Det var litet svårt att följa utskottets ordförande i svängarna när han diskuterade skatteproblematiken. Han sade att kommunerna inte har levt upp till förväntningarna. Nej, det har inte blivit så. Samtidigt sade han att det är de borgerligt styrda kommunerna som släpar efter. Jag har hävdat förut att den kommunalekonomiska situationen är besvärlig, och det skattestopp som vi har fått med finansministerns tillskyndan har inte gjort det bättre. Men jag har den uppfattningen att skattestoppet drabbar både borgerligt styrda och socialdemokratiskt styrda kommuner.

Om det nu vore så, herr Karlsson i Huskvarna, att alla socialdemokratiskt styrda kommuner hade barnomsorgen väldigt väl utbyggd, så finnes ju där inga behov, och därmed skulle det bli större utrymme för de övriga kommunerna. Nu tror jag inte att det är så enkelt, herr Karlsson, utan de här problemen finns säkerligen oavsett vem som styr kommunen.

Sedan frågade herr Karlsson: Menar herr Gustavsson att statsskatten bör få stiga? Situationen är den, att staten medverkar till ett skattestopp för kommunerna som begränsar deras möjligheter att bygga ut sin verksamhet på viktiga områden. När sedan staten ökar sina inkomster, måste det ju föras en diskussion om hur kostnaderna skall fördelas mellan staten och kommunerna.

Reservationen 1, som gäller motiveringen i fråga om indexregleringen, är egentligen bara en brasklapp, sade herr Karlsson. Nej, det är den inte, för det är olika principer som ligger till grund för de olika ställningstagandena här. Vi hävdar alltså det riktiga i principen att ha en indexreglering av barnbidragen, men vi har sagt att eftersom överenskommelse har träffats om höjning den 1 januari 1976 avstår vi från att kräva indexreglering från detta datum.

Herr Karlsson tog också upp vårdnadsbidraget, och även om han inte uttryckligen sade det, så var undertonen den att alla barn skall vara på daghem. Som jag förut har sagt och som framgår av vår motion och reservation, har vi uppfattningen att det måste skapas valfrihet för föräldrarna. Vårdnadsbidraget är ett steg i den riktningen.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna karakteriserade vad folkpartiet vill göra som ynkligt små tag. Därmed har han givit ett förkrossande betyg åt utskottets majoritet, som ju vill gå mindre långt än vad folkpartiet har föreslagit.

Vi har inte funnit utrymme för några stora omedelbara anslagshöjningar, det är sant. Vi har i det fallet fått nöja oss med det som har tagits in i den s. k. Haga-II-överenskommelsen: om det finns anledning att stimulera konjunkturen med ytterligare insatser i höst, så skall de inriktas på barntillsynen. Det är viktigt att vi har fått gehör för den synpunkten. Det är klart att jag helst hade sett att vi hade kunnat föreslå

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

omedelbara höjningar, men just därför att vi inte är så oansvariga som herr Karlsson vill ge intryck av, så är vi återhållsamma på den punkten. Vi föreslår att riksdagen skall uttala sig för full behovstäckning på tio år och att vi skall få det system med ökade statsbidrag som riksdagen så många gånger har begärt. Det stämmer med vad vi i folkpartiet har fört fram tidigare, och det var väl därför som herr Helén kunde skicka över motionen från 1973. Vad vi föreslog då är fortfarande inte bifallet, och därför är motionen aktuell. Det stämmer också med vad 20 av herr Karlssons egna otåligena partivänner här i riksdagen har begärt. Det kan väl inte vara så ynkligt ändå.

Var skall vi ta pengarna till vårdnadsbidragen? undrade herr Karlsson. Det är en viktig fråga. Jag pekade på en möjlighet. Det är inte tillfredsställande att unga familjer i dag går in i ett system som ger stöd åt den unga hemmafrun, vare sig man har barn eller inte. Vad är det för en modell för framtiden? Vi tycker det är bättre att knyta stödet till förekomsten av barn.

Syftet med besparingsutredningen är just att skapa utrymme för de angelägna sakerna genom att spara på det som är mindre viktigt. När vi säger att vi vill prioritera familjepolitiken, så betyder det självfallet att den skall få en större del av de ökande resurser som väl skall komma även med den nuvarande regeringens ekonomiska politik.

Rikta kritiken mot kommunerna, sade herr Karlsson. Ja, men nu befinner vi oss i riksdagen. Kommunerna har trots allt fått ta en allt större del av barn tillsynskostnaderna, därför att de statliga insatserna inte har växt på det sätt som vi hoppats.

Det kanske mest nedslående med herr Karlssons inlägg tycker jag var att han tog tillbaka en del av det positiva som socialministern sade. Socialministern undvek att låsa sig vid att den kommunalekonomiska utredningen skall inväntas, men herr Karlsson tryckte extra hårt på den delen av utskottets betänkande. Det måste vara en besvikelse för en del av herr Karlssons partivänner och för andra motionärer här i kammaren.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! När herr Karlsson i Huskvarna säger att moderata samlingspartiets modell med en skattereform i botten på familjestödet innebär ett större stöd till högre inkomsttagare måste jag uppprepa vad jag sade tidigare: Det är självklart riktigt att den delen av stödet som får sitt uttryck i skatteavdraget har den effekten, och detta på grund av vårt skattesystems konstruktion. Men just därför, herr Karlsson, säger moderata samlingspartiet bestämt ifrån att problemet icke kan lösas enbart med skattereformer, utan dessa måste kompletteras med bidrag.

Det är klart utsagt att huvudsyftet är att stödet skall ha tyngdpunkten på familjer med låga inkomster och flera barn. Det betyder, enkelt uttryckt, att eftersom skattedelen av systemet har den av herr Karlsson redovisade effekten, måste bidragsdelen av systemet ha den motsatta

effekten – och detta starkare, så att nettot blir ett plus till de lägre inkomsterna och inte ett minus. Sedan vill jag bara säga till herr Romanus att han, när han gör någon sorts försök att isolera sig själv från oss andra som en på något sätt ivrigare främjare av barnfamiljernas intresse, nog ändå är ute på svag is.

Låt oss titta på det vi just nu diskuterar. Det finns i det avsnitt av utskottsbetänkandet som vi hittills har hunnit med fyra reservationer från moderat håll. På två av dem står herr Romanus med, men på det avsnitt som berörs i den tredje och största reservationen – om vårdnadsbidrag – har herr Romanus en egen reservation med i det väsentliga samma syftning. Det återstår alltså en enda reservation, som handlar om statsbidragsreglerna till den kommunala barnomsorgen; därvidlag har herr Åkerlind och jag föreslagit en ändring som fru Troedsson talat om och som skulle innebära ökat stöd till kommuncerna för de dyraste daghemsavdelningarna. Det enda som skiljer oss från herr Romanus är att han inte har velat ansluta sig till den reservationen. Det är ett klenk underlag för att skilja ut sig som en på något alldeles speciellt sätt ivrigare främjare av barnfamiljernas intresse än vi andra. Jag tror att det inte är riktigt. Vi har – och det har redovisats här på ett enligt min mening lugnt och sakligt sätt – olika uppfattningar om hur vi bör utforma den fortsatta utbyggnaden av familjestödet, framför allt på barntillsynssidan. Men det har av socialministern vitsordats att de framförda förslagen – tre varianter – sannolikt kostar ungefär lika mycket. Jag tror att det är riktigt. Hur skall man då kunna göra gällande att det i det ena fallet är fråga om krafttag, i det andra fallet om motstånd mot reformer?

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När barnbidragen en gång infördes betonades inte minst deras socialpolitiska sida. Bidragen skulle utgå generellt och verka utjämnande mellan familjer med barn och familjer utan barn. Sedan dess har barnbidragen betraktats som den viktigaste – och det är fortfarande en mycket viktig – form av ekonomiskt stöd till barnfamiljerna.

Vårt krav på indexreglering har jag motiverat i mitt huvudanförande och många gånger tidigare. Jag kan bara tillägga den aspekten att ett generellt grundstöd, som motsvarar en större del av barnens konsumtion, i sin tur minskar behovet av selektiva stödförmer, och det kan alltså vara en positiv sida. En fortsatt realvärdeökning motiveras alltså också av dessa skäl.

Vad som därutöver otvivelaktigt behövs – därvidlag är jag helt överens med herr Karlsson i Huskvarna – när det gäller att förstärka de lågavlönade barnfamiljernas ekonomi skall gå via ett utbyggt barnstöd. Herr Karlsson säger att de höjningar som har skett väl motsvarar vad en indexreglering skulle ha gett. Jag tillåter mig att ifrågasätta den uppgiften. Vi har vid flera tillfällen konstaterat att beslutade höjningar av barnbidraget inte har motsvarat de kostnadsstegringar som har inträffat under tiden från föregående höjning av barnbidraget. På den punkten har alltså

herr Karlsson en annan uppfattning, som står emot de beräkningar vi har fått utförda av personer som förstår sig på sådant här.

Sedan var det kanske brådskan i argumenterandet som gjorde att herr Karlsson buntade ihop vänsterpartiet kommunisterna med de borgerliga partierna när det gällde att vara emot höjda arbetsgivaravgifter. Man kan naturligtvis diskutera arbetsgivaravgifternas konstruktion, men vi ser gärna – och det vet säkert herr Karlsson – att nödvändiga åtgärder, bl. a. sådana som vi nu talar om, för behövande människor i samhället också finansieras genom ingrepp i företagens vinster.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet förvånad över Göran Karlssons i Huskvarna häftiga angrepp mot oss som har haft en annan uppfattning än han i barnomsorgsfrågan. Det kommer mig nästan att ta tillbaka det jag sade tidigare: att vi var i stort sett ense i utskottet om behovet och nödvändigheten av en snabb utbyggnad.

Jag vill också bemöta det som Göran Karlsson sade om Stockholms förortskommuner. De kommunerna är faktiskt mer pressade i denna fråga än andra, eftersom de har högre andel barn än några andra kommuner i landet. Det beror på den koncentrationspolitik som har förts av regeringen och som har lett till att man tvingats bygga ut bostadsområden alltför snabbt, så att man inte hunnit med att bygga ut nödvändig service i samma takt.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde inte att fröken Andersson skulle behöva vara förvånad över den uppfattning som jag redovisat. Den har sin täckning i verkligheten. När fröken Andersson i fråga om utbyggnaden av de stora förortskommunerna i Stockholm försöker krypa bakom argumentet att det är fråga om koncentrationsbebyggelse vill jag säga att det är alldeles uppenbart att centerpartiet fick ett alldeles för stort inflytande efter valet 1973 i denna "koncentrationsbebyggelse". Detta har medfört att utbyggnaden exempelvis av daghemsplatser inte gått i den takt som den skulle ha gjort, om man hade haft en annan politisk regim i dessa kommuner.

Medan jag är inne på repliker till centerpartister vill jag också säga till vice ordföranden i utskottet, som påstod att det var svårt att följa min argumentation: Nej, om herr Rune Gustavsson hade bemödat sig att lyssna, hade det inte varit så svårt. Men om man misstolkar mina ord, kan det vara svårt – det skall jag gärna medge.

Herr Gustavsson säger när det gäller ekonomin att det är staten som ordnat skattestoppet för kommunerna. Men då skall herr Gustavsson hålla i minnet att staten för att åstadkomma detta skattestopp har delat ut 600 milj. kr. om året i två år som kompensation för kommunernas skattebortfall genom att de avstått från skattehöjningar. Finansministern ser alltså till att kommunerna får pengar för sin verksamhet. Sedan är det dock kommunernas uppgift att prioritera de verksamheter de skall

genomföra. Och vi måste tyvärr från den utgångspunkten konstatera att centerstyrda kommuner inte ordnat barnomsorgen så väl som man skulle ha behövt göra.

Till herr Romanus vill jag säga beträffande de ynkliga tagen, att det var partiledarens tal i Skövde om "krafttagen" som folkpartiet var ensamt om i svensk politik, som kom mig att redovisa att folkpartiet i själva verket ingenting har att yvas över när det gäller barnomsorgsutbyggnaden. Den uppgiften, herr Romanus, står jag för. Att den är riktig framgår inte minst av utskottsbetänkandet. Herr Romanus har visserligen reserverat sig till förmån för två socialdemokratiska och två kommunistiska motioner, och av solidaritetsskäl kunde han naturligtvis inte heller underlåta att ansluta till något av det som herr Billy Olsson i Kil krävt. Men det som åstadkommit och som vi skulle vara så förfärliga motståndare till är inga krafttag, herr Romanus. Vad som skiljer mellan oss och herr Romanus är att vi pekar på de ekonomiska realiteter som finns och som utreds av kommunalekonomiska utredningen. Det innebär inte att vi har mindre vilja när det gäller barnomsorgsutbyggnaden än folkpartiet. Vad jag reagerat mot var det tal som herr Helén höll i Skövde och som uppenbarligen saknade täckning i verkligheten.

När sedan herr Romanus på nytt skall redovisa hur man skall få in pengar till den verksamhet man vill bygga ut, står han där och stampar. Han har inte givit något klart besked om hur man skall klara detta. Under sådana förhållanden måste jag säga att det inte är fråga om några krafttag. Att ta krafttag innebär också att man är beredd att svara för de ekonomiska konsekvenser som utbyggnaden får.

Nej, herr Romanus, jag tog inte tillbaka något av den positiva bild som statsrådet Aspling gav. Jag anslöt mig i stället till hans socialpolitiska linje. Men eftersom jag står bakom ett utskottsbetänkande, svarar jag naturligtvis också för det. Det är därför som jag tagit till orda för att replikera herr Romanus.

Beträffande den besvikelse som skulle drabba eventuella partivänner till mig vågar jag påstå att de kan lita på mig. Men herr Romanus tror jag inte att de skall sätta sin lit till. Han är ett alltför bräckligt käril i detta sammanhang.

Till herr Carlshamre vill jag bara säga att uppfattningen skiljer sig mellan oss och moderaterna när det gäller hur ett stöd skall fördelas. Vi har fortfarande den uppfattningen att skatteomläggningen inte är det väsentliga, utan att ett ordentligt stöd plus naturligtvis, som den viktigaste beståndsdel, en utbyggnad av barnomsorgen är det viktigaste.

Fru Marklund och vi socialdemokrater har olika uppfattningar. Vi går inte på indexregleringen för vi tror inte att det är den rätta vägen att ge det riktiga stödet till barnfamiljerna. Vi vill i stället, fru Marklund, ge den selektiva del, som fru Marklund talade om, stöd. Det är huvudlinjen i vår politik. På det sättet kan man skapa förutsättningar att ge familjer med låga inkomster det stöd de behöver, och det är det vi betraktar som väsentligt.

Beträffande arbetsgivaravgiften vill jag naturligtvis inte inränga fru Marklund bland dem som inte är beredda att lägga bördor på arbetsgivarna. Det skulle vara mig fjärran att göra så. Men jag kanske får säga att även arbetsgivaravgifter skall på ett eller annat sätt betalas. Det är den avvägningen som bl. a. löntagarorganisationerna tvingas ta hänsyn till vid löneförhandlingarna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Göran Karlsson i Huskvarna har ju varit aktiv i landstingsarbete, och jag måste säga att herr Karlssons resonemang här förvånar mig mycket. Han säger att kommunerna misskött denna angelägenhet, varför kommunerna nu bör prioritera denna uppgift. Han påstår vidare att centern har fått för stort inflytande i vissa kommuner. Men de här problemen har väl inte uppkommit på en gång? Om socialdemokraterna haft inflytandet förut innebär det väl bara att det är ett uppdämt behov som nu gör sig gällande. Det är frågor som inte lösts tidigare, och problemen har nu blivit mer akuta.

När det gäller skatteproblematiken, herr Karlsson, tror jag det finns anledning att diskutera den. Jag har förut hävdat att vi inte klarar de här problemen om inte kommunerna får erforderliga inkomster för denna uppgift. Inför skatteutredningens förslag till skatteomläggning från den 1 januari 1975 uppskattade de båda kommunförbunden i sina remissyttranden skattebortfallet för kommunerna till 1 850 000 000 kr. för år 1976 och till 8 100 000 000 kr. för år 1977. Regeringsbudget, herr Göran Karlsson, var 600 milj. kr. per år. Därtill kommer ytterligare 600 miljoner för 1977 som riksdagen beslutat om som kompensation för det förlängda grundavdraget vid den kommunala beskattningen.

Mot denna bakgrund är det klart att överföringen av statliga medel till kommunerna är ett visst steg där valet stått mellan att inte få någonting eller att få dessa 600 miljoner per år. Det var mot denna bakgrund, herr Karlsson, som centern begärde att en uppräknig av ersättningen för barntillsynen med 230 milj. kr. per år skulle ske fr. o. m. år 1976. Jag tror det finns anledning att redovisa dessa siffror i diskussionen när herr Karlsson försöker bortförklara dels det förhållande som råder, dels kommunernas besvärliga ekonomi.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre hade av någon anledning så litet att anmärka på utskottsmajoriteten, att han använde en stor del av sin replik till att angripa folkpartiet. Det kan jag kanske förstå därför att ju socialdemokrater och moderater tillsammans är motståndare till värdesäkringen av barnbidraget. Och socialdemokraterna och moderaterna i utskottet har sagt nej till den plan för utbyggnad av barntillsynen som vi vill ha. Herr Carlshamre vill t. o. m. med sina åtgärder minska efterfrågan på barntillsyn. Dessutom tillkommer att moderaterna vill ha en konstruktion av vårdnadsstödet delvis som ett skatteavdrag, och det kan

vi inte acceptera. Vi är alltså på olika linjer, det är bara att konstatera.

Till herr Göran Karlsson vill jag säga en sak som jag inte hann med förra gången. Jag nämnde att barnfamiljerna inte har fått någon förbättring av sin ekonomi under de gångna åren på grund av inflation, marginalsatser, bostadstilläggens konstruktion osv. Men för 1975 och 1976 hoppas jag att de kommer att få en förbättring tack vare de överenskommelser som har träffats. På den punkten är vi inte oense, det vore ju konstigt om vi skulle vara det. Men för de år som har gått är det lätt att visa att barnfamiljer med vanliga inkomster har fått sin köpkraft minskad.

Man kan inte begära att herr Karlsson särskilt väl skall känna till hur situationen är i kommunerna i Storstockholm. Men så till vida har han väl rätt att det kanske kommer att ske en förändring från 1973 på grund av valresultatet. Det får man väl se. Men jag skulle inte ge mig in så mycket på den jämförelsen om jag vore herr Karlsson. Vad som hände mellan 1967 och 1973 var ju att en rad kommuner, som hade haft socialdemokratiskt styre och praktiskt taget inte byggt några daghem alls, under liberal ledning satte i gång en väldig aktivitet, trots att kostnaden per daghemsplats under den tiden ökade för kommunerna. Det är fakta. Jag har inte velat dra upp den här lokala debatten, men när nu herr Karlsson gör det så kan det finnas anledning tala om hur det ligger till.

Den skillnad som kvarstår mellan oss är, att vi vill att man nu skall få fram det förslag till nytt statsbidragssystem som riksdagen har begärt sedan 1969 och som regeringen inte har presenterat. Vi vill också ha en plan för tillgodoseende av behovet av daghem. Det har folkpartiet begärt 1973 och 1974. Att vi nu också får medhåll av ett antal socialdemokratiska motionärer tycker vi bara är bra. Tyvärr kvarstår det som herr Karlsson sade förra gången – att han inte vill göra någonting åt detta förrän den kommunalekonomiska utredningen har slutfört sitt arbete. Jag fick intrycket att socialministern var beredd att eventuellt handla något snabbare. Men herr Karlsson säger att vi skall lita på honom, och då går det alltså tydligen så långsamt som vi befarar.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Nu kom herr Romanus rätt igen, och det skall vi vara tacksamma för. Nu säger han att vi är på olika linjer i vissa stycken. Det är alldeles rätt, men det innebär inte att den ena linjen betyder någon sorts större krafttag än den andra. Om jag, i stället för att automatiskt använda några hundratal miljoner kronor till att öka de allmänna barnbidragen ett år, vill använda samma miljoner till att förbättra familjestödet på ett ställe där det enligt min mening gör bättre nytta, där det mest kommer dem till godo som har det största behovet, så är det inte ett mindre krafttag. Hur stort krafttaget är beror på hur många miljoner det är fråga om, och det påverkas inte alls av om man använder tekniken med indexreglering eller inte.

Om jag vill satsa betydande belopp på ett ökat stöd till barntillsyn men gör det med en kombination av åtgärder i stället för med en enda åtgärd – ett 300-kronorsbidrag per barn, lika för alla – så innebär det inte heller att den ena satsningen är ett mindre krafttag än den andra.

Det var bara det jag ville ha fastslaget – att herr Romanus spelar på fel plan om han hela tiden försöker göra gällande att skillnaden mellan partierna i dessa frågor är att det ena partiet vill ta väldiga krafttag och det andra partiet inte vill göra det. Meningsskiljaktigheterna denna gång i varje fall – det vi i dag diskuterar – gäller genomgående hur man skall använda medlen, var man skall sätta in tagen, inte hur kraftiga de skall vara.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte mycket fortsätta diskussionen med herr Rune Gustavsson beträffande kommunalskatten. Men jag vill betona ytterligare en sak, nämligen att det inte bara är så att vi har en uppgörelse mellan kommunerna och regeringen om ett s. k. skattestopp under de närmaste två åren. Det finns också möjlighet för kommunerna att under den tiden höja skatten med en liten del, men inte med mycket.

Dessutom – och det är det väsentliga i sammanhanget – får kommunerna det stora stödet från staten via kommunalskatteutjämningen. Det är alldeles uppenbart att det spelar en mycket stor roll i kommunernas finanser. I vissa kommuner i landet skulle det röra sig om behov av skattehöjningar på bortåt 40 kr. för att man skulle nå upp till de summor som man nu får via statsstödet.

Med andra ord: Skattestoppet var nödvändigt. Skattehöjningarna i kommunerna och landstingen har varit ytterst besvärande, inte minst för de lägre inkomsttagarna, och därför tycker jag också att centerpartiet helhjärtat borde kunna ansluta sig till den överenskommelse som regeringen träffat med kommunerna och landstingen.

Sedan bara några ord till herr Romanus.

Det är klart att jag inte i detalj känner förhållandena i Stockholms län. Jag känner dem inte ens i den kommun som herr Romanus kommer från, alltså Sollentuna. Men jag fick se ett klipp ur en förortstidning häromdagen – det gäller Stockholmsområdet – och där står det bl. a. att socialkontorets förskoleplan innebär att barnomsorgen i Sollentuna kräver satsning på 16 milj. kr. Det är naturligtvis ett korrekt konstaterande. Men sedan hade kommunfullmäktige ordnat ett informationsmöte om barnomsorgsfrågan och utvecklingen där, och det är mycket intressant att se hur många ledamöter och vilka som kom. Det var sju av kommunfullmäktiges ledamöter som kom till informationsmötet – och hör och häpna, herr Romanus: inte en enda ledamot från det parti som har tagit sådana krafttag för barnomsorgen!

Jag tycker uppriktigt sagt att det inte finns någon anledning för folkpartiet att tala med alltför stora bokstäver om de s. k. krafttagen.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Med anledning av de inlägg som gjorts här tycker jag det finns anledning att erinra om den lag om förskoleverksamhet som riksdagen antog i december 1973. Statsrådet Odhnoff sade, när hon vid det tillfället inledde debatten, att lagen kan ses som en viktig milstolpe för utvecklingen av förskoleverksamheten här i landet.

Lagen träder i kraft den 1 juli i år, och den innebär att vi får en allmän förskola för alla sexåringar, att speciella insatser skall göras för barn under sex år som har särskilt behov av stöd och stimulans för sin utveckling samt att kommunerna skall upprätta förskoleplaner. Från den 1 juli har vi alltså en särskild lag som reglerar förskoleverksamheten; jag vill framhålla det med anledning av de debattinlägg som gjorts.

I dag är alla överens om att barnomsorgen är en viktig del av familjepolitiken. Kravet på en väl utbyggd barntillsyn har också vuxit sig allt starkare. Det har nämnts många siffror, men jag skulle faktiskt vilja påminna om att under de senaste fem åren har antalet platser på daghem ökat med 39 500 och i familjedaghem med 22 000. Samtidigt som utbyggnaden skett har emellertid också efterfrågan ökat, så att många kommuner inte har möjlighet att tillgodose efterfrågan.

För att underlätta för kommunerna att snabbt bygga ut barnomsorgen har under senare år en rad åtgärder vidtagits från statsmakternas sida. Låt mig bara erinra om det beslut som riksdagen fattade hösten 1973. Det byggde på ett förslag som ingick i regeringens stimulanspaket och innebar att anordningsbidraget höjdes från 6 000 till 12 000 kr. för de daghem och fritidshem som började byggas under tiden 31 oktober 1973–31 december 1974.

Till fru Lantz vill jag säga, att eftersom detta var en rent konjunkturpolitisk åtgärd är det väl naturligt att den var tidsbegränsad.

I det sammanhanget – vid höstriksdagen 1973 – höjdes också driftbidraget från 1 juli 1974 till 6 500 kr. för daghem och 3 250 för fritidshem. Tack vare dessa åtgärder ökade igångsättningen av nya daghems- och fritidshemsbyggen kraftigt under 1974, nämligen med 14 200 platser för daghemmen och 6 000 platser för fritidshemmen. Den ökningen har också lett till att socialministern har begärt ytterligare 40 milj. kr. för bidrag till anordnandet av förskolor och fritidshem budgetåret 1974/75. För att kommunerna skall få möjlighet att fortlöpande bygga ut daghem och fritidshem har i årets budgetproposition föreslagits en höjning av anordningsbidraget med 1 500 kr. till 7 500 kr. och vidare föreslås att driftbidraget höjs med 1 000 kr. till 7 500 kr. per plats och år.

Utskottets betänkande har tidigare citerats i debatten, men jag vill här ändå återge vad utskottet har sagt, nämligen följande:

”Enligt utskottets mening är det, i överensstämmelse med vad socialministern anser, av största vikt att daghemsbyggandet hålls på en fortsatt hög nivå. — — Det statliga stödet till anordnandet och till driften av daghem bör därför i den takt de ekonomiska resurserna medger det ytterligare förbättras. Detsamma bör gälla stödet till kommunernas fri-

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

tidshemsverksamhet.”

När man bedömer det statliga stödet och de insatser som har gjorts från samhällets sida, så tycker jag att man också skall beakta de belopp som har utbetalats. Om jag då tar året 1973/74 finner jag att anordningsbidraget var 77 milj. kr., och det beräknades för budgetåret 1974/75 till 212 milj. kr. Jag finner också att driftbidraget 1973/74 var 265 milj. kr. och beräknades till 413 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Sedan har jag fäst mig vid att man i reservationen 7 av herr Romanus och fröken Andersson i stora delar ansluter sig till utskottets uppfattning, när utskottet skriver: ”Det statliga stödet till anordnandet och till driften av daghem bör därför i den takt de ekonomiska resurserna medger det ytterligare förbättras.” Det intressanta är emellertid att i reservationen har man uteslutit orden ”i den takt de ekonomiska resurserna medger det”. Skall jag tolka det så att ekonomin inte har så stor betydelse?

Utskottet säger sedan att man nu inte är beredd att biträda förslag i vissa motioner om ett omedelbart beslut om en höjning utöver de belopp som finns i propositionen. Därför begär man att det snarast möjligt skall framläggas förslag om höjning av bidragen. Men i reservationen 10, som har förstärkts med herr Hagberg i Borlänge, begärs att ett förslag till nytt statsbidragssystem för kommunernas barnomsorg skall ”utarbetas skyndsamt --- om möjligt så att ett förslag kan föreläggas riksdagen under 1975”. Det där får jag inte riktigt att stämma. Och det stämmer ännu mindre när man läser det brev som herr Helén har skickat och som herr Karlsson i Huskvarna här citerade.

Då det här talas om utbyggnaden av förskolorna tror jag det finns anledning erinra om att i samband med behandlingen av finansplanen anslöt sig riksdagen till en av finansutskottet föreslagen konjunkturpolitisk beredskapsplan. Denna plan, säger finansutskottet, ”bör omfatta dels åtgärder som tar sikte på att stimulera näringslivets investeringar, dels insatser som gör det möjligt för kommunerna att vidmakthålla och förbättra sin service inom vårdsektorn ---”. ”Inom vårdsektorn”, skriver man vidare, ”bör bl. a. fortsatt utbyggnad av barnomsorgen aktualiseras.” Riksdagen har alltså direkt uttalat sig för en utbyggnad av barnomsorgen, och jag är övertygad om att regeringen tar hänsyn till det när den nu gör de förberedelser som är erforderliga för att beredskapsplanen skall kunna sättas i kraft.

För att skapa förutsättningar för en fortsatt och snabb utbyggnad av daghemmen skall enligt 10 § förskolelagen i varje kommun finnas en plan för förskoleverksamheten, och denna plan skall antagas av kommunfullmäktige. Planen skall avse minst fem år. Införandet av en allmän förskola för sexåringar får inte medföra att utbyggnaden av förskoleverksamheten för övriga åldersgrupper med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar eftersätts. Därför finns bestämmelsen om en förskoleplan för varje kommun.

Barnstugeutredningen skrev att med dessa plankrav bör man inte binda några centralt angivna krav på viss ambitionsnivå i utbyggnadstakten.

Förskoleplanen bör i stället bli föremål för politiska beslut i kommunen. Jag är för min del övertygad om att barnstugeutredningen innan man gjorde detta ställningstagande ingående diskuterade olika möjligheter att öka takten i utbyggnaden av förskolorna. Det är enkelt att som man gör i reservation 4 kräva statliga normer för utbyggnaden av barnomsorgen. Men utredningen valde att föreslå och riksdagen beslutade att varje kommun skall upprätta förskoleplaner. Det innebär att man lokalt bestämmer målen, och det ligger väl i linje med socialdemokraternas strävan att föra beslutsfunktionerna nära människorna. På så sätt kan organisationen, de politiska partierna och de enskilda människorna vara med i debatten och skapa opinion för en kraftigt ökad förskoleutbyggnad.

Det verkar som om fru Lantz helt tappat tron på de politiska organisationerna, ja, över huvud taget på att organisationer och enskilda kan driva en opinion. Hon känner tydligen en viss oro för att planerna inte skall innehålla det hon vill. Men utskottet har flera gånger framhållit att kravet på planer kommer att medföra ett bättre underlag för planeringen i kommunerna. Därför menar vi att det bör vara angeläget att kommunerna här gör kraftfulla insatser.

Lagen träder i kraft vid halvårsskiftet. Det blir, skriver utskottet, "en angelägen uppgift för regeringen att, sedan samtliga kommuner fastställt sina utbyggnadsplaner för den första femårsperioden, på grundval av socialstyrelsens material eller eljest tillgänglig information utvärdera effekterna av det plankrav som uppställts i lagen och av den höjning av statsbidragen som utskottet tillstyrkt."

Vi skriver vidare: "Om det därvid visar sig påkallat, bör övervägas huruvida särskilda åtgärder är nödvändiga för att få till stånd en kraftigare utbyggnad av barnomsorgen." Efter det besked som statsrådet Aspling här har lämnat är det uppenbart att regeringen noggrant kommer att följa denna fråga och ta de initiativ som behövs.

Barnstugeutredningens betänkande "Barns fritid", som gäller utbyggnaden av kommunernas fritidsverksamhet, är ute på remiss. I det betänkandet förordas att varje kommun skall bli skyldig att utarbeta en plan för verksamheten och att denna plan skall bli föremål för en samlad politisk bedömning. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att starta en försöksverksamhet för att pröva utredningens förslag. Med hänsyn till att utredningens förslag remissbehandlas och utskottet flera gånger har understrukit angelägenheten av att vi snabbt får ett förslag om fritidshem och annan fritidsverksamhet menar utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att nu vidta någon särskild åtgärd.

I reservationen 13 tas upp frågan om bidrag till familjedaghem, framför allt till familjedaghemsassistenter. I höstas behandlade riksdagen frågan om bidrag till familjedaghemsverksamheten, och det förslag som vi då tog innebar en utvidgning av bidragsunderlaget. Bl. a. kan man nu också räkna in omkostnadsersättning för dagbarnvårdare och den föreskrivna hälsokontrollen av dagbarnvårdare och dennes familj. Utskottet anser att denna bestämmelse har varit i kraft under så kort tid - från den

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

I januari i år – att vi inte finner anledning att bifalla den motion som har lämnats. Vi har tidigare sagt att när det gäller detta bidrag till familjedaghemmen finns det anledning att följa verksamheten och att det eventuellt kan finnas anledning att ta upp den till omprövning, men vi menar att den ändå först måste ha pågått någon tid.

Samma resonemang för utskottet i fråga om reservationen 11, där man vill att bidraget till fritidshem och familjedaghem skall knyta an till kommunernas bruttokostnader. Här har utskottet anfört att bidraget inte får vara utformat så, att det kan verka lockande för kommunerna att satsa på den ena eller den andra verksamheten, utan att det skall vara ett bidrag som är neutralt utformat.

I reservationen 12 anholder man om ett förslag för att underlätta barn-tillsynen vid vuxenutbildning. Liknande motioner har behandlats av riksdagen såväl hösten 1973 som våren 1974. Utskottet anser att det kan finnas behov av barntillsyn inte bara i anslutning till vuxenutbildning utan också i andra sammanhang, t. ex. om föräldrarna vill delta i någon politisk eller facklig verksamhet eller över huvud taget i någon ideell verksamhet. Vi har menat att man skulle kunna lösa problemet med den tillfälliga barntillsynen genom att använda sig av den sociala hemhjälpn eller genom familjedaghemsvirksamheten. Jag kan här nämna att delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor håller på med en kartläggning av hur de fackliga organisationerna, kommunerna, lands-tingen och staten ordnar barntillsynen för dem som deltar i kurser och konferenser men också för dem som fullgör fackliga och kommunala förtroendeuppdrag. Jag är övertygad om att delegationen i det sammanhanget också kommer in på den frågan när det gäller vuxenstudier. Det finns, som jag sade, i dag ingenting som hindrar att man använder familjedaghemspatser. Men de kommuner som vill göra det har naturligtvis möjlighet att ordna barntillsyn också i dessa sammanhang, och jag vet att i varje fall ett par kommuner – Upplands Väsby och Järfälla – redan nu har avsatt kommunala resurser för just barntillsyn i samband med kommunal vuxenutbildning.

Jag ber att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är väldigt mycket som vi är överens om i utskottet, och det har också framgått av fru Skantz anförande. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att jag är glad över att vi har kunnat uppnå en så relativt stor enighet om behovet av en snabb utbyggnad av barn-tillsynen. Jag är självfallet också glad över det ökade statsbidrag som föreslås i statsverkspropositionen för barnomsorgen.

Fru Skantz säger att reservationerna 7 och 10 inte går ihop. Jag har inte svårt att få dem att stämma överens. I reservationen 7 säger vi att

med hänsyn till att barnomsorgen är beräknad ingå som en väsentlig del i den beredskapsplan som skall upprättas har vi avstått från att ställa något yrkande just nu. Det viktigaste för mig har varit att få en långsiktig plan för barnomsorgens utbyggnad och för hur den ekonomiskt skall tryggas via ett större ansvarstagande från statens sida.

Sedan kommer fru Skantz in på samma argument som herr Karlsson i Huskvarna, att detta är en kommunal fråga, att kommunerna skall fatta de politiska besluten och att redan barnstugeutredningen sade det. Jag vet det, men jag tror inte att barnstugeutredningen kände till att det skulle bli ett kommunalt skattestopp. Jag håller med om att det är viktigt att besluten fattas så nära människorna som möjligt. Vi har ofta sagt det, och den plan som vi efterlyser uppfattar jag inte som ett intrång i människornas möjlighet att kommunalt göra sig hörda, utan den gäller den långsiktiga utbyggnaden och ekonomiseringen. Utformningen skall självfallet ankomma på kommunerna även i fortsättningen.

Jag beklagar att vi inte före utskottsbehandlingen fick det besked som statsrådet Aspling lämnade här, att han är beredd att vidta lagstiftningsåtgärder om så skulle behövas. I så fall hade vi kanske kunnat enas i utskottet.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! De krav som har förts fram i reservationerna 11 och 13 skulle, om de realiserades, underlätta för kommunerna att verkligen ta sitt ansvar när det gäller barntillsynen – och göra det på ett kvalitativt fullgott sätt. Utskottet har bemött dessa önskemål på ett ganska negativt sätt. När det gäller kravet på ett enhetligt statsbidrag till den kommunala barnomsorgen säger man bara att bidragsbestämmelserna inte får leda till att daghemsutbyggnaden eftersätts. Det är ungefär detsamma som att säga "Goddag – yxskaf". Vad vi velat är att få garantier för att den fortsatta utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen sker på ett kvalitativt fullgott sätt, att kommunerna alltså stimuleras att verkligen tillgodose kvalitetskravet och att de också får ökat statsbidrag i den mån de verkligen tillgodoser kvalitetskravet.

Det hade också varit önskvärt att utskottet sagt någonting om att statsbidragen till barnomsorgen bör vara utformade på ett neutralt sätt, så att kommunerna inte i sin planering i många avseenden tvingas att snegla på konstruktionen av statsbidraget. Som jag anförde förut är det i dag så att en mycket liten del av de totala kostnaderna för småbarnsavdelningarna, t. ex. tvåårsavdelningarna, täcks med statsbidrag. Det kan naturligtvis leda till att en kommun föredrar familjedaghem för dessa barn just av statsbidragsskäl. Jag menar att kommunerna inte skall behöva snegla på utformningen av statsbidragen utan att de i sin planering enbart skall utgå från vad som är barnens bästa.

När det gäller statsbidraget till kostnaderna för familjedagshemsassistenter sade fru Skantz att det förlutit alltför kort tid sedan de nya statsbidragen kom till – de trädde i kraft först vid årsskiftet. Det är

i och för sig en invändning som ofta kan accepteras. Anledningen till att vi inte motionerade om detta redan i samband med att propositionen lades i höstas var att vi hade den uppfattningen att i kostnaderna för den kommunala familjedaghemverksamheten ingick som en oupplöslig del kostnaderna för familjedaghemssistenter. Så har sedan visat sig inte vara fallet. Jag tycker att det finns all anledning att ha en likformig behandling av kostnaderna för arbetsledaren inom den sociala hemhjälpen och arbetsledaren inom familjedaghemverksamheten. Det är anledningen till våra reservationer på den här punkten.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern började dagen med några ganska positiva tongångar när det gäller den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen. Visserligen var det mest fråga om allmänt välvilliga uttalanden – de innehöll inga konkreta utfästelser – men man fick ändå intrycket att socialministern var beredd att, utan att invänta några ytterligare utredningar, omedelbart när kommunernas planer kom in ta upp frågan om vilka åtgärder staten kan behöva vidta i form av en central plan och i form av nya statsbidragsbestämmelser.

Sedan tog tyvärr socialutskottets ordförande tillbaka en del av detta genom att hänvisa till att resultatet av den kommunalekonomiska utredningen skall inväntas, och det kan ju ta ganska lång tid. Sedan har beklagligtvis fru Skantz tagit tillbaka ytterligare litet genom att trycka på att det inte skall vara några centrala normer eller riktlinjer utan att kommunerna skall ha full rörelsefrihet. Vi har inte tänkt oss att man skall lägga några maximigränser på kommunernas daghemsutbyggnad, utan vad vi vill är att det skall vara en miniminivå som kommunerna måste uppfylla.

Utskottets talesmän har i debatten tagit upp frågan om förhållandena i Sollentuna. Jag hade ingen ytterligare replik till herr Karlsson i Huskvarna, men jag kan nu svara fru Skantz i stället, eftersom jag har en känsla av att det var hon som hade letat rätt på det där tidningsurklippet. Situationen i Sollentuna är den, att när socialdemokraterna under nio år hade ledningen i kommunen kom det fram 90 daghemsplatser. När folkpartiet sedan hade ledningen i fem år ökade antalet daghemsplatser till nära 800, trots att kostnaderna per plats ökade. Att mot bakgrunden av den verkligheten ta upp frågan huruvida folkpartiet var närvarande vid ett informationsmöte eller inte visar hur litet argument man har att komma med. Jag har ingen aning om varför inte någon folkpartist var där, men jag tror att kommunens medborgare är mer betjänta av det faktum att man under folkpartiets tid i ledningen för kommunen fick daghemsplatser, vilket man inte fick under socialdemokraternas tid. Jag begär inte att fru Skantz skall känna till detta, men om ni tar upp förhållandena i Sollentuna får ni faktiskt också acceptera att fakta kommer fram och inte bara sådana struntsaker som vilka som var med på ett möte.

Sedan skall jag be att få ge en komplimang till herr Carlshamre, som inte är här nu. Han lyckades med att i ett replikskifte med socialutskottets ordförande få sista ordet i ett meningsutbyte om moderaterna och folkpartiet. Jag skall inte föra den debatten vidare, men jag vill notera att herr Carlshamre anser att moderaterna vill gå fram med lika stor satsning inom familjepolitiken och när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen som folkpartiet. Jag hoppas att dessa uttalanden också håller i framtiden – jag skall lägga dem på minnet så får vi se hur mycket de är värda.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Skantz påpekade att det har vidtagits åtgärder från statens sida för att trygga barnomsorgen. Det är alldeles riktigt att det har haft en viss effekt. Det har också sagts att regeringen föreslagit vissa ökningar. Det är också riktigt, men det som har föreslagits är helt otillräckligt. Effekten av 1974 års storlek på anordningsbidraget borde ha övertygat utskottet om nödvändigheten av att anordningsbidraget även fortsättningsvis bör utgå med 12 000 kr.

Utskottet säger vidare att "det är viktigt att barnomsorgsutbyggnaden hålls på en fortsatt hög nivå". Det verkar som om utskottet tycker att utbyggnaden är hög. Jag delar inte den åsikten. Den är i stället i dag uruselt låg. Det vittnar servicenivån på 8 % om, eller det faktum att bara 63 000 barn får plats på daghem, medan 400 000 barn i 0–6 år har förvärvsarbetande mödrar.

Sedan sägs det att förskolelagens krav på upprättande av planer för utbyggnaden av förskoleverksamheten är en milstolpe. Man kan naturligtvis hysa förhoppning om att klart redovisade behov ger en debatt på kommunal nivå som i sin tur kan stimulera till en utbyggnad, men många kommuner har redan barnomsorgsplaner och har haft diskussioner om utbyggnaden tidigare utan att det har lett till någon nämnvärd utbyggnad. Det sägs också att politiska bedömningar skall göras på grundval av behovsanalysen. Sådana politiska bedömningar har redan skett. Det är, vill jag hävda, just de här politiska bedömningarna som har lett till att vi har den nuvarande katastrofala situationen på barnomsorgsområdet.

Fru Skantz frågade mig huruvida jag har tappat tron på de politiska partierna i den här frågan. Det vill jag då säga att det har jag gjort vad beträffar borgerliga partier och socialdemokratiska partiet. Jag kan avslöja att jag har deltagit i Huddinge kommuns arbete med den här planen, och detta gör att jag är väldigt pessimistisk till planen. Det arbete på planen som har lagts ned i Huddinge kommun kommer förmodligen inte att leda till någon nämnvärt förändrad utbyggnadsgrad. Dessutom satsar man alltför stor del på familjedaghemmen. 1974 hade Huddinge en servicenivå på 11 % och i år på 16 %. 1980 kommer man upp till en nivå på 21 %. Det är ingen kraftfull satsning. Jag tror inte att vare sig tillfälliga ekonomiska stödåtgärder eller allmänna vädjanden till kommunalpolitikerna att prioritera barnomsorgen varaktigt leder till någon verklig utbyggnad.

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte ge mig in på någon diskussion om förhållandena i förorterna till Stockholm. Jag bara noterar att fru Lantz förlorat tron på de politiska partierna. Det är från hennes utgångspunkt – jag har med mycket stort intresse sett hur man i Malmö agerat när det gäller förskoleplanen. Den har sänts ut till inte mindre än 64 remissinstanser: naturligtvis till socialförvaltningens olika avdelningar, till personalorganisationerna, de kommunala nämnderna, politiska partier lokala organisationer, FCO:s och TCO:s kommittéer och till huvudmännen för privata lekskolor. Jag vet att ett mycket stort antal organisationer, bl. a. kvinnoklubbar och stadsdelsföreningar, har yttrat sig, och nu håller sociala centralnämnden på att sammanställa de remissvar som kommit in.

Till hösten kommer socialstyrelsen att kunna redovisa resultatet av kommunernas förskoleplaner. Då har man verkligen ett underlag, då vet man hur kommunerna har prioriterat utbyggnaden av daghemmen. Visar det sig att det finns anledning att gripa in så har regeringen genom statsrådet Aspling sagt att man är beredd att ta olika initiativ.

Jag tycker kanske att det är litet för tidigt att nu döma ut effekten av förskoleplanen, när man som bäst runt om i alla landets kommuner håller på att bearbeta den. Jag är övertygad om att både de fackliga och de politiska organisationerna agerar, men frågan är naturligtvis hur kraftigt de gör det. Jag tror emellertid på dem.

Det finns väl ändå ett värde i den kommunala självstyrelsen, att kommunerna själva får bestämma utan att alltför mycket styrs centralt. Det har väl ändå kommit in litet av – skall vi kalla det – en statlig kontroll i och med att förskoleplanerna skall skickas till socialstyrelsen.

När det gäller bidraget till familjedaghemmen och till familjedaghemsassistenterna har fru Troedsson för kort tid sedan själv varit med om att godkänna de bestämmelser som utskottet förordar.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är enligt min mening fortfarande en illusion att tro att förskolelagen skall leda till någon nämnvärd utbyggnad. Jag redovisade i ett tidigare inlägg att förskoleplanen utgår från delvis felaktiga premisser. Man tar i planen inte hänsyn till det verkliga, latenta och dolda behovet av daghemsplatser, utan man utgår från en förväntad förvärvsfrekvens. Denna förväntade förvärvsfrekvens är framräknad på 1970 års siffror. Man tar alltså inte hänsyn till den mycket kraftiga ökningen av den förvärvsintensitet för småbarnsmödrar som skett efter 1970.

Vidare finns det en del andra beräkningssätt i planen som också gör att man måste ställa sig mycket tveksam. Jag tycker att man redan i dag borde kunna uttala sig för kraftfulla åtgärder på barnomsorgens område. Den reservation som vpk stöder borde vinna kammarens bifall. Jag tror inte att vi klarar en utbyggd barnomsorg utan lagstiftning och utan att göra en rejäl kostnadsomfördelning mellan stat och kommun.

Fröken ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Skantz säger att det är för tidigt att döma ut effekten av de förskoleplaner som kommunerna har gjort upp och som f. n. är ute på remiss. Det har vi inte heller gjort. Att vi har väckt denna fråga nu beror på att vi känner till kommunernas ekonomiska situation. Vi vill inte heller ta ifrån kommunerna någon bestämmanderätt. Men det är väl en chimär att säga att kommunerna skall få rätt att bestämma om detta när man vet att de saknar ekonomiska resurser att genomföra planerna i förhållande till den ambitionsnivå som jag är säker på att flertalet kommuner har. Det är dessa bägge saker som vi har velat se gemensamt i vår reservation.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att fru Skantz missuppfattade mitt inlägg. Jag godkände inte att utskottet inte ville vidga de statsbidragsberättigade kostnaderna därför att så kort tid förflutit sedan nya skattebidragsbestämmelser infördes för familjedaghemmen. Jag menade att det normalt kan ligga någonting i att man skall avvakta en tid innan ytterligare förändringar görs. Men i det här fallet var det nog en miss, kanske från regeringens sida eller i varje fall från utskottets sida, att man inte redan från början lät kostnaderna för familjedaghemsassistenter ingå i statsbidragsunderlaget. Därför är det angeläget att man rättar till detta så fort som möjligt.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till fru Troedsson att det är ju ungefär detta som utskottet har sagt. Vi menar att man bör pröva det här bidraget i varje fall ett par år innan man gör några ändringar. Redan från den 1 januari i år skedde det ändå en viss utvidgning när det gällde grunden för bidrag.

Flera talare har kommit in på frågan om kommunernas ekonomi och deras möjlighet att ta ut skatt. Men antingen det gäller barnomsorg, färdtjänst, social hemhjälp eller vad det kan vara så är det ju ändå en fråga om hur man prioriterar i kommunerna. Det är där jag menar att det betyder väldigt mycket att man är aktiv i den egna kommunen och inte bara resonerar som så att får vi statsbidrag skall det bli så mycket bättre.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Barn behöver vuxna för sin trygghet och utveckling. En god kommunal barnomsorg är av avgörande betydelse för barnet och dess utveckling. Vuxna och erfarenhetsmässigt framför allt kvinnorna behöver trygghet för sina barn för att kunna fungera utan ständig oro för hur det går för barnen, om de klarar sig när de är litet krassliga, när de kommer hem från skolan eller när arbetsdagen i skolan varit extra jobbig.

Samhället får i dag alltmer ökat ansvar för barnen och det bör lika litet som i fråga om skolan få avgöras av den enskilda kommunen i vilken utsträckning barnen skall få plats i den kommunala barnomsorgen när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar. Frågan bör på sikt lösas på samma sätt som skolväsendet – att staten övertar lönekostnaden men att kommunerna får stor handlingsfrihet när det gäller att lägga upp verksamheten.

Prioriteringen av resurser till olika verksamheter bygger i vårt samhälle i stor utsträckning på att olika grupper kan organisera sig och ställa krav. Barn kan inte forma en påtryckningsgrupp. Föräldrar kan i vissa fall göra det, men småbarnsföräldrar har till följd av sin pressade situation mycket små möjligheter att hinna orka bevaka sina och sina barns intressen. Och trots allt – beslutsfattarna i kommunerna är nästan undantagslöst inte småbarnsföräldrar eller kvinnor som känner behovet av trygghet för barnen som oundgängligen nödvändigt för att kunna delta i arbetslivet på lika villkor.

Trots att den kommunala barnomsorgen har expanderat kraftigt, hade så sent som 1973 bara 12 % av barnen i åldrarna 0–6 år plats på daghem eller familjedaghem. Av skolbarnen i åldrarna 7–12 var det 4 %. I 28 % av kommunerna fanns varken daghem eller familjedaghem. Det finns nu 800 000 barn under sju år, varav hälften har föräldrar som båda förvärvsarbetar. Vi har ungefär 120 000 platser för dessa barn. Därtill kommer alla de barn som behöver trygghet och som är över sju år.

Enligt förskolelagen som träder i kraft den 1 juli i år skall kommunerna "så långt som möjligt" sörja för att de barn som behöver kommunal omvårdnad får det. I varje kommun skall finnas en förskoleplan som redovisar behovet av förskolor, familjedaghem och kompletterande förskoleverksamhet, tillgång på platser och planerad utbyggnad under en femårsperiod.

Uttrycket "så långt som möjligt" betyder att det är den enskilda kommunen som avgör vilken behovstäckning som är rimlig. För att garantera barnens rätt till trygg kommunal omsorg är det viktigt att den planerade utbyggnaden verkligen innebär full behovstäckning. Vid den bedömningen av platsbehovet måste man också ta hänsyn till att många kvinnor i dag avstår från förvärvsarbete därför att barnen inte kan få en trygg omsorg. Alla barn som behöver och önskar en barnstugeplats skall erbjudas en sådan.

Inom olika kommuner finns det olika politisk styrning och olika värderingar och därmed olika prioriteringar. Detta speglar sig här i de borgerligas olika krav på vårdnadsbidrag, skatteavdrag och andra önskemål, samtidigt som barnomsorgen skall byggas ut. Det kan också vara på sin plats att påminna om den borgerliga styrningen i Stockholms kommun mellan 1966 och 1970, då det folkpartistiska finansborgarrådet gjorde en serie primitiva uttalanden om kvinnans roll som husföreståndarinna, att det inte var bevisat att daghem var bra för barn, att det inte var lönande för samhället att ge daghemsplatser åt kvinnor med mer än

ett barn – det var lönsamt att satsa på utländsk arbetskraft. Självfallet styr värderingar de politiska prioriteringarna! Tack och lov har man sedan dess fått en socialdemokratisk styrning, och trots att full behovstäckning ännu inte uppnåtts i Stockholm har man tack vare en klar prioritering det väsentligt bättre än övriga kommuner ute i landet. Det finns ungefär 3 000 barn i daghemskön i Stockholm. Vi har 12 000 platser i daghem och 4 000 i familjedaghem, och i 1975 års budget har upptagits resurser för 1 100 nya platser.

Nej, herr Carlshamre och herr Romanus, det är ogörligt att tala om valfrihet i form av skatteavdrag, vårdnadsbidrag eller annan tillsynsform som den stora lösningen av problemet med tryggheten för våra barn. Det kommer att kosta samhället stora summor att satsa på omsorgen av barnen både före skolåldern och mellan 7 och 14 år. Vilken kommun är för övrigt intresserad av att bygga ut till full behovstäckning för alla barn om man kan komma undan med att samhället samtidigt skall ge familjerna 300 eller 600 kr. i vårdnadsbidrag och därmed förespegla dem en chimärisk valfrihet? Och vilka värderingar styr det borgerliga kommunalrådet i Täby, som är beredd att satsa 100 kr. i vårdnadsbidrag i stället för att bygga ut barnomsorgen? Och valfrihet för vilka? Var finns den ensamstående lågavlönade kvinna med barn som har möjlighet att med de borgerligas förslag välja trygghet för barnen genom att välja en annan tillsynsform eller att stanna hemma, en valfrihet som självfallet är möjlig för höginkomsttagare? De lågavlönade kvinnorna, och de är många, har rätt att kräva att samhället ger dem trygghet för barnen och rätt att kräva att få delta i arbetslivet på samma villkor som männen. Kvinnorna har rätt att kräva en rimlig arbetsbörda och förkortad daglig arbetstid, men inte som ett särkrav för dem – det försämrar bara deras situation på arbetsmarknaden – utan som ett krav för alla.

För min del är det uppenbart att det bästa stöd som samhället kan ge är att snabbt bygga ut en god barnomsorg, som därför måste prioriteras både bland åtgärder för barnfamiljer och bland övriga samhällsåtgärder. Barnen är vår viktigaste tillgång, och en utbyggnad av barnomsorgen måste föregås av bindande barnomsorgsplaner för full behovstäckning. Dessa måste, såvitt alla siffror visar, klaras genom att staten på sikt övertar lönekostnaden, om jämlikhet mellan barn från olika kommuner skall bli en verklighet.

I motionen 1296 krävs, förutom ett uttalande från riksdagen att barnomsorgsplaner med sikte på full behovstäckning skall utarbetas och antas av kommunerna, också att överläggningar med Kommunförbundet omgående skall startas, i avsikt att få i gång en intensifierad projektering av barnstugor och att, för att förebygga en konjunkturnedgång, ett ökat statligt stöd till kommunerna i första hand skall koncentreras till utbyggnad av barnomsorgen. Dessa två senare krav skall jag motivera något, alldenstund utskottet över huvud taget inte har behandlat dem.

Det är angeläget att projekteringen av barnstugor ligger väl framme. Den senaste förhöjningen av stödet till barnstugorna ledde till att kom-

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

munerna i stor utsträckning tidigarelade sina planer för 1975, och den snabba utbyggnaden under 1974 har visat sig efterföljas av en lägre utbyggnadstakt för 1975 och framåt. Det förstärkta stödet kom konjunkturmässigt fel så till vida som det först hösten 1974 fanns projekterade barnstugor klara att sättas i gång. Om staten önskar en hög beredskap för barnstugebyggnad måste detta framgå av ett direkt uttalande att i en konjunktursvacka skall investeringarna satsas på barnstugor. Dessutom måste staten vara beredd att ta en del av projekteringskostnaderna för att kommunerna skall kunna hålla en hög beredskap för att omgående kunna starta byggnaderna.

Vid en konjunkturdämpning har många kommuner sett sig tvingade att begränsa utgifterna, och det har ofta drabbat servicesektorn med den sociala hemhjälpn och barntillsynen som några exempel. Sådana restriktioner drabbar hårt de ekonomiskt och i övrigt svaga människorna, som inte förmår hävda sin rätt. Detta är samhällsekonomiskt ett kortsynt tillvägagångssätt som kommunerna tvingats tillämpa. I stället borde det vara angeläget för samhället att använda konjunkturdämpningen, så att samhället står rustat inför den konjunkturuppgång som förr eller senare kommer. Erfarenheten är ju den att när konjunkturen vänder uppåt igen blir trängseln om resurserna hård. Vi har i motionen 1296 visat hur det i princip bör vara möjligt att möta och utnyttja en konjunkturedgång för att förbättra barnomsorgen.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört är vi motionärer naturligtvis inte nöjda med utskottets skrivning. Socialministerns utfästelser här i dag om fortsatta initiativ för en snabb utbyggnad och, om så behövs, längre gående lagstiftning noterar vi naturligtvis med tillfredsställelse och utgår från att regeringen då är beredd att ekonomiskt satsa, så att utbyggnaden motsvarar de uttalade behov som finns.

Barnomsorgen måste bygga på verkligheten och inte på prognoser. Den måste baseras på några väsentliga mål: målen för sysselsättningens omfattning och sysselsättningsplaneringen samt målen för bostadsbyggnadsprogrammen, och med flexibilitet för att kunna möta de stora förändringar som sker i samhället i vad gäller både omflyttning av människor och kvinnornas alltmer ökade utträde på arbetsmarknaden. Men framför allt skall barnomsorgen utgå från *barnens* behov av en kollektiv gemenskap.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Theorins inlägg kräver någon kommentar. Till att börja med gör fru Theorin en verklig glidning när hon beskriver vad den nuvarande barnstugelagen stadgar. Hon säger att bestämmelsen att kommunerna så långt som möjligt skall tillgodose behovet av barnstugeplatser innebär att den enskilda kommunen bestämmer vilken behovstäckning som är rimlig. Nej, fru Theorin, det står inte "rimlig" utan "möjlig". Det är en enorm skillnad. Man skall alltså tillgodose detta behov så långt det över huvud taget är möjligt. Och tolkar man det begreppet så som det skall tolkas och vanligen tolkas, kan inte ens ett

hårt obligatorium komma längre. Inte ens vår Herre kan lugga en skallig, brukar man ibland säga, och det som icke är möjligt blir icke möjligt ens genom lagstiftning. Det är alltså inte rimligheten utan möjligheten som kommunerna har frihet att bedöma.

Sedan, herr talman, håller jag helt med fru Theorin om att varken skatteavdrag eller vårdnadsbidrag är den stora lösningen på problemet om barnomsorgen eller familjernas valfrihet. Det finns ingen stor all-omfattande lösning. En ensidig satsning på daghemsutbyggnad är icke heller den stora lösningen. Vi behöver, som flera talare försökt förklara i dag, alla dessa instrument i kombination för att uppnå en någorlunda fullständig lösning. Jag är glad att kunna återopa och instämma med herr Romanus, som tidigare påpekade att det finns en skillnad mellan dogmatiker och dem som ser mera praktiskt på detta. Har man en dogmatisk inställning, innebärande att barn skall vara på daghem – basta! – även om det dröjer 10 eller 20 år innan de kommer dit, och att de inte får vara på något annat ställe, då blir det inga delreformer och inga kombinationsreformer. Men vi tror alltså inte på en sådan lösning utan tror att man kan kombinera och göra bättre lösningar än vad vi har i dag. Det är inte en chimär utan en verklig valfrihet vi eftersträvar med bl. a. vårdnadsbidrag och skattelättnader.

Valfrihet för vilka? Ja, jag är medveten om att det inte i första hand gäller den ensamstående. Jag sade i mitt allra första inlägg att det är alldeles klart att det finns många familjer för vilka daghemmet är den bästa och många för vilka det även är den enda möjliga tillsynsformen. De skall ha daghemmen, och vi skall bygga sådana för dem. Dit hör de allra flesta av de ensamstående. Det är fråga om en valfrihet för höginkomsttagare, säger fru Theorin. Nej, fru Theorin, det är den enda grupp som i dag har verklig valfrihet. Höginkomstfamiljen väljer i dag suveränt var den vill ha sina barn placerade – hemma, på daghem, med anställd vårdare eller hur de nu vill välja. De är i alla händelser de enda som kan bestämma själva. Våra förslag syftar till att ge låginkomsttagarna i någorlunda hög grad en motsvarande valfrihet.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Theorin sade att det är de politiska värderingarna som styr kommunernas ställningstaganden när det gäller utbyggnaden av barnomsorgerna. Jag uppfattar fru Theorins inlägg så, att det är de politiska värderingarna som styr också fru Theorins ställningstagande när det gäller synen på vårdnadsbidraget. Vårdnadsbidraget är en strävan – det har jag sagt förut – att skapa valfrihet för föräldrarna. Men valfriheten är någonting som i varje fall de socialdemokratiska kvinnorna inte längre talar om. Vårdnadsbidraget möjliggör för en av föräldrarna att minska sin arbetstid utan alltför stort ekonomiskt bortfall. Vidare ökas familjernas möjlighet att välja mellan olika alternativ. Häri ligger den principiella skillnaden; vi vill att föräldrarna skall ha möjligheten att välja. Om föräldrarna finner att det är förenligt med deras intressen

och anser att det är bra för barnen att en av föräldrarna är hemma och vårdar barnen i hemmet, då skall de också ha möjlighet att bestämma sig för att göra detta.

Fru Theorin förlitade sig på vad socialministern tidigare sade i fråga om barnomsorgernas utbyggnad. Han yttrade något om en längre gående lagstiftning. Det skulle vara intressant att få klarlagt vad socialministern lägger in i de ord han yttrade i sitt inledningsanförande.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Theorin krävde bindande utbyggnadsplaner i sitt inlägg, och hon krävde även att personalkostnaderna skall bestridas av statsmedel. Det är skönt att höra att fru Theorin avser att stödja reservationen 10, eftersom det är precis vad som står i den. Det är bra med ledamöter som tar konsekvenserna av vad man säger.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Lantz vill jag först säga: Dra inte för långtgående slutsatser av mitt inlägg! Att man råkar ha samma uppfattning i några väsentliga frågor är inte detsamma som att man skriver under på allt vad kommunisterna kommer med. Vi får väl se vad omröstningen ger för resultat. Kommunisterna brukar utnyttja möjligheten att använda sig av goda socialdemokratiska förslag, och man har även gjort det här. Vi noterar det med tillfredsställelse.

Jo, herr Carlshamre, om man väljer en hel härva av åtgärder och påstår att det är för att öka valfriheten och, höll jag på att säga, t. o. m. har mage att göra gällande att det är för att öka valfriheten för låginkomsttagarna som man förordar ett vårdnadsbidrag på en förhållandevis låg summa, så tycker jag att man faktiskt går ut och bluffar människorna. Det kommer att kosta stora pengar om vi skall bygga ut ett vårdnadsbidrag så att det skapar en reell valfrihet, om det nu är en sådan vi skall eftersträva. Det krävs mycket stora resurser, och det vet herr Carlshamre mycket väl eftersom han suttit med i utredningen som behandlat familjepolitiken och en gång i tiden lagt fram ett långtgående förslag om vårdnadsbidrag, som han sedan inte följde upp här i riksdagen. Skall vi dessutom bygga ut barntillsynen så att de som verkligen har behov av en daghemsplats får det, kommer det också att kräva resurser. Jag har inte i och för sig ställt de här kraven mot varandra, men min övertygelse är att vi icke kan öka valfriheten för den stora gruppen kvinnor i samhället om vi ger en liten grupp en viss ökning i portmonnän, men därmed också underlåter att bygga ut den barnomsorg som är så väsentlig framför allt för de många kvinnornas del. En förutsättning för kvinnans jämställdhet med mannen är hennes ekonomiska oberoende. Därför måste barntillsynen byggas ut, så att det finns en trygg omsorg för barnen. Då kan kvinnan gå ut i samhället på samma villkor som männen och ta sin del av ansvaret både på arbetsmarknaden och i det politiska livet. Väljer man att klavbinda kvinnan i hemmet och kallar det för valfrihet,

så vill jag inte vara med längre. Inte heller skatteavdrag gynnar några låginkomsttagare; det gynnar enbart dem som har goda inkomster i samhället.

Till herr Gustavsson i Alvesta vill jag säga att det är de politiska värderingarna som styr. Det visas när borgerliga kommunalpolitiker i Stockholm uttalar sig och i Täby prioriterar vårdnadsbidragen före barnstugeutbyggnaden, när kommunalpolitiker i Stockholm ger kvinnorna rollen som husföreståndarinnor och inte finner det lönsamt att satsa på barnstugeutbyggnaden. Det är inte en valfrihet man uppnår med vårdnadsbidrag, det är en chimär av en valfrihet.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, fru Theorin, att jag som reservant i familjepolitiska kommittén lade fram ett, som jag också själv tycker, långt gående förslag till vårdnadsbidrag. Men det är inte riktigt att jag inte har följt upp det här i riksdagen. Jag har motionerat i samma fråga och med i stort sett samma förslag. I år har jag inte gjort det, bl. a. med den motiveringen, som jag talade om tidigare, att jag eftersträvar en bredare enighet. Fru Theorin skall inte bli alltför förvånad om vi redan inom ett år har kommit så långt i samordningssträvandena att fru Theorin och hennes parti befinner sig i minoritet i den frågan; det skulle inte alls förvåna mig. Men för att vi skall ha bättre utsikter att nå därhän undviker jag i dag att binda mig alltför hårt till bestämda konstruktioner.

Det är emellertid också riktigt – och därom tror jag att fru Theorin och jag på sätt och vis är överens – att ett vårdnadsbidrag, om det skall ha en effekt för att öka valfriheten, skall vara tillräckligt stort för att utgöra ett realistiskt alternativ till nettobehållningen av en andrainkomst i en tvåförsörjarefamilj. Min skiss var tecknad på det sättet, och det är fortfarande min bestämda uppfattning att det skall vara så.

Det är riktigt att detta kostar pengar. Sannolikt får jag gå längre än jag gjorde för en stund sedan. Jag noterade socialministerns beräkning att dessa förslag kanske var ekonomiskt likvärdiga. Den skiss som jag har lagt fram en gång är sannolikt dyrare än de andra, t. o. m. under vissa förutsättningar väsentligt dyrare. Men vi måste komma ihåg att det hela tiden rör sig om alternativkostnader. Jag har sagt att jag är medveten om att vi gör detta på något längre sikt. Och, fru Theorin, det medverkar till att öka valfriheten för väldigt många, även för dem som i dag inte kan få plats för sina barn på daghem och som verkligen vill ha det. De skulle kunna få en bättre chans om trycket på daghem något lättade. Fru Theorin må tro mig eller inte, men det finns en del människor – jag vågar inte säga hur många, jag är inte så tvärsäker – som upplever det så att de av ekonomiskt nödvång utnyttjar denna möjlighet, ett nödvång som kan lättas med ekonomiska medel. Det är bl. a. det vi syftar till med talet om vårdnadsbidrag och skattereformer.

Hur man sedan skall kunna hävda att det är låginkomsttagarna som skulle ha minst glädje av detta förstår jag inte. Menar alltså fru Theorin

att när man har mycket höga inkomster, då har man i dag inte bättre valfrihet än de som saknar dessa höga inkomster? Inom den privilegierade grupp som kan få plats på daghem har människorna med höga inkomster frihet att välja om de vill ta platsen eller låta bli, om de vill stanna hemma hos barnen eller låta bli, om de t. o. m. vill anställa en barnsköterska eller låta bli. Den valfriheten finns, men låginkosttagarna saknar den. Jag vill ge dem den så långt det är möjligt.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Theorin sade att vpk använder goda socialdemokratiska krav. Det är inte riktigt med sanningen överensstämmande. Reservationen 10 bygger i mycket på vpk:s motion 261, och vpk har för övrigt väckt motioner med liknande innebörd redan tidigare.

Vpk kan mycket väl länka sig att stödja goda socialdemokratiska förslag, men det borde gälla även omvänt, och det är min förhoppning att så skall ske i den kommande voteringen. Det är med mycket stort beklagande man upptäcker att goda socialdemokratiska förslag inte stöds av den socialdemokratiska gruppens majoritet.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Theorin tar exempel från Stockholm och utgår från att den situation som råder här skulle råda överallt i landet. Nu är det inte så, fru Theorin. Om fru Theorin vidgar horisonten litet och ser på förhållandena utanför Stockholm kanske fru Theorin finner anledning att göra en omvärdering av sina synpunkter.

Fru Theorin kan inte vederlägga att ett vårdnadsbidrag ger större valmöjligheter. Om en låginkomsttagare får ett ekonomiskt tillskott i form av ett vårdnadsbidrag ger det ju vederbörande möjligheter exempelvis att ha en kortare arbetsdag och därmed få större möjligheter att vara tillsammans med sina barn. Men fru Theorin diskuterar inte utifrån barnens situation, och det tycker jag är väldigt väsentligt i detta sammanhang.

Vi har ju, sedan motionen väcktes, av socialdemokratiska kvinnor och av skribenter i Aftonbladet fått beskrivningar av hur reaktionärt förslaget är. Nu säger fru Theorin att det här klavbinder kvinnorna; det andas en förmyndarmentalitet att föräldrarna inte skulle ges möjligheter att själva bestämma. Jag kan tala om för fru Theorin att vi har fått väldigt många positiva reaktioner på förslaget, även från personer som representerar samma politiska uppfattning som fru Theorin.

Fru THEORIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre bör åtminstone ha klart för sig att jag inte har sagt att alla barn skall vara i daghem – basta! Jag har sagt att alla som har behov av daghemsplats skall ha rätt att få sådan.

Det skall vara någorlunda samma valfrihet för låginkomsttagare, sade herr Carlshamre tidigare. Men hur skall man kunna uppnå det med det

vårdnadsbidrag som ni föreslår? De skall ha någorlunda samma möjlighet att välja att skaffa en barnflicka, att välja att stanna hemma, att välja att gå ut och arbeta. Nej, det ges inga sådana möjligheter med ert förslag. Det är bara fråga om att förbättra för dem som har det bäst i samhället, inte för dem som har det sämst.

Herr Gustavsson i Alvesta sade att man skulle kunna minska sin arbetstid genom det vårdnadsbidrag som centern lägger fram – det är alltså en strävan till valfrihet för familjerna. Ja, bara med kostnaderna för folkpartiets förslag om vårdnadsbidrag skulle man kunna få 135 000 fler daghemsplatser, och med centerns förslag inte mindre än dubbelt så många. Är det inte en bättre valmöjlighet, att bygga daghem i stället när dagens föräldrar och unga kvinnor efterfrågar det, än att vi skall ge dem i handen pengar som inte lämnar dem valmöjligheten att gå ut på arbetsmarknaden?

Det är inte fråga om att man skall pressa kvinnorna till vare sig det ena eller det andra – det räcker att tänka sig in i situationen. Om kvinnorna skall kunna bli jämställda med männen i samhället måste de bli ekonomiskt oberoende och kunna delta på lika villkor i arbetsliv och politiskt arbete. Det är trots allt vårt tal om jämställdhet ändå så fortfarande i samhället att det är kvinnorna som bär ansvaret för barnens trygghet.

Därför skall vi kräva av samhället en rejäl utbyggnad av daghemsplatserna, och det skall vi prioritera framför andra förslag om skatteavdrag och vårdnadsbidrag, om vi skall ha någon möjlighet att nå jämställdheten inom rimlig tid.

Fru LANDBERG (s):

Herr talman! Behovet av barnomsorg i olika former ökar snabbt, och förskolan är ett begrepp som alltmer kommit i förgrunden för debatten. Utbyggnaden av barnomsorgen kan väntas bli en av de viktigaste uppgifterna för samhället under de närmaste åren.

En rad åtgärder har vidtagits under senare år för att underlätta en snabb utbyggnad av kommunernas barnomsorg, men de har ej varit tillräckliga. År 1965 hade vi ca 11 900 daghemsplatser och i november 1974 ca 60 400 platser. Men samtidigt har under de senaste tio åren antalet kvinnor på arbetsmarknaden ökat med drygt 300 000, från 1,4 till 1,7 miljoner. Det är kvinnorna som har svarat för den allra största delen av det ökade arbetskraftsutbudet. Antalet kvinnor med barn under sju år har sedan 1965 ökat med 130 000 på arbetsmarknaden och är nu 330 000. Trots en ökad utbyggnad av barnomsorgen växer behovet sålunda hela tiden *ifrån* utbyggnaden. Antalet barn till förvärvsarbetande föräldrar som inte får del av samhällets barnomsorg ökar med andra ord i stället för att minska.

I den fackliga rörelsen har daghemsfrågan alltid varit en av de mest centrala frågorna. LO:s kvinnoråd och senare LO:s familjeråd har genom de fackliga centralorganisationerna aktivt verkat för en utbyggnad av

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

dag- och fritidshem. Från LO har alltid hävdats att det är driftbidragen som bör stimuleras från statens sida. LO-kongressen 1971 uttalade sig för att staten borde överta personalkostnaderna för daghemmen. Samma krav finns i LO:s familjepolitiska program av 1969.

År 1968 motionerade jag i första och Oscar Franzén från Motala i andra kammaren om konstruktionen av driftbidragen. Motionen avslögs. År 1970 motionerade jag i första kammaren och Gertrud Sigurdson i andra kammaren om att konstruktionen på statens driftbidrag borde ses över, för att man skulle få en bidragsform som bättre följde kostnadsutvecklingen, så att bidragen inte urholkades. Då svarade riksdagen: "Formerna för den inre verksamheten i barnstugorna samt frågan om utformningen av den förskoleverksamhet som på sikt kan omfatta alla barn under en tid närmast före inträdet i grundskolan utreds f. n. av 1968 års barnstugeutredning. I utredningens direktiv sägs bl. a. att frågor rörande finansieringen av barnstugornas verksamhet bör tas upp till behandling i särskild ordning.

Utskottet som således noterat att en översyn av finansieringen är avsedd att komma till stånd, vill för sin del uttala sig för att riksdagen får tillfälle att samtidigt ta ställning till såväl den framtida utformningen av barnstugornas verksamhet som de därmed förenade finansieringsfrågorna. Detta utskottets uttalande bör ges Kungl. Maj:t till känna."

Så långt 1970 års riksdag.

Till årets riksdag har jag och några kammarkamrater väckt en motion som tar upp i huvudsak samma frågor som 1968 och 1970 års motioner, dvs. yrkande om en skyndsam översyn av formerna för och konstruktionen av statens driftbidrag till barnstugorna. År 1975 svarar socialutskottet följande: "Under hänvisning till kommunalekonomiska utredningens arbete avstyrker utskottet fem motionsyrkanden som med väsentliga inbördes variationer syftar till att nya statsbidragsregler på barnomsorgsområdet skall föreläggas riksdagen."

1970 års riksdagsbeslut är överspelat. Barnstugeutredningens förslag tog riksdagen hösten 1973. Något samtidigt ställningstagande i vad gäller statsbidragen gjordes inte då. Nu hänvisar utskottet till en ny utredning, den kommunalekonomiska utredningen. Hur länge man skall vänta på den utredningen vet väl ingen – eller kan måhända dess ordförande ge besked?

Utskottets skrivning är knappast välvillig. Som LO-medlem och ordförande i Länsgruppen för dag- och fritidshem i Östergötlands län har jag blivit övertygad om att driftbidraget har den allra största betydelse för takten i daghemsutbyggnaden. Jag tror också att det är synnerligen angeläget att få en annan konstruktion på driftbidraget. Stödet till daghemsutbyggnaden måste prioriteras före vårdnadsbidraget. Med tillfredsställelse har jag tagit del av statsminister Palmes uttalande i en debatt i Lund häromdagen, att regeringen undersöker möjligheterna till statliga styrmedel för en ökad utbyggnad av daghemmen. Statsministern var upp-

rörd över den låga takten i utbyggnaden. Den upprördheten delas av många.

I detta anförande instämde fru Hansson (s).

Fru DAHL (s):

Herr talman! Både i det material som ligger till grund för debatten i dag och under själva debatten har det presenterats många siffror som beskriver den katastrofala situation som råder på barnomsorgens område. Jag skulle kunna upprepa dem, men jag tror att siffror ibland just genom sin storhet kan verka bedövande på vår förmåga att sätta oss in i de vardagsproblem för de enskilda människorna som ligger bakom siffrorna. Den saken har LO:s ordförande, Gunnar Nilsson, påmint om i ett uppmärksammat anförande som han nyligen höll och där han upprepade och underströk LO:s krav på barnomsorgens område. Han sade då: "Bakom siffrorna ryms bekymmer och oro i massor av barnfamiljer. De är tvingade till improvisationer och uppslitande omställningar. Framför allt går bristerna ut över barnen. De riskerar att få betala ett högt pris för vuxensamhällets oförmåga att klara grundläggande behov."

Vad är det då barnfamiljerna tvingas till? De tvingas att improvisera barntillsynslösningar som inte är bra för barnen, som inte ger barnen trygghet och som inte heller ger föräldrarna trygghet för att barnen har det bra. Föräldrar tvingas till skiftarbete på olika tider och till arbete på obekvämt arbetstid, som har en förödande inverkan på familjelivet. Föräldrar tvingas på grund av sina otillräckliga ekonomiska resurser till lösningar som är otillständiga också för dem som skall vårda barnen som får alldeles för dålig ersättning. Föräldrar tvingas att stanna hemma från ett yrkesarbete som de skulle vilja ha och som behövs för familjens försörjning. Det förekommer t. o. m. fortfarande att föräldrar på grund av att det brister i barntillsynen tvingas leva på socialhjälp med allt vad det medför av isolering för t. ex. en ensamstående förälder att ständigt dygnet runt vara isolerad med barnet och inte ha kontakt med andra vuxna.

Kvaliteten på daghemmen och på den vård som ges där påverkas naturligtvis av den nuvarande bristsituationen. Man tar till nödlösningar av typ överinskrivning, som är förkastliga med hänsyn till barnen. Föräldrar och barn får restider när daghemmen förläggs långt från hemmiljön på ett sätt som naturligtvis inte borde accepteras. Den sociala prioritering som man tvingas till vid antagningen till daghem leder till en faktisk segregation i barngrupperna. Bristen på vård när barnen blir sjuka är en annan ständigt ångestskapande faktor för både barnen och föräldrarna. Bristen på omsorg i andra avseenden är också något som negativt påverkar barnens uppväxtmiljö. Jag vill understryka att det sannerligen inte bara är de förvärvsarbetande föräldrarnas barn som är i behov av gemensam omsorg. Också de barn som har en förälder hemma och deras föräldrar har behov av insatser från samhällets sida.

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

På det sättet påverkas barnens uppväxtår ofta i förödande riktning. Detta gör naturligtvis också att de år som för de vuxna, för föräldrarna, skulle kunna vara de rikaste och mest givande i livet på många sätt kommer att förstöras av oro och bekymmer. Det har gjorts många försök att åstadkomma förbättringar, men jag tror det är nödvändigt att vi nu inser att dagens situation uppfordrar till helt andra handlingar än de som vi hittills har nöjt oss med.

Statsbidraget är i och för sig otillräckligt, och det måste ökas. Men detta måste ske i kombination med att garantier skapas för att statsbidraget verkligen används för de ändamål som har avsetts. Jag vill här påtala att det ser ut som om de ökade statsbidrag som tillkommit i konjunkturstimulerande syfte faktiskt inte har använts för att öka utbyggnaden. Summerar man kommunernas utbyggnadsplaner för 1974, 1975 och 1976 kommer man nämligen fram till att det totalt sett inte blir större utbyggnad än man eljest skulle ha fått, beroende på att den kraftiga ökningen 1974 kommer att motsvaras av en minskning i utbyggnaden under 1975 och 1976. Jag känner till kommuner som har byggt daghem under år 1974 med hjälp av de ökade statsbidragen men som nu inte anslår medel för att öppna daghemmen fastän de står färdiga. Det beror alltså inte bara på bristen på personal, utan det förekommer också att man begär dispens därför att man helt enkelt inte har anslagit medel för driften. På motsvarande sätt har man skurit ner tillsynen av sjuka barn genom dagbarnvårdare och motiverat det med att föräldraförsäkringen ger föräldrarna möjlighet att vara hemma hos sjuka barn. Denna nedskärning står i uppenbar strid med vad som uttalades när beslutet härom fattades.

Jag har – det vill jag gärna säga – ofta förvånats och upprörts över det gnäll och den ovilja som man möter just när det gäller åtgärder på barnomsorgens område. Det är sant att barnomsorgen kostar mycket pengar. En daghemsplats brukar beräknas kosta 18 000 kr. om året brutto, därav 9 000 kr. för kommunen. Räknar man med den tid som socialstyrelsen rekommenderar, nämligen 230–260 vård dagar per år innebär det en bruttokostnad per dag på 70–80 kr. och en nettokostnad för kommunen på 35–40 kr. Jämför den kostnaden med andra kostnader som vi accepterar, t. ex. inom sjukvården och åldringsvården, och som är mångdubbelt högre men som ingen skulle komma på tanken att ifrågasätta! Eller jämför den med kostnaderna för andra områden, som i och för sig är mycket viktiga men där det sociala behovet kanske ändå måste sägas vara lägre! Varje gång någon av oss går och simmar i en offentlig badinrättning kostar det samhället 20 kr. sedan vi har betalat avgiften, alltså ungefär hälften så mycket som det kostar kommunen att vårda ett barn på daghem.

Man måste säga sig att bakom det här resonemanget kan spåras en upprörande brist på vilja att satsa på barnen, en brist på förståelse för att barnen måste få kosta någonting av våra resurser. Häri ligger också en upprörande brist på respekt för vårdarbetets värde. Jag vill säga att

det är betecknande för de borgerliga partierna att deras förslag om vårdbidrag till sin omfattning per månad liknar de usla ersättningar som offentliga och privata arbetsgivare brukar ge just praktikanter och barnflickor.

Vi måste som sagt vänja oss vid att detta skall få kosta någonting av våra resurser.

Det har i dag sagts en hel del om resurserna. Såvitt jag förstod försökte herr Romanus antyda att det var tack vare folkpartiet som den här frågan över huvud taget berördes i Hagaöverenskommelsen. Jag måste säga att jag med stor förvåning lyssnade på detta – enligt vad jag har hört glunkas har folkpartiet i samband med Hagadiskussionerna över huvud taget inte tagit upp frågan om hur resurser skulle skapas för barnomsorgen, och det som där sägs har tillkommit på socialdemokratiskt initiativ. Men jag kanske har hört fel?

Jag tror inte heller, herr talman, att de förskoleplaner som kommunerna nu är i färd med att upprätta kommer att visa sig vara tillräckliga instrument för att åstadkomma den förändring som alla här har sagt sig önska.

För det första är det kommunerna som själva avgör ambitionsnivån – det kan ingen med aldrig så mycket ordklyveri bestrida. För det andra finns inga stadsplaner eller finansieringsbeslut kopplade till fullmäktiges antagande av planen. Det innebär naturligtvis att dess förverkligande är beroende av att kommunerna fattar sådana beslut. Man hoppas – och jag delar den förhoppningen – att planarbetet skall vara opinionsbildande, skall skapa ett tryck på kommunerna. Men jag vill då påminna om att just småbarnsföräldrarna hör till de grupper som på olika sätt är så hårt pressade att de har svårt att hävda sina intressen.

Sedan vill jag påpeka att de behovsberäkningar som nu görs i kommunerna, delvis med stöd av socialstyrelsens anvisningar, är sådana att jag ställer mig mycket skeptisk till om planerna kommer att vara realistiska. Den prognos för framskrivning av förvärvsfrekvensen som man använder sig av tror jag måste underkännas. För att räkna fram det s. k. praktiska behovet av barntillsyn säger socialstyrelsen att från antalet barn till förvärvsarbetande föräldrar skall dras de som kan beräknas föredra annan barntillsyn. Så står det i socialstyrelsens anvisningar. Efter vad jag har erfarit tolkas det i många kommuner på det sättet att man helt enkelt drar bort alla som i dagsläget inte får samhällelig barntillsyn utan får nöja sig med något annat – och som i de flesta fall är förtvivlade häröver. Gör kommunerna på det sättet bibehålls bara dagens mycket otillräckliga resurser – det blir ingen höjning av ambitionsnivån.

Jag vill också peka på något annat i socialstyrelsens anvisningar som jag finner utomordentligt upprörande. Där sägs att när det gäller behovet av barntillsyn för sjuka barn skall man räkna med endast 50 % av behovet bland dem som har kommunalt anordnad barntillsyn. Man räknar alltså bort alla dem – och det är majoriteten – som får ordna barntillsynen på annat sätt. Med hänvisning till bl. a. föräldraförsäkringen, alltså rätten

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

för föräldrarna att vara borta tio dagar om året, sägs att man bara skall räkna med hälften av det faktiska vårdbehovet bland dem som är inskrivna vid kommunens daghem och familjedaghem. Det är, jag upprepar det, upprörande att t. o. m. socialstyrelsen sanktionerar att behovet beräknas på det sättet.

Socialstyrelsen säger klart ifrån att sociala centralnämndens planer bör vara färdiga flera månader innan de skall behandlas i kommunstyrelser och fullmäktige, alltså i maj och juni i år, för att kunna bli föremål för debatt i vida kretsar. I många kommuner är emellertid sociala centralnämnden ännu inte färdig med detta, och jag förstår inte hur man under sådana förhållanden skall få i gång en debatt.

Det är naturligtvis allt detta som ligger bakom Gunnar Nilssons uttalande i samma tal som jag nyss citerade: "Den planeringskyldighet som ingår i förskollagen tvingar möjligen kommunerna att tänka sig för. Någon garanti för att det kommer att höja ambitionen ges inte."

Dagens situation uppfordrar alltså till ett helt annat sätt att närma sig problemen än man hittills har prövat. Det lönar sig inte längre att plocka med de olika delarna av problemet, utan regeringen måste försöka arbeta fram en helhetslösning, en paketlösning som självfallet skall innefatta såväl bidragssystem som planeringsmetoder och styrande åtgärder för den händelse kommunerna inte handlar på det sätt som man har rätt att vänta sig.

Det är det kravet som framförs i motionen 769. Bakom det kravet finns en mycket betydande opinion i vårt samhälle och i stora organisationer, inte minst i den fackliga rörelsen. Jag vill ännu en gång återkomma till Gunnar Nilssons tal och citera vad han då sade: "Tiden är enligt vår mening inne att från regeringens sida förutsättningslöst tänka igenom vad som kan göras för att driva fram en snabb utökning av barnomsorgen."

Det är detta den här motionen syftar till.

Jag har med stor besvikelse tagit del av utskottets betänkande. Jag tror nämligen att det tålmod som utskottets betänkande andas inte längre är någon dygd i den här frågan. Det finns inget hinder om regeringen redan nu sätter i gång med det här planeringsarbetet att också beakta kommunernas redovisade förskoleplaner. Jag har med särskilt stor besvikelse tagit del av utskottets betänkande på den punkt där man tar avstånd från tanken att regeringen skulle gripa in styrande på det här området.

Nu har statsrådet i dag gjort en deklaration som jag för min del finner mycket hoppgivande. Socialministern har sagt att familjepolitiken och inom denna barnstugebyggandet skall prioriteras och tillföras väsentliga resurser. Han har sagt att regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder för att garantera den utbyggnad som är nödvändig – åtgärder som, såvitt jag förstår, förutsätter lagstiftning och styrning för att garantera tryggheten för alla barn. Jag noterar också att socialministerns uttalande i dag andas samma grundsyn som den motion som jag väckte vid riks-

dagens början. Detta innebär naturligtvis ett betydande steg framåt i förhållande till nuläget och i förhållande till utskottets skrivning. Det antyder t. o. m. att regeringen redan skulle vara i färd med de åtgärder som vi har efterlyst i motionen.

Jag vill därför fråga socialministern om han är villig att här förtydliga sitt uttalande från i förmiddags. Betyder uttalandet att regeringen nu är i färd med att genomföra den planering som motionen begär? Vilken ambitionsnivå har regeringen? När skall full behovstäckning uppnås? Kommer regeringen vid den granskning som görs av kommunernas förskoleplaner också att värdera huruvida de ger ett realistiskt underlag för att bedöma det verkliga behovet i kommunerna?

I detta anförande instämde fru Frändås, fru Radesjö, fru Hörnlund, fru Nordmark och fru Hansson, herrar Westberg i Hofors, Alftin, Gillström, Sundgren och Karlsson i Malung, fru Hjalmarsson och fru Thunvall, herrar Persson i Karlstad och Strömberg i Vretstorp, fru Andersson i Kumla, herrar Östrand, Jadestig, Gösta Gustafsson i Göteborg och Bergman i Göteborg, fröken Mattson, herr Håkansson i Trelleborg, fru Ohlin, herr Nilsson i Kristianstad, fru Lundblad, fru Rönnung och fru Ludvigsson, herrar Sivert Andersson i Stockholm och Palm, fru Jordan och fru Bergander, herr Ulander samt fru Ström (samtliga s).

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Med anledning av fru Dahls direkta fråga till mig vill jag säga några ord.

Jag vill först understryka – det framhöll jag också starkt i mitt tidigare inlägg – att daghemsutbyggnaden betraktar vi som den allra viktigaste familjepolitiska frågan för dagen. Av det följer att vi inte bara engageras av denna fråga utan att vi självfallet också arbetar med den.

När man talar om en utbyggnadsplan för full behovstäckning om tio år vill jag säga att jag inte utesluter en snabbare utbyggnadstakt än så. De utbyggnadsplaner som kommunerna nu enligt en lagfäst skyldighet håller på att upprätta skall gälla den närmaste femårsperioden och sedan ha formen av en rullande planering år för år. Vi vill se vad dessa femårsplaner kommer att innehålla och kommer sedan, jag kan försäkra det, omedelbart att ta ställning till erforderliga åtgärder för att så snart som möjligt få en behovstäckning för daghemsplatserna genomförd.

Som jag har framhållit kommer vi i samband därmed att pröva frågan om längre gående lagstiftningsåtgärder. Jag tänker då på planbestämmer som direkt ger garantier för daghemsutbyggnaden i fortsättningen.

Herr talman! Jag har, som sagt, med anledning av fru Dahls direkta fråga till mig velat ge detta svar.

Fru DAHIL (s) kort genmäle:

Herr talman! De uttalanden som socialministern har gjort här i dag och nu förtydligt måste enligt vad jag uppfattat tolkas så att regeringen

nu är beredd att vidta och delvis redan har påbörjat de åtgärder som motionen efterlyser. Jag uppfattar det så att vi har fått garantier för det. Det är i så fall ett utomordentligt stort framsteg i arbetet på att förbättra barnens levnadsvillkor, och jag noterar med stor tillfredsställelse att vår aktion i riksdagen har gett detta till resultat.

I det läget finns det givetvis ingen anledning att yrka bifall till motionen, eftersom vi litar på att dessa krav kommer att tillgodoses. Men jag vill gärna understryka att när vi avstår från att göra det instämmer vi inte i alla delar med vad utskottets majoritet har skrivit och att vi med mycket stor uppmärksamhet kommer att följa utvecklingen på detta område.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord. Fru Dahl sade att hon var direkt besviken på vad utskottet hade skrivit och menade att utskottet nästan var negativt till att någonting över huvud taget skedde. Jag vill då bara hänvisa till vad utskottet skrivit i betänkandet på s. 18, där det står: "Det statliga stödet till anordnandet och till driften av daghem bör därför i den takt de ekonomiska resurserna medger det ytterligare förbättras."

Längst ned på samma sida fortsätter utskottet: "Det bör bli en angelägen uppgift för regeringen att, sedan samtliga kommuner fastställt sina utbyggnadsplaner för den första femårsperioden, på grundval av socialstyrelsens material eller eljest tillgänglig information utvärdera effekterna av det plankrav som uppställts i lagen och av den höjning av statsbidragen som utskottet ovan tillstyrkt. Om det därvid visar sig påkallat, bör övervägas huruvida särskilda åtgärder är nödvändiga för att få till stånd en kraftigare utbyggnad av barnomsorgen."

Det står alltså i utskottsbetänkandet på s. 18 och 19. Vi menar att man, efter att ha tagit del av kommunernas planer, får överväga vilka åtgärder som måste vidtas.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! I motionen 476 har vi begärt att talpedagoger som verkar i grundskolan skall ges möjlighet att gå ned också i förskolan. Därmed skulle de ha större möjligheter att korrigera talsvårigheter, eftersom större effekt nås om behandling kan sättas in när barnet är mycket litet och innan talfelet fixerats för hårt. Det är en fråga om att prioritera yngre barn inom samma tjänster för vilka statsbidrag redan utgår. Det är alltså inte en fråga om att sätta in ytterligare statsbidrag. Vad som kommer att inträffa är bara att elever på grundskolans högstadium kommer i andra hand gentemot förskoleelever.

Men denna enkla omprioritering inom samma statsbidragsram stupar på att grundskolan och förskolan har olika huvudmän: utbildningsdepartementet och SÖ å ena sidan och socialdepartementet och socialstyrelsen å den andra. Det finns anledning påminna om att Kungl. Maj:t redan 1959 i tre olika cirkulär uppmanade skolstyrelser, barnavårdsnäm-

der och polis att samverka ute i kommunerna. Cirkulären hade som bekant ingen eller mycket liten effekt. De har senare följts av likartade uppmaningar, nu senast sammanfattade i SÖ:s, socialstyrelsens och rikspolisstyrelsens anvisningar för detta samarbete. Och efter hand har det givit effekt: allt fler kommuners nämnder och styrelser med inriktning på barn- och ungdomsverksamhet har börjat samarbeta. Kommunförbundets modell för ett sådant samarbete har i några kommuner verkligen börjat ge konkreta resultat.

Men när tänker de centrala myndigheterna själva börja följa de rekommendationer man ger kommunerna? Det här är ytterligare ett exempel på den stelbenthet som finns i de centrala myndigheternas re-virtänkande och som nu också socialutskottet låtit sig ledas in i. Delvis har utskottet tydligt missförstått motionen då man på s. 20 skriver "att statsbidrag till talbehandling åt barn med försenad talutveckling skall kunna utgå inte bara, som nu är fallet, i grundskolan utan även i förskolan".

Min inledning har väl klargjort att arbetet för talpedagogen skall ske inom samma statsbidrag och alltså inte utvidgas med ytterligare kostnader.

Utskottet konstaterar också att "förskolan och grundskolan administreras visserligen i de flesta kommuner av olika organ men utskottet anser sig kunna utgå ifrån att de kommunala organen bemödar sig om att samverka bl. a. då det gäller frågor av den karaktär, som avses i motionen".

Det kan utskottet utgå ifrån, vilket jag redan poängterat, men vad man inte kan utgå ifrån det är att socialutskottet bemödat sig om att samverka med utbildningsutskottet, vilket hade varit naturligt i den här frågan som berör både den sociala sektorn och utbildningen.

Det är inte så ofta man kan motionera om samhälleliga insatser utan nya kostnader. Här är dock ett exempel, som tyvärr stupat på bristen på samarbete mellan de centrala myndigheterna.

Herr talman! Jag har inget speciellt yrkande men vill gärna uttrycka förhoppningen att förskoledelegationen med kraft skall gripa sig an den här enkla frågan utan att fastna i detta gamla och föga utvecklande re-virtänkande.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att ta upp en liten detalj. Den gäller vad fru Dahl sade till mig angående Hagauppgörelsen del II. Hon menade att det inte var folkpartiets förtjänst att barnfamiljerna finns med i den uppgörelsen, utan det skulle, efter vad hon hade hört, vara på socialdemokratiskt initiativ. Och så undrade hon om hon möjligen hade hört fel. Ja, fru Dahl, jag tror att det var fel. Jag var inte närvarande vid de där diskussionerna, men var och en kan ju jämföra utgångsmaterialet, nämligen budgetpropositionen som ett uttryck för den socialdemokratiska uppfattningen och motionerna här i riksdagen som ett uttryck för op-

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

positionspartiernas uppfattning.

Höjningen av barnbidraget med 300 kr. som ingår i uppgörelsen fanns sannerligen inte med i budgetpropositionen. Däremot fanns den med i en motion från folkpartiet och centerpartiet. Då är det klart att den i alla fall inte är ett initiativ från socialdemokraterna.

Förbättringen av barnomsorgen, som finns omnämnd i uppgörelsen på ett sätt, nämligen genom hänvisning till den konjunkturpolitiska beredskapsplan som riksdagen har beslutat om, på förslag av finansutskottet, och som också socialutskottet hänvisar till, bygger även den på ett motionsinitiativ från folkpartiet och centerpartiet. Stimulansåtgärder skall – om de behövs – vidtas på barnomsorgsområdet. Det finns med i vår motion och har alltså kommit med i uppgörelsen på vårt initiativ.

Även tanken att man eventuellt skall kunna höja barnbidraget tidigare, om det motiveras av konjunkturen, kommer från vårt håll.

Den enda möjlighet jag kan tänka mig att fru Dahl har rätt, skulle vara om någon socialdemokrat har varit framme och skrivit folkpartiets och centerpartiets motioner. Men det tror jag inte är något realistiskt antagande.

Vi som har följt debatten har kunnat studera hur regeringspartiet har gått fram på tre linjer i frågan om barnomsorgen. Minst tre linjer kanske jag skall säga för säkerhets skull.

Motionärerna har fört fram kravet på en plan som skall syfta till full behovstäckning på daghemsområdet på tio år. De socialdemokratiska motionärerna, och även andra, har krävt ett nytt bidragssystem. Fru Landberg påminde här – precis som jag gjorde tidigare – om riksdagens beslut för fem år sedan att begära just ett sådant bidragssystem i samband med beslutet om den allmänna förskolan. Och de socialdemokratiska motionärerna har begärt att det skall göras upp miniminormer för kommunernas utbyggnad av barn tillsynen.

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten säger nej till allt detta. Den säger att vi inte får något nytt statsbidragssystem förrän den kommunalekonomiska utredningen är klar. Utskottsmajoritetens säger: Inga centrala normer. Låt oss avvakta och nöja oss med de kommunala planerna. Ingen central statlig plan. Detta var den andra linjen.

Den tredje socialdemokratiska linjen är den som företräds av socialministern som – får man väl utgå ifrån – har försökt att lappa ihop de här två linjerna. Socialministerns linje går någonstans mitt emellan. Herr Aspling har lovat att man skall överväga längre gående åtgärder än dem som f. n. är aktuella. Man skall överväga! Jag har lyssnat mycket noga men har inte hört något löfte om att man skall vidta några längre gående åtgärder.

Här har också hänvisats till att statsministern har sagt att man undersöker möjligheten till en styrning. Men här har sannerligen inte givits något löfte om att det skall utarbetas en plan för full behovstäckning på tio år, att det skall komma ett nytt bidragssystem innan den kommunalekonomiska utredningen har slutfört sitt arbete eller att det skall

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

komma några normer för kommunerna.

Nu tycks motionärerna ändå vara på full reträtt. En något oordnad reträtt, kanske man får säga. Fru Theorin ansåg sig vara tillfredsställd med vad socialministern sade redan i förmiddags. Fru Theorin tyckte visserligen att vår reservation innehöll goda socialdemokratiska förslag, och det är sant. Vi har tagit fasta på era motioner. Eftersom de sammanfaller med vad vi föreslog förra året och redan 1973, har vi inte funnit någon anledning att gå emot dem.

Fru Landberg var inte nöjd. Jag tyckte att hennes skildring av utskottsbetänkandet var ganska träffande. Jag har full sympati för fru Landberg som för fem år sedan fick höra att förslaget skall gå till en utredning, och fem år senare får veta att samma förslag skall gå till en ny utredning. Jag förstår att det inte känns särskilt uppmuntrande. Men fru Landberg hade inte heller något yrkande.

Fru Dahl, slutligen, är nöjd med vad socialministern har sagt här i sitt senaste inlägg.

Herr talman! Vi är ense om ett långsiktigt mål, nämligen att alla barn – vars föräldrar så önskar – skall få plats på daghem, och vi tror att det skall uppnås senast om tio år; gärna tidigare, men i vart fall senast om tio år. Vi är också ense om att arbeta för sex timmars arbetsdag för alla. Det är bra. Jag vet inte hur lång tid det kommer att ta. Det finns ingen plan på den punkten heller. Låt oss säga tio år bara för att ha någonting att utgå från.

När vi nu har konstaterat det måste jag ställa frågan: Vad skall vi då göra för dem som har barn i dag? De är inte hjälpta med planritningar som kan förverkligas om tio år. Skall vi göra någonting för att de som har små barn i dag skall få möjlighet att snabbare än andra få kortare arbetstid? Den tanken, som jag här har talat för, finns också framförd i en socialdemokratisk programskrift, nämligen det socialdemokratiska kvinnoförbundets skrift *Familjen i framtiden*, en socialistisk familjepolitik. Jag nämnde tidigare att den skriften innehåller en hel del tankvärt.

Där står att småbarnsföräldrarna bör komma i första hand vid en arbetstidsförkortning. Men man talade inte om hur det skall klaras ekonomiskt. Det är där vårt förslag om ett vårdnadsbidrag kommer in. Det skulle göra det möjligt att korta av arbetstiden. Om man tänker sig att just småbarnsföräldrarna skall få förkortad arbetstid med oförändrad lön, gör man dem till en särskilt dyrbar kategori att anställa. Och det vill vi inte vara med om, utan det inkomstbortfall som uppstår om man förkortar arbetstiden snabbare för småbarnsföräldrarna, som det socialdemokratiska kvinnoförbundet tänker sig att man skall göra, måste fyllas ut på annat sätt.

Det sägs ibland att det är fult att byta ståndpunkt. Det förlöjligas mycket i svensk politik. Jag tycker att det är överdrivet. Jag kan förstå om regeringen har övergett sitt gamla program *Kvinnans jämlikhet*, där vårdnadsbidraget finns med. Jag kan t. o. m. inse att man har gått ifrån rapporten till FN – där man talade om vilka fina planer vi hade – som

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

skickades in 1968. Men det är litet svårt att förstå att det skall vara nödvändigt att överge ett program som inte är mer än precis tre år gammalt. Gör man det bara därför att man finner att förslagen ligger nära vad som framförs från oppositionen är det beklämande.

Vi ser vårdnadsbidraget som en möjlighet att i dag hjälpa småbarnsföräldrarna att kombinera yrkesarbete och en rimlig samvaro med sina barn. Vi ser det också som en rättvisefråga att man – under de tio år som återstår till dess vi har tillgodosett hela daghemsbehovet – ger något stöd till vårdnaden av de små barn som inte kan få daghemsplats.

Det besked som socialdemokratiska debattörer här har gett till de människorna är: Får ni ingen daghemsplats så får ni inget stöd alls. Det kan bero på att det inte finns daghem, på att man vill välja någon annan tillsynsform eller på att man inte kan få arbete. Vad det än är får man veta: har man ingen daghemsplats, får man bara vara med och betala andras daghemskostnader, men man får inget stöd själv. Har ni ingen känsla för att detta upplevs också som en rättvisefråga?

Låt mig sammanfatta situationen, herr talman. Motionärerna har här – när det kommer till kritan, när det gäller att ta ställning i riksdagen – sprungit ifrån sina yrkanden för ganska vaga löften. Men jag är inte nöjd med socialministerns uttalande utan jag förutser att riksdagens ledamöter här får ta ställning mellan utskottsmajoritetens förslag och reservanternas.

Låt mig då sammanfatta vad det gäller: Vi reserverar vill ha en plan för barnomsorgsutbyggnaden i hela landet. Utskottsmajoriteten nöjer sig med att konstatera att kommunerna gör upp planer. Socialministerns uttalanden ändrar inte på det. Han har inte bundit sig för att det skall upprättas någon plan för hela landet.

Vi reserverar vill ha bindande riktlinjer för kommunerna som ett minimum. Majoriteten i utskottet säger att centrala bestämmelser om en viss ambitionsnivå inte skall utfärdas. Socialministern har sagt att man skall pröva om man skall kunna vidta några styrningsåtgärder, men han har inte gett något bestämt besked.

Vi reserverar begär förslag till ett nytt statsbidragssystem, som skall läggas fram snabbt och som skall garantera de ekonomiska förutsättningarna för att planen kan fullföljas. Vi vill inte vänta på kommunalekonomiska utredningen. Majoriteten i utskottet hänvisar till att kommunalekonomiska utredningen skall slutföra sitt arbete. Herr Aspling har såvitt jag har kunnat uppfatta inte lämnat några utfästelser om ett snabbare förslag till nytt statsbidragssystem än vad denna utredning kan åstadkomma.

Slutligen ställer vi reserverar upp målet full behovsläckning senast inom tio år. Herr Aspling säger att han inte kan utesluta ett snabbare behovsuppfyllande, men han vill inte heller binda sig för att det målet i varje fall skall vara uppnått senast om tio år. Han har åtminstone inte gjort det hittills.

Kammarens ledamöter står nu inför ett val mellan å ena sidan re-

servanterna, som i detta fall bygger på sammanfallande ståndpunkter i bl. a. folkpartiets motioner och tidigare redovisade uppfattningar samt de socialdemokratiska motionerna, och å andra sidan utskottsmajoriteten. Till belysning av utskottsmajoritetens uppfattning har vi nu fått herr Asplings ståndpunktstaganden, som riksdagen givetvis inte beslutar om men som heller inte i sig själva ger något besked. Det borde i detta läge inte vara svårt att ta ställning, om man vill driva på daghemsutbyggnaden och vill att riksdagen skall sätta sin kraft bakom detta krav.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag kunde inte upptäcka några stora utfästelser i statsrådets inlägg, som skulle kunna innebära en kraftig utbyggnad av barnomsorgen. Jag förstår därför inte heller fru Dahls förtjusning över statsrådets inlägg. Allmänna uttalanden om att vi måste ställa andra krav och att vi måste vidta erforderliga åtgärder ger ingen utbyggnad. Frågan är när och hur de erforderliga åtgärderna skall vidtas. Statsrådet har också efterlyst större medvetenhet i denna fråga. Jag tror inte att det är något fel på den medvetenhet som alla de grupper visat som här i dag demonstrerat för en utbyggd barnomsorg.

Regeringen accepterar också förskoleplanen, trots den svidande kritik som har riktats mot den. Statsrådet talade alldeles nyss om att man skall få en behovstäckning, men jag noterade särskilt noga att det inte sades "full behovstäckning". Jag är alltså inte nöjd med detta uttalande av socialministern.

Till sist ställde jag i debattens början en fråga till herr statsrådet, som jag ännu inte har fått något svar på. Jag skall be att få upprepa den frågan: Vilket svar skulle statsrådet vilja ge alla de föräldrar som i dag frågar om, när och hur de skall få sin barnomsorg tryggad? Det är nämligen den frågan som oerhört många småbarnsföräldrar vill ha svar på i dag.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag begärde ordet tidigare, men det uppfattades kanske inte.

Jag tänker inte ta upp någon längre diskussion med herr Romanus och inte heller med fru Lantz. Jag skall bara, eftersom herr Romanus kom in på 30-timmarsveckan, ställa en enkel fråga till honom: Menar herr Romanus att man skulle ta ifrån de fackliga organisationerna rätten att avgöra hur de vill använda möjligheten till arbetstidsförkortning, antingen i form av ökad semestertid eller i form av förkortad arbetstid? Menar herr Romanus att vi skall lösa detta lagstiftningsvägen i stället?

Herr Romanus redovisade dessutom en tolkning av olika linjer i det socialdemokratiska uppträdandet här i dag. Ja, om herr Romanus har rätt – men han är inte den som skall göra den analysen – skulle vi kanske för en gångs skull ge exempel på något som är så vanligt hos folkpartiet, nämligen att ha många olika uppfattningar. Men så är det

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

inte, herr Romanus, i själva verket går en röd tråd från motionärerna via utskottet och socialministern. Vi har från utskottets sida pekat på att alla de viktiga reformer det här är fråga om kostar mycket pengar och det måste vägas mot andra behov. Vi har inte sagt att man inte skall bygga ut barnomsorgen, vi har tvärtom sagt att en utbyggnad i den takt de ekonomiska möjligheterna tillåter är den väg som utskottet anvisar. Det skiljer följaktligen ingenting reellt mellan motionärerna, utskottet och socialministern. Det bör herr Romanus veta.

Jag skulle bara vilja tillägga: Arma barnfamiljer i detta land om de skulle lita till folkpartiet med dess s. k. krafttag och vpk när det gäller barnstödsfrågan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Om barnfamiljerna skall lita till de socialdemokratiska motionärerna har man inte mycket att hålla sig till, för deras trofasthet mot sina egna förslag tycks inte vara alltför långvarig.

Herr Karlsson i Huskvarna frågade mig om jag vill ha en lagstiftning om 30 timmars arbetsvecka. Herr talman! Jag ber att få hänvisa till den utförliga debatt i frågan som vi hade precis före påsk och där jag, som jag tror, ganska klart utvecklade på vilket sätt jag anser att riksdagen skall spela en mer aktiv roll i den här frågan än vad socialdemokrater och moderater ville.

Sedan säger herr Karlsson att det inte är någon splittring bland socialdemokraterna. De står för precis samma ståndpunkt allihop, inga nyanser utan samma linje – partilinjén. Ja men, herr Karlsson, är det inte att utmana löjet! Den ena motionären efter den andra har ju här förklarat att de inte är nöjda med utskottets skrivning. De kritiserar utskottet och först när socialministern gjort vissa preciseringar – om man skall kalla det så; vissa vänliga uttalanden skulle jag snarare vilja säga – förklarar de sig nöjda.

Jag tycker att det är en prestation av herr Karlsson och herr Aspling att få in motionärerna i partifällan igen, jag vill gärna säga det för jag förstår att det inneburit en hel del möda. Men om alla hade stått för precis samma linje hela tiden varför kunde ni då inte ha tillstyrkt de socialdemokratiska motionerna och varför kunde inte socialministern lämnat sina besked till utskottet så hade ni sluppit framträda så splittrade i dag.

Herr talman! Det här är ingen skadeglädje från min sida. Jag tycker bara att det är litet märkligt att herr Karlsson förnekar att socialdemokraterna skulle ha uppträtt tämligen förvirrat, för att uttrycka sig milt. Men vad jag tycker är beklämmande – för att komma till en slutsats – det är att vissa socialdemokrater, som har väckt motioner i riksdagen med klart utformade krav, blir så förskräckta när de får stöd från andra partier att de, i stället för att hålla fast vid sina motioner nöjer sig med allmänt välvilliga uttalanden från regeringen, bara för att återställa ordningen i de socialdemokratiska partiloden. Det tycker jag inte är att sätta daghemsfrågan främst.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna säger att barnfamiljerna inte skall lita till vpk när det gäller utbyggnaden av barnomsorg. Jag vill hävda att det enda parti som ställer förslag och som i många år har ställt förslag, som kan möjliggöra en verklig utbyggnad, det är vpk. Vpk har nämligen ställt krav på lagstiftning och vpk har ställt krav på en annan kostnadsfördelning som skulle göra det ekonomiskt möjligt för kommunerna att klara en utbyggnad. Vpk har som ett första steg krävt att personalomkostnaderna skall bestridas med statsmedel.

Är det något parti som barnfamiljerna kan lita till när det gäller utbyggnadsgrad och utbyggnadstakt i fråga om barnomsorgen så är det vänsterpartiet kommunisterna.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! När det gäller allmänna deklARATIONER kan man nog lita på vänsterpartiet kommunisterna, fru Lantz. Men vänsterpartiet kommunisternas ställning i det svenska samhället är inte av den art att den ger möjlighet att lösa barnfamiljernas problem genom allmänna deklARATIONER.

Om herr Romanus hade bemödat sig att lyssna till vad socialministern har sagt, vad jag har sagt och vad våra motionärer har sagt så hade han funnit att det är en genomgående trend att vi pekar på behovet att bygga ut barnomsorgen – det kan inte herr Romanus förneka att jag också har gjort. Men jag har samtidigt satt denna utbyggnad i relation till det finansiella läget och till våra ekonomiska möjligheter. Så mycket måste man ju ändå resonera i fakta, herr Romanus, att skall man bygga ut barnomsorgen, då rör det sig inte om 50 milj. eller 100 milj. kr. utan långt mera. Då gäller det också för de partier som säger sig vilja ta krafttag att vara med om att betala de fioler som det kostar. Men hittills har det sannerligen inte alltid varit så lätt att få folkpartiet med på de linjerna.

När det gäller både vpk och folkpartiet kan jag förstå att ni önskar göra en hel del beträffande barnomsorgen. Men ni måste också vara beredda att sätta kraft bakom orden. När vi från socialdemokratiskt håll ställer oss bakom en utbyggnad, tar vi också ansvar för finansieringen. Det är i det avseendet som skillnaden finns mellan oss och kanske framför allt folkpartiet.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att herr Karlsson i Huskvarna borde vara så bekymrad för finansieringen. I både Haga I och Haga II har ett viktigt inslag varit just att finansieringen har klarats. Det kommer nog att ordna sig i fortsättningen också, om ni vill ha ett Haga III om barntillsynen. Det tror jag alltså inte att herr Karlsson behöver vara orolig för.

Men problemet här är ju att den som står för de allmänna deklARATIONERNA i dag är socialministern. Herr Karlsson ger ganska klara besked: nej till motionärernas förslag. Socialministern gör emellertid en del all-

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

männa deklARATIONER, och motionärerna tycks vara nöjda, i varje fall var de det nyss. Men efter herr Karlssons senaste inlägg börjar de kanske bli litet olyckliga, för herr Karlsson står uppenbarligen kvar vid utskottets ursprungliga skrivning. Han anser att socialministern inte har förändrat den.

Då måste jag fråga motionärerna: Är ni nöjda med det beskedet från socialutskottets ordförande?

Fru LANTZ (vpk):

Herr talmän! Till herr Karlsson i Huskvarna vill jag säga att det är väl inga allmänna deklARATIONER, när vpk kräver att riksdagen skall lagstifta om daghemsutbyggandet och att det skall ske en annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

M o m. 1

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 2 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 3 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 2 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290

Nej - 16

Motiveringen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 1 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes

och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner socialutskottets motivering i betänkandet nr 5 punkten 3 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 1 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 183
Nej - 107
Avstår - 15

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) hemställan i reservationerna nr 4 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. och nr 5 av herr Romanus samt 3:o) hemställan i reservationen nr 6 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Carlshamre begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 3 mom. 3 antar hemställan i reservationerna nr 4 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. och nr 5 av herr Romanus röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit hemställan i reservationen nr 6 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 109
Nej - 45
Avstår - 152

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 3 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationerna nr 4 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. och nr 5 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 109
Avstår - 44

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes.

Punkterna 4 - 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationen nr 8 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 8 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 8 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning

verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -291
Nej - 15

Motiveringen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 7 av herr Romanus och fröken Andersson anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 3 o c h 4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Romanus m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 8 mom. 5 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Romanus m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 244
Nej - 54
Avstår - 5

M o m. 5 b

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 10 av herr Romanus m. fl. i motsvarande del samt 3:o reservationen nr 11 av herrar Carlshamre och Åkerlind i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Carlshamre begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Romanus begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Ekonomiskt stöd åt
barnfamiljer, m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 8 mom. 5 b antar reservationen nr 11 av herrar Carlshamre och Åkerlind i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 10 av herr Romanus m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 49
Nej - 55
Avstår - 201

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 8 mom. 5 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Romanus m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 204
Nej - 54
Avstår - 47

M o m. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 8 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 236
Nej - 68
Avstår - 1

Punkten 9

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 9 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 232
Nej - 70
Avstår - 2

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10 och 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

Hälso- och sjukvård, m. m.

Regeringen hade under punkten E 1 (s. 65-70) föreslagit riksdagen att till Socialstyrelsen för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 58 562 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1975:1246 av herr Gernandt (c),

1975:1249 av herr Gernandt m. fl. (c, m, fp),

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Hälso- och
sjukvård, m. m.*

Onsdagen den
9 april 1975.

Hälso- och
sjukvård, m. m.

1975:1265 av fru Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts

a) att riksdagen uttalade sig för inrättandet av ett samordnande centralt organ med uppgift att handha barnskyddsfrågor, verka för en övergripande registrering av barnolycksfall och förlopp för utvärdering och slutsatser,

b) att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om initiativ till utformning av bestämmelser och anvisningar enligt vilka en lokal förankring inom kommunerna av barnskyddsarbetet kunde åstadkommas,

1975:1288 av herr Romanus m. fl. (fp) samt

1975:1289 av herr Romanus m. fl. (fp, c, m, vpk), vari hemställts att riksdagen till Socialstyrelsen för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 58 712 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande negativa effekter av vissa fysikaliska fenomen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1246,

2. beträffande ett särskilt kontaktorgan för vissa patienter m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1249,

3. beträffande särskilda åtgärder mot barnolycksfall att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1265,

4. beträffande ekonomiskt stöd vid adoption att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1288,

5. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1975:1289 till Socialstyrelsen för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 58 612 000 kr.

Reservation hade avgivits

14. beträffande särskilda åtgärder mot barnolycksfall av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:1265 skulle

a) ge regeringen till känna vad reservanten anfört angående inrättandet av ett samordnande centralt organ med uppgift att handha barnskyddsfrågor, verka för en övergripande registrering av barnolycksfall och förlopp för utvärdering och slutsatser,

b) hos regeringen anhålla om initiativ till utformning av bestämmelser och anvisningar enligt vilka en lokal förankring inom kommunerna av barnskyddsarbetet kunde åstadkommas.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Överläggningen rörande punkten 12 får omfatta även punkterna 13–47. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga nu nämnda punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 31 (Nykterhetsvård m. m.)

Vid denna punkt hade behandlats motionerna

1975:345 av herr Helén m. fl. (fp), vari, såvitt här var i fråga, hemställts att riksdagen begärde att förslag till nytt statsbidragssystem till akutkliniker för vård och behandling av berusade personer, som ersättning för nuvarande former av omhändertagande av fyllerister, lades fram för riksdagen under 1975 i enlighet med vad som anförts i motionen samt

1975:773 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c), såvitt här var i fråga.

Utskottet hemställde

1. beträffande statsbidrag till s. k. akutkliniker att riksdagen skulle avslå motionen 1975:345, såvitt här var i fråga.

2. beträffande åtgärder mot sniffning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:773, såvitt här var i fråga.

Reservation hade avgivits

15. beträffande statsbidrag till s. k. akutkliniker av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:345, såvitt här var i fråga, gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

Punkten 33 (Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare, m. m.)

Regeringen hade under punkterna J 3 och J 4 (s. 169–172) föreslagit

(J 3) att riksdagen till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 900 000 kr.,

(J 4) att riksdagen godkände de av föredragande departementschefen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. samt till Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 121 900 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:345 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt här var i fråga, hemställts att riksdagen under socialdepartementet för budgetåret 1975/76 skulle

a) till ytterligare 100 nya platser i inackorderings- och behandlingshem för alkohol- och narkotikamissbrukare utöver regeringens förslag anvisa 1,8 milj. kr. under J 3 Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.,

b) till driften av inackorderings- och behandlingshem utöver regeringens förslag anvisa 1,5 milj. kr. under J 4 Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. samt

Onsdagen den
9 april 1975

*Hälso- och
sjukvård, m. m.*

1975:773 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c), vari, såvitt här var i fråga, hemställtts att riksdagen vid sin behandling av proposition 1975:1, bilaga 7, beslutade

a) att statsbidragsreglerna för anordnande av erkända vårdanstalter ändrades i enlighet med socialstyrelsens förslag,

b) att under punkten J 3 Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 200 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 3 100 000 kr.,

c) att under punkten J 4 Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt anslag av 123 900 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande grunderna för bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. skulle avslå motionen 1975:773 i motsvarande del,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:345 och motionen 1975:773, båda motionerna i motsvarande del, till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 900 000 kr.,

3. att riksdagen godkände de av föredragande departementschefen förordade ändringarna i grunderna för bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m.,

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:345 och motionen 1975:773, båda motionerna i motsvarande del, till Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 121 900 000 kr.

Reservation hade avgivits

16. beträffande utbyggnaden av inackorderingshem och behandlingshem av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Larsson i Öskevik (c), Romanus (fp) och Andreasson i Östra Ljungby (c) samt fröken Andersson (c) som ansett att utskottet under 2 och 4 bort hemställa

2. att riksdagen med bifall till motionerna 1975:345 och 1975:773, båda motionerna i motsvarande del, och med anledning av regeringens förslag till Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 2 700 000 kr.,

4. att riksdagen med anledning av motionerna 1975:345 och 1975:773, båda motionerna i motsvarande del, och med anledning av regeringens

förslag till Bidrag till driftkostnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 122 900 000 kr.

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

Punkten 35 (Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården)

Regeringen hade under punkten J 6 (s. 174 och 175) föreslagit riksdagen att till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 kr.

*Hälso- och
sjukvård, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:345 av herr Helén m. fl. (fp), vari, såvitt här var i fråga, hemställts att riksdagen under socialdepartementet för budgetåret 1975/76 till vidareutbildning och fortbildning av personal inom vårdanstalterna utöver regeringens förslag anvisade 395 000 kr. under J 6. Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:345, såvitt här var i fråga, till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 350 000 kr.

Reservation hade avgivits

17. beträffande medelsanvisningen av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1975:345, såvitt här var i fråga, till Utbildning och samverkan inom nykterhetsvården för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 655 000 kr.

Punkten 36 (Bidrag till Länkrörelsen m. m.)

Regeringen hade under punkten J 7 (s. 175 och 176) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 4 800 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:110 av herrar Fridolfsson (m) och Åkerlind (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att hela anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. skulle stå öppet för samtliga bidragssökande och fördelas på grundval av inkomna ansökningar.

1975:345 av herr Helén m. fl. (fp), vari, såvitt här var i fråga, hemställts att riksdagen under socialdepartementet för budgetåret 1975/76 skulle

a) till bidrag till sammanslutningar av f. d. alkoholmissbrukare anvisa 2,5 milj. kr., vilket innebar en ökning med 300 000 kr. utöver regeringens förslag, under J 7 Bidrag till Länkrörelsen m. m..

Onsdagen den
9 april 1975

Hälso- och
sjukvård, m. m.

b) till bidrag till organisationer för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare anvisa 2 milj. kr., vilket innebar en ökning med 400 000 kr. utöver regeringens förslag, under J 7 Bidrag till Länkrörelsen m. m.,

c) till bidrag till kommuner och vissa organisationer, som ägnade sig åt rehabilitering av alkohol- och narkotikaskadade personer inklusive försök med nya vård- och behandlingsformer för bl. a. hemlösa, anvisa 2,5 milj. kr., vilket innebar en ökning med 1,5 milj. kr. utöver regeringens förslag under J 7 Bidrag till Länkrörelsen m. m.,

1975:773 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c), vari, såvitt här var i fråga, hemställdes att riksdagen vid sin behandling av proposition 1975:1, bilaga 7, beslutade att under punkten J 7 Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt anslag av 5 300 000 kr.,

1975:1247 av herr Gernandt m. fl. (c, m, fp) samt

1975:1258 av herr Hyltander m. fl. (fp, c, m), vari hemställdes att riksdagen beslutade

a) att anslaget för budgetåret 1975/76 för socialdepartementet under titeln J 7, Bidrag till Länkrörelsen m. m., räknades upp med 1 milj. kr. till 5,8 milj. kr. samt att dessa 1 milj. kr. anvisades till De kristna samfundens nykterhetsrörelse (DKSN) för RIA-arbetet med råd och hjälp till människor med alkohol- och narkotikaproblem landet runt,

b) att DKSN:s RIA-arbete i kommande petitaunderlag och budgetproposition togs upp i en särskild avdelning inom titeln J 7 i likhet med vad som skedde med Länkrörelsen och Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL),

c) att erforderliga direktiv gavs till socialstyrelsen för fördelning av medel under J 7 i innevarande budgetårs budget, 1974/75, i syfte att ge RIA-arbetet en likvärdig anslagstilldelning i förhållande till arbetets omfattning och betydelse.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:345, motionen 1975:773 och motionen 1975:1258, samtliga motioner i motsvarande del, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 4 800 000 kr.,

2. beträffande frågan om uppdelning av anslaget mellan olika grupper bidragssökande att riksdagen skulle avslå motionen 1975:110,

3. beträffande frågan om dispositionen av anvisade medel m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1247 och motionen 1975:1258 i motsvarande del.

Reservationer hade avgivits

18. beträffande medelsanvisningen av herrar Gustavsson i Alvesta,

Larsson i Öskevik och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:773 i motsvarande del samt med anledning av regeringens förslag, motionen 1975:345 och motionen 1975:1258, båda motionerna i motsvarande del, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 5 300 000 kr.,

19. beträffande medelsanvisningen av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:345 i motsvarande del samt med anledning av regeringens förslag, motionen 1975:773 och motionen 1975:1258, båda motionerna i motsvarande del, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 7 000 000 kr.,

20. beträffande frågan om uppdelning av anslaget mellan olika grupper bidragssökande av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:110 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 40 (Bidrag till driften av särskolor m. m.)

Regeringen hade under punkten K 5 (s. 185–187) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 174 200 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:490 av herr Mattsson i Lane-Herrestad (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att anslaget för bidrag till driften av särskolor m. m. ökades med ytterligare 6,1 milj. kr. avseende vuxenutbildning till ett totalbelopp av 180 300 000 kr.,

1975:1254 av herr Helén m. fl. (fp), vari, såvitt här var i fråga, hemställts att riksdagen till vuxenundervisning för psykiskt utvecklingsstörda anvisade 3 000 000 kr. utöver regeringens förslag under K 5 Bidrag till driften av särskolor m. m. samt

1975:1401 av herr Olsson i Kil (fp), vari hemställts att riksdagen skulle anslå erforderliga medel för att vuxenutbildningen för de psykiskt utvecklingsstörda skulle övergå i fasta former.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975:490, motionen 1975:1254, såvitt här var i fråga, och motionen 1975:1401 till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 174 200 000 kr.

Reservation hade avgivits

21. beträffande medelsanvisningen, såvitt avsåg undervisningen av

vuxna psykiskt utvecklingsstörda, av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Larsson i Öskevik (c), Romanus (fp) och Andreasson i Östra Ljungby (c) samt fröken Andersson (c) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med bifall till motionerna 1975:490 och 1975:1401 samt med anledning av regeringens förslag och motionen 1975:1254, såvitt här var i fråga, till Bidrag till driften av särskolor m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 180 300 000 kr.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! De delar av socialutskottets betänkande som vi nu skall behandla rymmer mycket av rehabiliterande insatser. Det är bl. a. fråga om utbyggnaden av inackorderingshem, det gäller bidraget under rubriken Bidrag till Länkrörelsen m. m. och det gäller medelsanvisningen till vuxenutbildningen för psykiskt utvecklingsstörda. Det torde inte råda några delade meningar om det stora samhällsproblem som missbruket av alkohol och narkotika utgör. Och därvid är missbruket bland ungdomen särskilt oroande, eftersom det förutom att det medför rent akuta problem ofta resulterar i bestående sociala och andra störningar.

Även om orsakerna till dessa problem inte är helt klarlagda torde det ändå vara klart att uppväxtmiljön, relationerna till föräldrar och andra vuxna, situationen i skolan och på fritiden spelar en avgörande roll. Vi kan inte heller bortse från att bristen på arbete och därmed sysslöshet bidrar till att öka problemen. Den debatt som vi tidigare i dag har fört om ökade insatser för att ge större möjligheter för kontakt och gemenskap mellan föräldrar och barn har en avgörande betydelse i syfte att hindra uppkomsten av alkohol- och narkotikaproblemen.

Men de problem vi redan har måste vi angripa med åtgärder i rehabiliterande syfte. Under senare år har en utveckling skett mot öppnare vårdformer och hänsyn till vad som kan vara den lämpligaste behandlingsformen för den enskilde individen. De undersökningar som har gjorts visar att denna vårdfilosofi är riktig och att den bör vidareutvecklas. I detta arbete utgör inackorderingshemmen ett viktigt led. Socialstyrelsen har också påpekat att en fortsatt utbyggnad av inackorderingshem och behandlingshem är angelägen. Socialstyrelsen har därför föreslagit att medel ställs till förfogande för utbyggnad av ytterligare platser vid inackorderings- och behandlingshem till ett sammanlagt platsantal av 250. Enligt propositionen har medel anvisats för 50 av dessa platser.

Det finns ett dokumenterat behov av ytterligare platser för denna verksamhet. Vi har i en motion till årets riksdag begärt att medel ställs till förfogande för utbyggnad av 100 platser utöver vad regeringen har föreslagit. Utskottets majoritet har emellertid följt regeringens förslag, och därför har vi i reservationen 16 begärt att medel ställs till förfogande för utbyggnad av ytterligare 100 platser. Likaså har vi begärt att högsta bidragsbeloppet för inackorderingshem och behandlingshem för narkotikamissbrukare ökas från 35 000 kr. till 40 000 kr. per plats och år.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 16.

Utöver den verksamhet som samhället bedriver på detta område får vi inte bortse från de värdefulla insatser för att rehabilitera människor som görs av olika organisationer. Det är ett betydelsefullt och nödvändigt komplement till den verksamhet som samhället bedriver. Länkföreningarna, vilka har arbetat under flera år, har fått allt större betydelse för alkoholskadade människor. Ser vi till de resultat som Länkrörelsen har åstadkommit under årens lopp och de små belopp som samhället har satsat på denna verksamhet finns det all anledning att öka stödet till Länkverksamheten och därmed ge de människor som arbetar inom den ökade möjligheter att hjälpa fler människor.

Även i rehabiliteringsarbetet för narkotika- och läkemedelsmissbrukare görs det betydelsefulla insatser från frivilliga organisationer. Med utgångspunkt i vad denna frivilliga verksamhet betyder i arbetet att komma till rätta med de stora narkotika- och alkoholproblemen har vi ansett det vara riktigt att höja bidraget till dessa verksamheter. Vi föreslår därför, vilket framgår av reservationen 18, en uppräknig av anslaget med 50 000 kr. under rubriken Bidrag till Länkrörelsen m. m.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 18.

Narkotikaproblemet är internationellt. Även om insatser görs från FN:s sida att begränsa utbudet av narkotika tror jag att det finns anledning för regeringen att på allt sätt medverka till ytterligare åtgärder. Vi har för inte så länge sedan fått alarmerande uppgifter om att den turkiska opiumproduktionen kommer att betyda att Europa drabbas av ett omfattande heroinproblem i år. Om dessa rapporter är riktiga krävs skärpta insatser från svensk sida.

Ett annat område, där vi avlämnat en reservation, gäller särskoleverksamheten och utbildningsverksamheten för vuxna utvecklingsstörda.

Många vuxna i åldern 30–35 år och uppåt har antingen suttit av sin skolgång eller också inte gått i skola alls. I dag vet vi att många av de utvecklingsstörda kan lära sig att läsa, skriva och räkna. De som aldrig har fått någon undervisning måste nu beredas möjlighet till sådan. Det gäller här de mest elementära grundkunskaperna. Det är orimligt att inte ge dessa människor chansen.

Det är inte fråga om någon skola dit eleverna skulle tvingas, utan det är fråga om en frivillig skola för att bereda de utvecklingsstörda ett rikare liv.

På olika sätt försöker man nu hjälpa de utvecklingsstörda, som inte fått lära i skolan, eftersom det saknades lärare, läromedel och förståelse för att även de borde få lära sig att läsa, skriva och räkna. Det sker genom en försöksverksamhet som jag vågar säga bedrivs med framgång. Skolöverstyrelsen har nu föreslagit att försöksverksamheten skulle bli permanent.

Det är riktigt, som det sägs i utskottsbetänkandet, att studieförbunden liksom folkhögskolorna på det här området gör bra insatser för de utvecklingsstördas undervisning. SÖ:s förslag innebär inte på något sätt ett förringande av dessa insatser. Vi har många kurser inom studieförbunden

Onsdagen den
9 april 1975

Hälso- och
sjukvård, m. m.

och folkhögskolorna, men här gäller det de mest elementära grunderna, och det gäller att undervisa i mycket små grupper.

Nu säger utskottet liksom statsrådet att man vill vinna större erfarenheter av försöksverksamheten innan verksamheten permanentas. Men SÖ har kommit fram till att erfarenheterna av försöksverksamheten nu är sådana att verksamheten kan permanentas. Vi reserverar oss därför ansett oss bara följa motionärens, herr Mattssons i Lane-Herrestad, och SÖ:s förslag.

Jag vill som sagt inte på något sätt förringa den verksamhet som bedrivs inom studieförbunden och på folkhögskolorna. Men detta är ett så oerhört stort område och det berör så många människor att vi behöver den speciella undervisning som det här är fråga om.

Vi talar så ofta om att vi skall försöka ge de utvecklingsstörda chansen till ett rikare liv, till en anpassning och till ett normalt liv. Det pågår verksamheter med social träning av olika slag, och undan för undan har vi sett resultat. Vi kan ge dessa människor möjlighet att bo på ett helt annat sätt än vad som kan åstadkommas inom den äldre institutionsvården. För att nå dit är den här undervisningen oerhört viktig. Undervisningen måste bedrivas på sitt speciella sätt. Även om vi får denna undervisning behöver vi de kurser som studieförbunden och folkhögskolorna bedriver. Dessa människor måste på olika sätt vidmakthålla de kunskaper de förvärvar. Detta har gjort att representanterna för centerpartiet och folkpartiet i en reservation begärt ett ökat anslag för denna verksamhet i enlighet med SÖ:s förslag.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 21.

Herr andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Anslaget J 7. Bidrag till Länkrörelsen m. m. är f. n. uppdelat på två grupper av bidragssökande. Inte heller för kommande budgetår föreslås någon ändring i det förhållandet. För nästa budgetår föreslår departementschefen 3,8 milj. kr. för bidrag till länksammanlutningar och sammanslutningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare m. m. För bidrag till kommuner och till alla andra organisationer som ägnar sig åt rehabilitering av alkohol- eller narkotikaskadade personer föreslås 1 milj. kr. för såväl pågående verksamhet som försök med nya vård- och behandlingsformer.

I motionen 1975:110 yrkas att hela anslaget under den här punkten skall stå öppet för samtliga bidragssökande och fördelas på grundval av inkomna ansökningar. Motionen har följts upp i reservationen 20. Vi menar att förslaget leder till en förbättring därigenom att alla bidragssökandes behov prövas på samma sätt utan att hänsyn måste tas till

vilken grupp de bidragssökande tillhör, kanske när det börjar bli dåligt med pengar kvar av anslaget för just den gruppen.

Nu har utskottets majoritet avstyrkt vårt förslag med motiveringen att det skulle kunna få till följd att den ena gruppen av bidragssökande, nämligen Länkrörelsen och sammanslutningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare, inte fick sina anslag uppräknade i den omfattning som man har tänkt. Om detta majoritetens påstående är riktigt, så är det ju ett erkännande av att den andra gruppen av bidragssökande f. n. diskrimineras på det sättet att den har sämre möjligheter till bidrag än den skulle ha med vårt förslag om att hela anslaget skall stå öppet för alla bidragssökande.

Jag tycker att det är felaktigt att på det sätt som görs indela de bidragssökande i ett A-lag och ett B-lag. De bör behandlas lika, och därför yrkar jag bifall till reservationen 20. Om effekten skulle bli den som utskottsmajoriteten tror, så går det ju att rätta till genom ett något högre anslag under nästa budgetår. Men huvudsaken är att rättvisa skipas mellan olika bidragssökande.

Under samma rubrik i utskottsbetänkandet behandlas motionen 1975:1247 av her Gernandt m. fl. De yrkanden som framställts i den motionen syftar till att den rehabiliteringsverksamhet som bedrivs av Narconon skall accepteras och stödjas av samhället. Det arbete som Narconon utför för att rehabilitera narkomaner har, så långt jag kunnat följa det, givit utomordentligt goda resultat.

Narkotikamissbruket är ett gissel. Alla försök att minska narkotikabruket och alla sätt att bota missbrukare och återanpassa dem till ett normal samhällsliv är värda stöd. Det gäller speciellt när man som Narconon kan visa på goda resultat. Motionen får ses mot den bakgrunden och även mot att det ibland tycks ha funnits tendenser att se negativt på just Narconons verksamhet utan att därför ifrågasätta behandlingsresultatet. Därför tycker jag att det är mycket värdefullt att utskottet när det gäller statsbidrag till verksamheten enhälligt kunnat uttala: "Då det gäller möjligheterna till statsbidrag för verksamhet som är tillåten av samhället bör samma regler gälla för Narconon som för andra organisationer."

Den grundläggande frågan för Narconons verksamhet, nämligen rätten att få driva enskilt vårdhem, är f. n. föremål för regeringens prövning, sedan socialstyrelsen har avslagit en ansökan av skäl, som jag personligen har svårt att förstå. Det är min förhoppning att regeringen vid sin prövning skall visa samma öppna och positiva attityd i den frågan som socialutskottet har gjort i statsbidragsfrågan. Detsamma gäller också de önskade möjligheterna för Narconon att påbörja viss verksamhet bland intagna på vårdanstalter.

Inte heller stela byråkratiska regler får sätta krokben för en viktig verksamhet. Om det blir så, måste reglerna ändras. Människornas bästa är viktigare än paragrafernas bestånd.

I ett särskilt yttrande har vi tagit upp frågan om tillverkning av or-

topediska skor. Utskottet framhåller att ett par handgjorda ortopediska skor blir två till fem gånger dyrare än köpskor och att man bör analysera möjligheterna att sänka kostnaderna för framställning av handgjorda ortopediska skor. Det finns anledning att understryka detta. Det är ett starkt skäl till att undersöka möjligheterna att i större utsträckning fabrikstillverka ortopediska skor.

Ett annat problem är väntetiderna. Utskottet uttalar att väntetiderna i gynnsamma fall har kunnat krympas till två veckor. Det är bra, men det gäller just gynnsamma fall. Tyvärr är det tämligen vanligt att väntetiderna blir mellan fyra och sex månader, och väntetider på över ett år kan förekomma i speciellt ogynnsamma fall. Jag har personligen kunnat konstatera detta.

Det är fördelaktigt att det finns en stor tillverkare av ortopediska skor, nämligen Een-Holmgren Ortopediska AB. Men det bör undersökas om inte andra tillverkare kunde anlitas i större omfattning för att bringa ned väntetiderna – särskilt när det gäller mindre avancerad tillverkning och när det är fråga om ändring av standardskor.

De långa väntetiderna är speciellt otillfredsställande med tanke på att den handikappade tvingas betala sin egenavgift i förskott vid beställningen. Egenavgiften är 80 kr. per par skor för den som är över 20 år och 40 kr. per par för den som är under 20 år. Systemet med förskottsbetalning av egenavgiften bör enligt min mening snarast avskaffas. Det kan inte ha varit meningen att det skall vara så dåligt ordnat för de handikappade på detta område. En människa som inte är handikappad behöver inte betala förskott när hon köper skor.

Herr talman! Med de anförda kommentarerna vill jag – förutom att jag har yrkat bifall till reservationen 20 – i övrigt yrka bifall till utskottets hemställan i de avsnitt av socialutskottets betänkande nr 5 som vi nu behandlar.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den som följde den debatt om familjepolitiken som just har avslutats kunde kanske få intrycket att det har varit hårda mot-sättningar i socialutskottet vid behandlingen av årets budget. Det är inte en riktig bild. Givetvis har det i viktiga avseenden funnits olika uppfattningar om familjepolitiken, men både där och i andra avsnitt har det varit möjligt att samarbeta och nå praktiska resultat.

Vi i folkpartiet har fått gehör för åtskilliga synpunkter som vi tycker är viktiga. Jag skall bara nämna ett par exempel, som jag vill notera som glädjande, nämligen dels höjningen av anslaget till Adoptionscentrum med 50 000 kr. utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen, detta på grund av en motion som jag har väckt tillsammans med några andra ledamöter, dels höjningen av S:t Lukasstiftelsens anslag med anledning av den motion som har väckts av Kersti Swartz m. fl. Vi tycker att det är värdefullt att utskottet har velat gå med på den sistnämnda höjningen. Den innebär ett ökat stöd åt stiftelsens verksamhet, som san-

nerligen behövs.

Av större räckvidd är kanske den mycket ingående behandling utskottet har givit avsnittet om hälsovårdsupplysning. Utskottet föreslår en avsevärd höjning av det anslaget, och jag skall be att få ägna några ord åt den saken. I budgetpropositionen kan man läsa följande – det är socialministern som har ordet: "Som framgår av vad jag anfört i avsnittsinledningen anser jag det angeläget att ökade resurser kan ställas till förfogande för hälsovårdsupplysning. Jag förordar därför en höjning av anslaget för nästa budgetår till 7,5 milj. kr." I budgetpropositionen framställs alltså förslaget om anslaget till F 5 Hälsovårdsupplysning som en ökning från 5,5 till 7,5 milj. kr., men det ger ett felaktigt intryck. Om man läser motiveringen mycket noga, finner man att det anslaget också skall räckta till upplysningsverksamhet om abortförebyggande åtgärder och preventivmedel. Till det ändamålet utgår det i år 4 milj. kr. vid sidan av det här anslaget. Det totala anslaget till hälsovårdsupplysning är alltså för innevarande budgetår 9,5 milj. kr., och regeringens förslag innebär i verkligheten en minskning med 2 milj. kr.

Nu kan man säga att en av dessa miljoner har varit avsedd för en annonskampanj i samband med abortlagens införande, så den kan vi bortse ifrån. Men budgeten innebär ändå en reell minskning med 1 milj. kr. samtidigt som kostnaderna naturligtvis ökar. Det är inte tillfredsställande att det framställs som en resursökning.

Vidare säger socialministern i motiveringen: "Upplysningsarbetet bör inriktas på särskilt angelägna områden. Hit hör upplysningsverksamheten om abortförebyggande åtgärder och om preventivmedel samt informationen om tobakens skadeverkningar. Det är också angeläget att kunna fortsätta upplysningen i narkotikafrågan och den pågående informationen i kost- och motionsfrågan. Inom ramen för anslaget bör socialstyrelsen genom attitydundersökningar och på annat sätt regelbundet mäta effekten av den upplysning som ges." Om anslaget fått stå oförändrat, hade det i själva verket förelegat ett allvarligt hot om nedskärning av dessa verksamheter, framför allt av informationskampanjen om kost och motion. Eftersom det har rätt stor osäkerhet också beträffande andra viktiga aktiviteter, har motioner väckts från åtskilliga håll. Från folkpartiet yrkade vi att man skulle återföra anslaget till nolläge, dvs. så att det blir möjligt att fortsätta verksamheten i reellt samma omfattning som tidigare och att hänsyn tas till kostnadsstegringar. Det skulle i och för sig innebära en ökning till ungefär 9,5 milj. kr. Därutöver föreslog vi en höjning av resurserna till information om alkohol och narkotika.

Efter en ingående diskussion i utskottet har vi kunnat enas om det förslag som finns i utskottets betänkande och som innebär att anslaget nu höjs med 1,3 milj. kr. utöver vad som föreslås i budgetpropositionen. Det skulle innebära att kost- och motionskampanjen i stort sett kan fullföljas oförändrad – inte riktigt men i stort sett. Vi har varit överens om att den verksamheten i viss mån har befunnit sig i en skarv, och när man planerar nya aktiviteter skulle man få återkomma och begära

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Hälso- och
sjukvård, m. m.*

Onsdagen den
9 april 1975

*Hälsa- och
sjukvård, m. m.*

ökade resurser för kommande budgetår till dem. Jag kan hänvisa till de motioner som har väckts, bl. a. en från socialdemokratiskt håll av fru Lundblad m. fl. om införande av nya synpunkter i kost- och motionskampenjen, hur vi skall ta hänsyn till livsmedelssituationen i världen, osv. Det är alltså sådant som kommer att leda till ökning i framtiden. Det är bra att vi har kunnat uppnå det konkreta resultatet.

Vidare sägs i utskottsbetänkandet att utgivningen av tidningen Vigör skall, utöver det här anslaget, täckas av en reservation. Vi har varit helt överens om i utskottet att om inte den reservation skulle finnas vid årets slut skall Vigörs medelsbehov täckas genom tilläggsanslag.

Slutligen bekräftar utskottet i sitt betänkande inte bara det som sägs i budgeten, nämligen att det kommer ett förslag senare om insatser på bred front mot tobaksskadorna, utan utskottet lämnar också den konkreta upplysningen att det kommer att innebära ett informationsanslag på 2 miljoner. Eftersom jag tidigare har angripit den, som jag har tyckt, senfärdighet regeringen visat när det gäller tobaksinformationen vill jag gärna säga, att jag är glad åt att ett sådant här verkligt rejält anslag till informationsverksamheten nu har utlovats. Jag hoppas att även andra åtgärder kommer att vidtas. Vi får tillfälle att återkomma till detta, och därför har vi t. v. varit ense om att de motioner som har väckts om tobaken inte nu skall leda till några åtgärder.

Beträffande alkoholområdet hänvisar utskottet till att när alkoholpolitiska utredningens förslag framläggs, finns möjlighet att fatta ytterligare beslut om resurser till information om alkohol och andra bruksgifter: narkotika, sömnmedel osv.

Inom den vidgade ramen har det också varit möjligt att ge en viss ökning av resurserna till information om sex och samlevnad, preventivrådgivning och andra abortförebyggande åtgärder. Det är värdefullt med tanke på att det fortfarande brister på många håll när det gäller upplysning om de resurser för preventivrådgivning som kommit fram efter den nya abortlagens ikraftträdande.

När det gäller narkomanvården skall jag framför allt beröra en fråga som på sätt och vis är grundläggande för allt vad vi företar oss inom detta område. Det gäller behandlingsforskningen och utvärderingen av de olika behandlingsmetoderna. Det är ju känt för alla som har sysslat med narkomanvård praktiskt eller politiskt att det finns rätt skarpa motsättningar bland de på området verksamma om hur narkomanvården skall bedrivas. Eftersom den kostar ganska stora summor är det angeläget att man får ett bättre underlag för att kunna ta ställning till hur dessa pengar skall användas. Ännu viktigare är givetvis att man på det sättet får möjlighet att rädda människor som annars kommer i en katastrofsituation.

Förra året gjorde utskottet med anledning av ett par motioner, bl. a. en från folkpartiet, ett mycket utförligt uttalande som jag skall be att få citera: "Det framstår emellertid för utskottet som självklart att planer på ett långtgående nordiskt samarbete på forskningsområdet inte får tas

till intäkt för att vi i vårt land skulle underlåta att ta initiativ till sådan behandlingsforskning som efterlyses i de båda motionerna. Att forskningen inom bl. a. narkomanvården är ett ännu relativt obearbetat område understryks i den rapport --- som ligger till grund för förslaget av den delegation som skall knytas till socialdepartementet med uppgift att svara för en samlad bedömning av olika projekt som aktualiseras i fråga om forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom den sociala sektorn ---. Som framgår bl. a. av en av socialstyrelsen år 1973 upprättad promemoria med översikt över aktuell narkotikaforskning i Sverige, vilken är avsedd att ligga till grund för bl. a. överläggningar med forskningsråd, pågår dock viss behandlingsforskning i vårt land. De i promemorian redovisade behandlingsstudierna har emellertid den svagheten att studierna endast i begränsad omfattning är jämförbara sinsemellan. Av det sagda följer enligt utskottets mening att det är nödvändigt att ytterligare initiativ tas för att i vårt land få till stånd narkotikaforskning och då inte minst beträffande behandlingsmetoder och deras effekt. Utskottet anser emellertid mot bakgrund av vad som anförts under avsnittet rörande anslaget under A 3 --- om delegationen för forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom den sociala sektorn att någon riksdagens åtgärd i den i motionerna upptagna frågan inte är erforderlig. Med hänsyn till storleken av det anslag, som Kungl. Maj:t föreslagit till forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet, är någon ytterligare uppräknig av anslaget ej heller påkallad. Av det sagda följer att utskottet anser att syftet med motionerna kommer att bli tillgodosett utan någon riksdagens åtgärd i anledning av dessa."

Jag har, herr talman, läst upp detta långa citat därför att jag vill visa att riksdagen ställde sig bakom kravet på en behandlingsforskning som skulle ge underlag för en utvärdering av olika behandlingsmetoder, så att vi får bättre möjligheter att fatta beslut om var resurserna skall sättas in. Vi skulle inte heller vänta på något nordiskt samarbete.

Hur har det nu gått? Ja, i dagarna förs en mycket intressant och intensiv diskussion i Läkartidningen om utvärderingen av narkomanvårdsforskningen. Den har delvis förts i en ton som man kan beklaga. Den är ganska hätsk. Den får den familjepolitiska debatt som vi förde här under några timmar på förmiddagen att framstå som någonting åt söndagskolehållet, och det är ju inte tilltalande att en seriös debatt i en vetenskaplig tidning förs på det sättet. Men faktum kvarstår, sedan man läst denna diskussion, att den behandlingsforskning som i stort sett har utförts och legat till grund för den officiella narkotikapolitiken den utsätts för en förödande kritik. De svar som har framförts har gjort ett mycket svagt intryck. Det har varit en serie undanflykter och sparkar på smaltbenen på dem som har dristat sig att framföra kritik. Den som inte är engagerad på den ena eller den andra sidan kan inte undgå att få ett intryck av att det här är en sjuk sak och att den kritik som har framförts är riktig, eftersom den inte bemöts på ett sakligt sätt. Det inger oro

Onsdagen den
9 april 1975

Hälso- och
sjukvård, m. m.

för narkomanvårdens framtid.

Dessa undersökningar har säkert gjort intryck på både socialstyrelsen, socialdepartementet och riksdagen. Vi inom folkpartiet kan inte heller svära oss fria, utan i vår motion föreslår vi ytterligare 100 platser i behandlingshem för bl. a. narkomaner med hänvisning till de goda resultat som man anser sig ha uppnått.

Vi är medvetna om att utvärderingen har brister. Det var därför vi framförde vårt förslag förra året, vilket vi också fick gehör för. Men vi vidhåller ändå vårt yrkande om ytterligare 100 platser. Socialstyrelsen har ju föreslagit 250 nya platser, medan regeringen bara är med på 50.

Vi vill emellertid samtidigt understryka att det nu måste komma till en utvärdering som är värd namnet och som ger riksdagen klara besked för framtiden om den här verksamhetens resultat. Man får inte bara slå ifrån sig och säga att det är ett alltför begränsat synsätt, när man vill studera om patienterna är drogfria. Det går inte att hänvisa till allmänna resonemang, det ger bara intryck av att man inte har några goda resultat att redovisa. Den attityd som socialstyrelsen har visat i massmedia är inte förtroendeingivande. Här måste till ett omtänkande, om det som socialutskottet begärde förra året skall infrias. Jag ber att få yrka bifall till reservationen 16 som gäller ytterligare 100 platser.

I reservationen 15 föreslår jag att det, när fylleristrafutredningens förslag förverkligas, också skall komma ett förslag till stöd för kommunerna att inrätta akutkliniker för att ta hand om fyllerister. Huvudprincipen i förslaget anslöt sig riksdagen till förra året och beställde av regeringen ett förslag, att den här gamla utredningen nu äntligen skall plockas fram och göras verklighet av. I år behandlas frågan i justitieutskottet, och jag skall därför inte fördjupa mig i den. Skall vi ha en humanitär behandling av alkoholskadade kan vi inte bibehålla fylleristrafvet, det är orimligt. Det tror jag vi är ense om, i varje fall i socialutskottet.

I reservationen 17 föreslår folkpartiet ytterligare satsning på personalutbildning inom narkomanvården, och i reservationen 19 tar vi upp förslag till ökad satsning på länkrörelser och andra organisationer för arbete bland narkomaner och alkoholskadade.

Det här anslaget är i någon mån förvirrande. Herr Åkerlind påpekade att det är uppdelat på olika delar. Egentligen är det tre olika anslag. Jag kan inte ansluta mig till tanken att man skall slå ihop dem. Jag tror inte man vinner något på det, utan bara möjligen riskerar att det blir en minskning av resurserna för organisationer som man inte vill skall få någon minskning.

Om herr Åkerlind vill ha en ökad satsning, hade det varit bättre att stödja vårt förslag, som vill tillföra detta ändamål ytterligare resurser. Vi föreslår att hela anslaget skall höjas till 7 miljoner.

Genom det yrkandet tillgodoses också yrkandet i motionen av herr Hyltander om utrymme för ökade bidrag till den s. k. RIA-verksamheten.

Vi menar också att man inom den här tredje delen av anslaget har en sektor för en viss fri försöksverksamhet med olika vårdformer hos

både kommuner och organisationer. Vi anser att man bör stimulera flera kommuner att ta efter de ansträngningar som har gjorts i Stockholm med rehabilitering av hemlösa män. Men jag vill tillägga att också i det här fallet är det nödvändigt att, när en verksamhet kommit i gång, ta in som en del i planeringen hur man skall värdera resultaten av det arbete som utförs. Lika lite när det gäller de här frivilliga organisationerna som när det gäller terapeutiska samhällen och behandlingshem i kommunernas regi kan det i längden vara fråga om att man bara skall kvittera ut pengar för en verksamhet som man inte kan påvisa några resultat från.

Vi stöder förslaget om en fastare form för vuxenundervisningen för psykiskt utvecklingsstörda. Det har skolöverstyrelsen begärt. Och det är verkligen dags att ge de psykiskt utvecklingsstörda det erkännandet att deras vuxenutbildning också skall ha en fast form. Det är ändå fråga om bara en bråkdel av vad man satsar på de icke utvecklingsstördas vuxenutbildning, varför det bara är en enkel gärd av rättvisa att det beslutet fattas. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 21.

Herr talman! Jag ber för säkerhets skull att än en gång få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn finns med.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! År 1972 omkom 233 barn genom olycksfall. Det innebär att olycksfall är den vanligaste dödsorsaken bland barn, i vissa åldersgrupper t. o. m. vanligare än alla andra dödsorsaker tillsammans. Ungefär 150 000 barn i Sverige råkar varje år ut för ett olycksfall som kräver läkarvård. Mellan 5 000 och 10 000 barn skadas så svårt att de måste läggas in på sjukhus.

Barnolycksfallen måste alltså betraktas som ett betydande samhällsmedicinskt problem. Förutom den mänskliga tragedi en svår barnolycka innebär för barn och familj innebär vården av alla skadade barn betydande kostnader för samhället.

Varför inträffar barnolyckor? Att säga att vissa barn är olycksfåglar är felaktigt. Alla barn är olycksfåglar under vissa perioder av sin utveckling. Olycksfall sker ibland på grund av dålig tillsyn men sällan på grund av slarv eller nonchalans. Man vet ännu alltför litet om barns förmåga att klara sig på egen hand. Genom att satsa på bra föräldrautbildning och på en utbyggd bra kollektiv barnomsorg kan man förmodligen förhindra en del olyckor.

De flesta olyckorna sker i barns lekmiljö, inne eller ute. Riskfaktorer som finns i barnens miljö kan direkt bindas vid de flesta olyckorna. Barnen lever alltså i en miljö som är farlig för dem. För att kunna hindra olyckor måste man alltså göra insatser för att radikalt förbättra barnens miljö.

En rad initiativ har tagits inom barnskyddsområdet under de senaste åren. Planverkets bestämmelser om barnsäkerhet i lägenheter, som trädde i kraft 1973, är ett stort framsteg. Men fortfarande saknas bestämmelser

om utomhusmiljön. Det är bra att lekmiljörådet har bildats och att konsumentverket tagit sig an problemen med produktsäkerhet.

Men man löser inte alla problem med lagstiftning och en förbättrad planering. I planverkets föreskrifter om barnsäkerhet finns bl. a. en bestämmelse om att alla spisar skall ha tippskydd. När barnavårdscentralens sköterskor har gjort hembesök och bl. a. kontrollerat barnsäkerheten har de också hittat tippskydd – men ofta liggande omonterade bakom spisarna. Det krävs alltså en aktiv bevakning av miljön ur risksynpunkt och en uppföljning av vilka olyckor som sker.

Man skulle kunna jämföra barnskyddet med arbetarskyddet. På senare år har stora insatser gjorts för att förbättra arbetarskyddet. Kraven på en god och någorlunda riskfri arbetsmiljö har växt sig starka. Skyddsombudens ställning har stärkts. Barnens lekmiljö är deras arbetsplats. Men för barnen finns inget arbetarskydd – inget barnskydd, ingen aktiv förebyggande företagshälsovård. Barn och familjer är ofta utlämnade till frivilliga och godtyckliga initiativ från kommuner och byggherrar. Barnen borde kunna få egna skyddsombud för en aktiv bevakning av barnens miljö. Sådana är lika nödvändiga på lekplatsen som på arbetsplatsen. Ofta talas om behovet av föräldrakunskap. I det här fallet skulle man kunna vända på resonemanget: Här finns nämligen en massa kunskap hos föräldrarna, som man kunde ta till vara t. ex. genom att låta dem bli skyddsombud.

För barnskyddsarbetet saknas lokalt samordnande organ. Föräldrar som upptäcker risker i barnens lekmiljö vet inte vart de skall vända sig. Ansvaret är splittrat på en rad olika organ – t. ex. gatukontor, trafikberedning, fritidsnämnd, social centralnämnd, bostadsrättsförening, privat byggherre m. fl.

Enligt barnavårdslagen åläggs barnavårdsnämnden – numera sociala centralnämnden – att bl. a. "göra sig väl förtrogen med barns och ungdoms levnadsförhållanden inom kommunen" och att "främja anordningar för bättre fritidsförhållanden för barn och ungdom".

Somliga har i denna formulering velat läsa in en skyldighet för sociala centralnämnderna att aktivt bevaka barnens lekmiljö också ur skydds-synpunkt. Lagen är dock mycket vagt formulerad, och i praktiken har skyddsaspekterna lämnats åt sidan. Det enda egentliga undantaget är Stockholms kommun, som har en särskild barnolycksfallskonsulent knuten till nämnden.

Ett annat problem i det lokala barnskyddsarbetet är att det f. n. saknas en fortlöpande registrering av barnolycksfall. Om en kommun skulle komma på idén att förbättra kommunens lekplatser och för den skull vänder sig till kommunens eller områdets lasarett för att få besked om vilka lekplatsolyckor som inträffat inom kommunen eller området, så går det inte att få fram sådana upplysningar. En lokal olycksrapportering utgör basen för allt barnskyddsarbete.

Barnolycksfallen fortsätter. De är lika vanliga i dag som vid mitten av 1950-talet. Intresset för problematiken har ökat. Men samhället måste

på ett mer kraftfullt sätt reglera arbetet för barnskyddet på samma sätt som för arbetarskyddet. Därför krävs också ett samordnande centralt organ, som har till uppgift att handha alla barnskyddsfrågorna och att verka för registrering av barnolycksfall. Dessutom måste barnskyddsarbetet få en fast lokal förankring med ett ansvarigt organ i kommunen, dit föräldrar och eventuella kommande barnskyddsombud kan vända sig.

Vpk har i motionen 1265 till årets riksmöte lagt fram dessa synpunkter. I utskottsbehandlingen avstyrks motionen med följande motivering: "Med hänsyn till det engagemang som redan finns hos olika ansvariga instanser när det gäller arbetet mot barnolycksfall" och med hänvisning till den år 1973 tillkallade barnmiljöutredningen "påkallar motionen 1975:1265 inte någon riksdagens åtgärd."

Det är ju just detta, herr talman, att det finns så många olika instanser som är engagerade i barnolycksfall, utan att något övergripande ansvar finns över allt barnskyddsarbete, som föranlett motionen.

Med detta yrkar jag bifall till reservationen 14.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Utskottet har avvisat den motion som fru Lantz talar om. Det innebär inte att vi nonchalerar frågan om barnolycksfallen. Tvärtom – vi har stor respekt för det arbete som bedrivs för att minska barnolycksfallen, och vi uttalar vår varma förhoppning om att ytterligare åtgärder skall kunna vidtas för att minska dessa. Fru Lantz och jag följer alltså i sak samma linje i det fallet.

Utskottet understryker dock i sin skrivning att olika initiativ tagits för att förbättra situationen på detta område. Det bör bl. a. ske en registrering av barnolycksfall, men eftersom det finns så starkt engagemang hos många instanser i landet i denna fråga och enär direktiven för barnmiljöutredningen, som tillsattes 1973, upptar bl. a. uppdraget att undersöka barnens levnadsförhållanden och följaktligen denna utredning kommer att ta upp frågan om barnolycksfallen i sitt utredningsarbete, har utskottet inte ansett att det funnits anledning att tillstyrka motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna sade att det inte har sänkts engagemang, och det har jag också påpekat i min motion. Det har visats ett mycket stort engagemang för dessa frågor, men det finns inte på något håll, varken centralt eller lokalt, något samlat övergripande ansvar. Det är just det förhållandet som vi har försökt komma till rätta med. Vi vill alltså ha både ett centralt samlat ansvar, kanske knutet till socialstyrelsen, och ett lokalt samlat ansvar. Vi tror att man skulle få en bättre effekt om man gjorde så. Med ett centralt organ skulle man också ha möjlighet till en bättre utvärdering och kunna få reda på var man bör sätta in tyngdpunkten i kampen mot barnolycksfall. Det är också, som jag sade tidigare, mycket viktigt att man har en övergripande re-

gistrering, och även den skulle kunna handhas av ett centralt organ.

Sedan tror jag att insatserna på det lokala planet måste kompletteras med särskilda åtgärder. Man kan t. ex. föra ut kampen mot barnolycksfall i bostadsområdena för bevakning och rapportering till ett enda lokalt ansvarigt organ.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi är helt överens i sak fru Lantz och jag. Jag bara påpekar att utskottet redovisar att den utredning som tillsatts på barnmiljöområdet skall behandla barnolycksfallen. Då menar jag att de önskemål som fru Lantz har kommer att bli tillgodosedda.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har nämnt reservationen 21, som behandlar frågan om bidrag till driften av särskolor. Enighet råder om att vuxenutbildningen är mycket väsentlig för de psykiskt utvecklingsstörda, men vi är kanske också överens om att det inte är alldeles självklart att det enbart är huvudmännen, landstingen, som skall sköta denna vuxenutbildning. Utvecklingsstörda bör få rätt till vuxenutbildning som alla andra, men också på samma sätt och i samma former som alla andra. Det står väl i överensstämmelse med tanken på integration.

Det är många utvecklingsstörda som mycket väl kan delta i den reguljära vuxenutbildningen, och många deltar i den reguljära studiecirkelverksamheten genom studieförbunden. Handikappades möjlighet att delta i cirkelstudier kommer att öka ytterligare genom FÖVUX-propositionen 1975:23, som vi kommer att behandla senare i riksdagen. Det är, menar utskottet, viktigt att klarlägga de inbördes förhållandena mellan olika former av vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda.

I propositionen 23, som handlar om vidgad vuxenutbildning, tar man upp studiestödet till vuxna och där finns en redogörelse för vad FÖVUX (försöksverksamhet med vuxenutbildning) har skrivit om handikappade och deras möjligheter att delta i studiearbetet. Man skriver bl. a. att handikappade gärna blir isolerade, och som en följd av detta men också av andra orsaker har vuxna handikappade brister i sin utbildning. Därför menar FÖVUX att det behövs uppsökande verksamhet.

Man konstaterar också att det finns brister på läromedelsmarknaden. Man upplever att det finns ett akut behov av ett varierat studiematerial, anpassat till vuxna utvecklingsstörda. Departementschefen föreslår en höjning av bidraget för produktion av studiemedel för handikappade med 400 000 kr., i enlighet med det förslag som FÖVUX har lämnat. Det är alltså en proposition som vi kommer att behandla senare men som jag tycker det finns anledning att ta hänsyn till. Det är därför utskottet har skrivit att den verksamhet som SÖ nu bedriver snart bör kunna överföras i fasta former. Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets skrivning på den punkten.

Herr Åkerlind tog upp frågan om bidrag till vissa hjälpmedel för han-

dikappade, bl. a. ortopediska skor. Utskottet har lämnat en mycket utförlig redovisning över allt som hänt den senaste tiden när det gäller tillverkning av ortopediska skor, och olika utredningar är redovisade. Men det var en sak jag reagerade emot och det var när herr Åkerlind kom in på de långa väntetiderna. Han tyckte att detta var särskilt otillfredsställande med hänsyn till att de handikappade tvingas betala sin egenavgift i förskott vid beställningen. Personligen tycker jag att väntetiderna skall vara så korta som det över huvud taget är möjligt, oavsett om det är fråga om ett hjälpmedel som den handikappade får utan kostnad eller ett hjälpmedel för vilket han betalar en del av kostnaderna.

Men när det gäller de ortopediska skorna skall vi komma ihåg att det många gånger måste vara handgjorda skor, vilket kan bidra till de långa väntetiderna. Det är möjligt att vissa led i tillverkningen kan mekaniseras ytterligare, men i princip blir tillverkningen hantverksmässig för att man skall kunna ge skon de individuella egenskaper som är nödvändiga för att den skall vara lämpad för patienten.

Det har sagts – och även herr Åkerlind sade det – att om man bara använder "köpskor" skulle väntetiderna kunna nedbringas. Det är möjligt att det går, men vi skall komma ihåg att det inte bara är att gå och köpa en sko. Man måste ta hänsyn till den som skall ha skon, och man måste ta hänsyn till hur skon är tillverkad. Det är nödvändigt att planera så att man kan ändra skon och anpassa den efter den defekt som foten har. Därför kan det ibland bli långa väntetider. Jag tror att herr Åkerlind och jag är helt överens om att man så långt som möjligt skall förkorta väntetiden.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Skantz säger här, och det står även i utskottsberäkningen, att enighet råder om behovet av ökade insatser till vuxenutbildning för de utvecklingsstörda. Men så säger fru Skantz att det inte är huvudmannen landstinget som ensam skall stå för denna utbildning, utan det är en verksamhet som även bedrivs inom studieförbunden, genom deltagande i cirklar osv., och att det överensstämmer med integrationssträvandena. Ja, visst gör det det. Men jag tror att vi diskuterar om litet olika personer här. I den grupp som det i första hand gäller är det många som icke har fått någon grundläggande utbildning. De har inte lärt sig det mest elementära. Därför bedrivs denna vuxenutbildning med specialutbildade lärare i mycket små grupper, där man börjar med att läsa, skriva, räkna pengar, lära sig klockan osv. Det fordras ju ett visst mått av kunnande inom det här området för att dessa människor skall kunna delta i en reguljär verksamhet, om det är det som fru Skantz menar.

Jag har själv erfarenhet av dels studieförbundens verksamhet i fråga om vuxenutbildningen, dels den undervisning som nu har bedrivits på försök i SÖ:s regi. När jag har sett resultaten har jag kommit till den uppfattningen, även om framgångarna på ett år inte är så stora, att det

finns all anledning att satsa på båda dessa former. Om vi verkligen på ett aktivt sätt vill medverka till en ökad integration i samhället för dessa grupper, så är förutsättningen att vi också satsar mera på vuxenutbildningen i de former som här har beskrivits.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Skantz nämnde i fråga om ortopediska skor att väntetiderna blir långa just därför att det gäller handgjorda skor. Det är ju en sak som jag bl. a. påpekade i mitt anförande. Just detta är ett skäl – utöver kostnadsskälet, som jag också nämnde – att man skall försöka att i större utsträckning använda sig av fabriksstillverkade skor i den mån det går.

Men sedan är det klart att väntetiderna bringas inte ned bara på det sättet – även detta påpekade jag – utan man bör enligt min mening också använda sig av småskomakares tjänster i ökad omfattning.

Om man går in för allt detta bör det, tycker jag, kunna ge ett gott resultat – jag tror att vi skall kunna vara överens om det.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis väldigt viktigt att man får ned både kostnaderna och väntetiderna, som jag sade tidigare. Det är vi överens om. Men hela tiden är det ju fråga om att man måste ha den handikappade i centrum. En person som har behov av en ortopedisk sko skall ha den som är bäst. Och då får kostnaderna, menar jag, inte på något sätt vara avgörande.

Till herr Gustavsson i Alvesta skulle jag vilja säga att jag kanske uttryckte mig litet otydligt om herr Gustavsson fick uppfattningen att jag menade att omsorgshuvudmännen inte skulle bedriva någon verksamhet när det gäller vuxenutbildning av psykiskt utvecklingsstörda. Det var i varje fall inte min avsikt att säga så. Vad jag menade var att man måste ta hänsyn till – och det har utskottet också gjort – den proposition om vidgad vuxenutbildning som vi kommer att behandla. På flera ställen i propositionen tas just frågan om de utvecklingsstörda upp. Jag nämnde bl. a. att man särskilt understryker behovet av ett varierat studiematerial.

Självfallet kommer man i den verksamhet som skall bedrivas att ta hänsyn till de utvecklingsstörda och det behov som de har av att kunna vara tillsammans i mindre grupper. Men jag tror också att vi är överens om att utvecklingsstörda skall ha samma möjligheter som andra att, om de kan, delta i den vuxenutbildning som bedrivs av studieförbund o. d. Därför tror jag att dessa båda verksamheter kommer att komplettera varandra.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag skall också lägga mig i den så här på eftermiddagen litet avslagna debatten om socialutskottets betänkande, med anledning av gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområ-

de, som numera alltid betecknas med nr 5.

Låt mig först säga någonting om det som tagits upp i en motion från folkpartiet angående fylleristrafutredningen. Det har ju väckts fem motioner i det ärendet till årets riksdag, och vi har fått en bit av frågan att behandla i socialutskottet. I övrigt har motionerna gått till justitieutskottet och kommer att senare behandlas här i kammaren.

Socialutskottet framhöll förra året att förslag i anledning av utredningen snarast bör föreläggas riksdagen. Jag vill gärna understryka detta – det är önskvärt att vi får ett sådant förslag ganska snart. Jag vet, herr talman, att det arbetas på en proposition i justitiedepartementet, och jag hoppas för min del mycket av den och de beslut som kommer att följa. Det kan inte vara värdigt vårt samhälle att sätta in fyllerister – det är ofta alkoholskadade personer, i stor utsträckning mentalt och fysiskt sjuka – i isoleringsceller för att nyktra till och sedan släppas vind för våg utan vidare vård och utredning.

Jag har velat ha sagt detta, samtidigt som jag uttrycker min glädje över att det snart kommer att läggas fram en proposition på grundval av resultatet från den utredning som har arbetat några år med dessa frågor. Jag medger att det finns problem på detta område och att det därför kan ha funnits anledning för uppskovet, men desto gladare skall jag bli när propositionen läggs fram.

Sedan vill jag också helt kort säga något om inackorderingshemmen. Det har framställts yrkanden från flera håll på ytterligare platser. Nykterhetsvårdens anstaltsutredning överväger även den vårdformen, och utredningen har snart slutfört sitt arbete. Då får vi se hur vi skall förfara med utbyggnaden utöver den som regeringen föreslår. Jag ifrågasätter inte att det finns behov – det anser jag vara alldeles klart – men som så ofta vid budgetbehandlingen har vi här att göra med en avvägning. I den proposition om olika sociala frågor som vi nu behandlar finns det som alltid många och stora behov, men, som också framhållits tidigare i debatten, behoven skall ju täckas upp på inkomstsidan. När det gäller fylleristrafutredningen och problematiken där ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Vad beträffar inackorderingshemmen yrkar jag också bifall till utskottets hemställan under punkten 33.

Låt mig sedan också säga något om vad som står under rubriken Bidrag till Länkrörelsen m. m. Där har vi i utskottet behandlat några motioner, en folkpartimotion av herr Helén m. fl., en centerpartimotion av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. samt en motion av herr Hyltander m. fl. Det råder säkerligen inga delade meningar om värdet av DKS:s arbete, som herr Hyltander särskilt har behandlat i sin motion. Detsamma kan sägas om mycket annat under denna rubrik. För min del har jag arbetat för att få ett anslag för denna och liknande verksamheter, och i år föreslår socialministern 1 milj. kr. Om jag inte minns fel var det just den summan som nämndes under våra diskussioner i utskottet, när denna fråga första gången var aktuell för ett par år sedan.

Det har varit en del besvärligheter när detta anslag skulle fördelas,

därför att socialstyrelsen ansåg sig inte ha fått ordentliga direktiv. Direktiven har också ändrats under tiden. Men med socialminister Asplings hjälp här i riksdagen har besvärligheterna nu ändå rätt upp sig. Jag har också personligen haft kontakt med socialstyrelsen för att få en snabbare handläggning av dessa anslagsfrågor, eftersom det blir bekymmersamt när de som skall ha pengarna får vänta alltför länge på besked, när de skall göra upp sin budget med hänsyn till anslaget. Personligen har jag också en liten fundering kring detta anslag. Jag menar att man skulle kunna undanta kommunerna. Anslaget är alltför litet för att fördelas även till dem. Det kanske finns något som gör att de måste vara med. Det finns i varje fall inget direkt yrkande i någon motion att undanta dem. Om man ser till den fördelning som socialstyrelsen har gjort, finner man att kommunerna inte har fått så särskilt mycket. Vad DKS N beträffar vill jag erinra om att man där har fått det högsta anslaget, 144 200 kr.

Socialutskottet antyder i en passus att anslaget inte är avsett för social hjälpverksamhet i allmänhet. Ansvar för den verksamheten bör naturligtvis i första hand ankomma på kommunerna. Anledningen till att vi har haft en central fördelning beträffande ett sådant här anslag för den sociala hjälpverksamheten är att nykterhetsvården alltid har fått sina 75 % av anslaget. Mot bakgrund av socialutredningens uttalande på denna punkt och mot bakgrund av kommunalekonomiska utredningens arbete med dessa frågor är det mycket som talar för att vi kommer att få ett enhetligt socialt bidrag där nykterhetsvården inte specialbehandlas inom socialvården. Man kan naturligtvis ha delade meningar om en sådan lösning, men jag tror inte att vi kommer ifrån den. Det bör kanske då ske en uppdelning så att samhällets stöd till den hjälpverksamhet som olika frivilliga organisationer bedriver lämnas direkt av kommunerna, medan statens stöd kommer in mera när det gäller upplysningsverksamheten.

Förhoppningsvis får vi också se alkoholpolitiska utredningens förslag läggas till grund för en proposition inom ett år. Därmed kommer också frågan om upplysningsverksamheten upp. Där spelar de frivilliga organisationerna ofta en avgörande roll, och i det sammanhanget kommer DKS N liksom andra organisationer in. Jag är naturligtvis positivt inställd till att vi stödjer dessa organisationer när det gäller att hjälpa samhället, att hjälpa alla – det är vad det till sist är fråga om – att bistå de människor som här råkat illa ut.

Herr Åkerlind har här talat för att hela anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. skall delas upp i tre sektorer. Han nämnde först två sektorer, men det måste ju vara tre: först hade vi anslaget till Länkrörelsen, sedan fick vi anslaget till läkemedelsmissbrukarna och till sist det anslag på 1 miljon som vi här diskuterar. Jag avstyrker bestämt en sådan detaljreglering som herr Hyltander också berört i sin motion. Jag tror att det vore olyckligt om vi delade upp det här anslaget på alltför många grupperingar, kanske t. o. m. beviljade ett anslag för varje organisation. Fördelningen bör socialstyrelsen ha fullmakt att göra efter vissa direktiv.

Anledningen till att anslaget är uppdelat i tre sektorer är att man därigenom kunnat behandla frågan om anslag till en ny grupp organisationer utan att det berört den grupp som tidigare hade anslag. Därmed har man sluppit rivalitet mellan grupperna, och jag tror att det varit lyckligt. Den avvägning som här har skett mellan olika intressen tror jag alltså, herr talman, är en klok avvägning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på dessa punkter och avslag på reservationerna 18, 19 och 20.

Man har i debatten också diskuterat ett anslag till Narconon. Jag ställer mig tveksam till ett sådant anslag. Men jag vill bara säga att socialutskottet och riksdagen knappast kan göra en sådan detaljprövning av anslagen – den får vi överlåta åt socialstyrelsen. Jag ber alltså att få avstyrka det förslaget och tillstyrka utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om herr Svensson i Kungälv fullständigt missuppfattat vad jag sade om anslaget till Länkrörelsen m. m. Herr Svensson i Kungälv påstår att jag vill dela upp anslaget och detaljreglera det. Det är precis tvärsom. Reservationen 20 går liksom mitt anförande gjorde ut på att hela anslaget skall stå till förfogande för alla bidragsökande utan att i förväg vara uppdelat på olika grupperingar.

Det kan vara anledning att rätta till detta missförstånd. Är det så att herr Svensson i Kungälv delar denna uppfattning finns det ju anledning för herr Svensson att rösta för reservationen 20.

När det gäller Narconon behöver vi inte avslå något förslag, eftersom det inte finns någon reservation på den punkten. Utskottet har anfört att den verksamheten skall behandlas precis likadant som alla andra verksamheter på området. Och både herr Svensson och jag står ju bakom utskottets hemställan i det avseendet, vilket jag tycker är glädjande.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag framför min ursäkt till herr Åkerlind för att jag tilldelade honom åsikter som han inte har.

Det finns emellertid två olika linjer här: herr Hyltanders, som pläderar för en uppdelning av anslaget, och herr Åkerlinds, som innebär en gemensam pott. Jag tror att den avvägning som regering och utskott har gjort i detta avseende är en bra avvägning.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Under punkten 38 K 2 Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade har utskottet även behandlat min motion nr 781, där det yrkas på en snabbutredning i syfte att åstadkomma billigare skor och kortare leveranstider av skor för rörelsehindrade m. m.

Att åtgärder behövs på detta område bestyrks bl. a. genom att de handikappades egen riksorganisation har skrivit till socialstyrelsen och påvisat sina svårigheter i det avseendet. Det skedde för ganska länge sedan,

men ännu har mig veterligen inte något svar kommit från socialstyrelsen. Med tanke på denna skrivelse och vad jag själv upplevt som en realitet är jag förvånad över utskottets ställningstagande. Den förvåningen har även delats av en presidieledamot i Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, för vilken jag har visat betänkanudet.

Att förhållandet exempelvis skulle vara det som står i betänkanudet, att "vid de skostorlekar, som är aktuella i motionen, dvs. 40 och större, har man tillgång till hela marknadsutbudet av skor för vuxna, och man har i dag inga problem att i detta utbud hitta skor som är lämpliga för ortopediska ändringar och för att förses med Langes inlägg". För min sagesman var förhållandet i stället det, att han nyligen hämtat ett par skor till sin vuxne son – som är handikappad – efter att ha fått vänta på leverans i ungefär sex månader.

Eftersom han påstår sig ha mycket god kontakt med Stockholm och de organisationer som verkar där ställde han sig synnerligen undrande till utskottets beskrivning av situationen och menade, att för hans sons del var marknadsutbudet plus minus noll. För att vara riktigt säker kontaktade han i går ortopederna på bandageverkstaden i Norrköping och fick då reda på att ett par ortopedskor, sådana som han behöver för sin sons räkning, i dag kostar ungefär 1 000–1 100 kronor och att det dessutom är mycket lång leveranstid.

Jag har i dag, herr talman, fått fram den här utredningen, som citeras i utskottets betänkande och som för kort tid sedan överlämnats till socialministern. Vad jag först uppmärksammade där var att intervjuer och uppsamling av material skett under september och oktober månader 1973, medan utredningen ju är daterad i februari 1975.

Vi har här hört sägas att det inte finns några problem då det gäller ortopediska skor. När jag har läst den här utredningen har jag emellertid börjat fundera på om den är densamma som det talas om i utskotts-
betänkanudet. I utredningen står det: "Den ortopediska skon är i dag i mycket hög grad en handgjord sko. --- Detta ger upphov till en hög kostnad. --- Några möjligheter att på ett meningsfullt sätt sänka priset genom förändringar av kvaliteten torde således ej föreligga."

Det finns med en bilaga. Där redovisas tolv olika ortopediska defekter. Samtidigt får man reda på att i fyra av fallen går det att använda en standardsko efter modifikation. I de övriga åtta fallen anses det omöjligt att använda standardskor.

Vidare får vi veta att i Sverige baseras tillverkningen i hög grad på yrkesskickliga invandrare, ofta i övre medelåldern. Här får vi ett krus i framtiden, eftersom vi inte kallt kan räkna med att som tidigare basera rekryteringen på ett tungt inslag av helt eller delvis färdigutbildade invandrare.

Utredningen är enig om att varje patient måste mötas av en fullt kompetent ortopedskotekniker med en fullt kompetent produktionsenhet bakom sig. Som målsättning för produktionen anser utredningen att om man förstärker ambitionen att den ortopedskotekniska vården inte skall

försämras med en önskan om ett välbehövt bättre framtida sakernas tillstånd, blir det svårt för de små enheterna att motsvara kraven annat än möjligen som legoverkstäder. Enheterna måste nämligen vara så stora att de för det första kan hålla välutbildade, auktoriserade ortopedskotekniker – helst flera, så att kollegialt erfarenhetsutbyte blir möjligt – för det andra har ekonomiska förutsättningar att genom deltagande i fortbildningskurser, litteraturstudier och resor följa utvecklingen med rimlig belastning på produktpriset, för det tredje själva kan bidra till utvecklingen och för det fjärde kan lämna rimliga kontinuitetsgarantier så att inte samhället helt plötsligt står utan väsentliga delar av berörd service om några mycket små verkstäder läggs ned exempelvis av åldersskäl.

Jag kan inte komma fram till något annat, herr talman, än att problemet kvarstår i hela sin vidd. Det är därför beklagligt att utskottet har avstyrkt motionen 781. Jag får väl försöka finna tröst i den brasklapp som utskottet har tillfogat sitt avståndstagande och delar förhoppningen att frågan kommer att uppmärksammas av i främsta rummet huvudmännen för hjälpmedelsverksamheten. Men då hoppas jag också att den uppmärksamheten skärps och kommer att omfatta hela landet och inte bara det landsting, Stockholms läns landsting, som har varit föremål för utredning – låt vara att det är landets i särklass största.

Jag har, herr talman, inget yrkande mot ett enigt utskott, men jag vill instämma i det särskilda yttrande nr 3 som har avlämnats av de moderata utskottsledamöterna.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Som kanske framgick av mitt anförande har också jag med mycket stort intresse läst den utredning som gjorts inom Stockholms läns landsting. Jag är övertygad om att de som i fortsättningen kommer att ha hand om hjälpmedelsförsörjningen också kommer att studera denna utredning. Fr. o. m. den 1 januari 1976 blir nämligen sjukvårdshuvudmännen helt ansvariga för tillhandahållandet av tekniska hjälpmedel. Därför tror jag att man kommer att ta till vara alla de synpunkter som har kommit fram i utredningen.

Jag tycker inte alls att utskottet har varit negativt till motionen. Vi har mycket ingående behandlat den och våra synpunkter. Vi har menat att de som kommer att ha hand om hjälpmedelsverksamheten bör kunna ta ytterligare initiativ. Därför har vi ansett att det inte fordras någon åtgärd från riksdagens sida.

Herr SÖDERSTRÖM (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att fru Skantz får rätt i sin förmodan att det blir förbättringar på detta område. Men när man läser utskottsbetänkandet förefaller det som om det inte finns några problem på detta område. Jag kan inte dela den uppfattningen – särskilt inte sedan jag har läst utredningen som ligger till grund för utskottsbetänkandet. Jag måste säga att utskottets ställningstagande är litet egendomligt.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag och några till har i en motion hemställt att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning och förslag för större engagemang från samhällets sida när det gäller tillverkning, försäljning av och information om tekniska hjälpmedel för handikappade. Det är som jag ser det en rimlig begäran. Jag tror inte att någon i utskottet kan förneka att hjälpmedelstillverkningen till stor del styrs av tillverkarens och säljarens ekonomiska intressen. Så får det inte vara, anser vi motionärer. Detta är inte enbart min egen ståndpunkt, utan den har framkommit även i en artikel i de handikappades tidning.

Utskottet framhåller att samhällets ekonomiska insatser för de handikappade har femdubblats under en tioårsperiod. Detta är i och för sig mycket glädjande, men det är inte något argument för att förhållandena nu skulle vara tillfredsställande. Det beror naturligtvis på vilket utgångsläge man jämför med. Det väsentliga är huruvida den som tillverkar dessa tekniska hjälpmedel verkligen kan få fram så billiga och så ändamålsenliga hjälpmedel som möjligt. Det är här jag anser att det brister.

Utskottet säger vidare: "Socialstyrelsen följer verksamhetens omfattning, utformning och utveckling och påverkar dess inriktning från medicinska, sociala och tekniska synpunkter samtidigt som styrelsen beaktar samhällets möjligheter att ekonomiskt eller på annat sätt stödja hjälpmedelsverksamheten." Utskottet påpekar också att man inrättat ett hjälpmedelsråd som skall bistå socialstyrelsen med bedömningar och råd. Sedan nämner utskottet en hel del andra åtgärder som vidtagits för att förbättra hjälpmedelsförsörjningen.

Allt detta är naturligtvis tacknämligt, och jag anser att det är socialstyrelsens huvuduppgift att följa dessa frågor. Men trots detta anser jag att samhället måste styra utvecklingen ännu hårdare för att komma till rätta med de problem som påtalats i motionen.

Det är många handikappade som behöver tekniskt specialanpassade hjälpmedel för just deras handikapp. Lönsamheten får inte vara det avgörande. Det är hjälpen till den handikappade som man helt bör ta hänsyn till. I många fall kan hjälpmedlen också vara till nytta i den handikappades dagliga livsföring.

Jag tror inte att den privata tillverkaren kan klara av detta behov. Samhället torde ha större möjligheter att göra det.

Jag är naturligtvis tillfredsställd med utskottets uttalande att "det, i överensstämmelse med de tankegångar som kommer till uttryck i motionen, finns skäl att successivt ytterligare bygga ut samhällets insatser såväl på hjälpmedelsområdet som på andra områden som är av betydelse för de handikappades integration och normalisering". Jag hoppas därför att utskottet ser med allvar på denna fråga. De handikappade skall inte behöva komma i kläm – de har nog med bekymmer ändå. Ett hjälpmedel som en handikappad behöver får inte bli en handelsvara med stora vinstintressen. Det är här som samhället bör ingripa och ta sitt ansvar. Jag hoppas att samhället tar på sig detta ansvar och på ett tillfredsställande

sätt följer upp denna viktiga fråga för att hjälpa de människor som råkar ut för handikapp av något slag.

Det är naturligtvis meningslöst för mig att ställa något yrkande mot ett enhälligt utskott. Jag får bida tiden och hoppas verkligen att allt görs på detta område som det är möjligt att göra.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Socialutskottets betänkande nr 5 behandlar tre motioner där jag står som första namn. Motionerna anknyter till punkterna 12, 16 och 36 i betänkandet. Jag ber att till protokollet få anteckna några kommentarer till motionerna och till utskottsbehandlingen.

Motionen nr 1246 vill fästa uppmärksamheten på ett antal fysikaliska förhållanden som inte hittills har rönt så stort beaktande men som det möjligen kan vara värt att nämna något om. En del av det föreslagna kan måhända vara till nytta och bör då tillvaratagas – annat kan vara till skada för människors hälsa och bör då förebyggas. I en stencilerad kommentar till motionen har jag försökt att närmare redogöra för utskottets ledamöter hur verkningarna av de olika fysikaliska effekterna bedöms yttra sig. Då någon ingående kännedom om dessa effekter inte ännu finns i vårt land är det också svårt att skapa förståelse och intresse för frågorna här i riksdagen.

Det gäller bl. a. de negativa luftjonernas sannolikt positiva inverkan på organismen – inte minst för personer med andningsbesvär. Det gäller den eventuellt ogynnsamma verkan på såväl det sensoriska som det motoriska nervsystemet som de positiva statiska laddningar vi så ofta bär på kan tänkas ha – detta bl. a. mot bakgrunden av vårt eventuella behov av just negativa joner. Väl känt bland svenska läkare är förhållandet att artificiell jonbildning i samband med läkning av benbrott påskyndar läkningsprocessen. För den som studerat hithörande förhållanden något mer ingående öppnar sig mycket intressanta perspektiv rörande sår- och läkning m. m. som jag dock inte här kan redogöra för av tidsskäl. Det är också av intresse att konstatera att det finns en svensktillverkad luftrenare som bygger på den elektrostatiske principen och producerar negativa luftjoner.

I övrigt har jag framhållit vikten av att mer energiskt än hittills utreda farorna av elektromagnetiska fält av radiofrekvent karaktär – mikrovågsugnar, elsvetsar, ellok m. m. – samt att upprätta en "frekvenstablå" över skadliga frekvenser lämpligen placerad vid arbetarskyddsstyrelsen. Till denna översikt bör insamlas alla kända svängningsfrekvenser från det lågfrekventa infraljudet till elektronisk högfrekvens. Många skadliga frekvenser är kända världen över, men någon lätt tillgänglig sammanställning saknas t. v.

Det kan även – särskilt för små barn, känsliga personer och sjuka människor – vara skadligt att vistas i metalliskt avskärmade lokaler, där den för människan normala strålningen och spänningspotentialen inte råder. Likaså kan det vara ogynnsamt för sådana personer att vistas

inom jordmagnetiska fält där intensiteten är sådan att fältet når in i byggnader. De här effekterna kanske kan tyckas vara rätt ofarliga och ointressanta, men om man får höra litet mera i detalj vad de kan föra med sig tror jag att man ofta blir mer intresserad och förstår att det ligger något i att jag tar upp saken.

Det skulle inte behöva kosta så värst mycket att utreda behovet av närmare forskning i dessa frågor. Det finns säkert forskare i vårt land som är sysselsatta med mindre viktiga ting än dessa. Om forskare med anknytning till de påpekade fysiologiska riskområdena ges ett litet uppdrag att läsa in tillgänglig utländsk litteratur i resp. ämne så bör det därefter finnas gott underlag för ställningstagande till eventuellt behov av vidare forskning.

Så har man gjort t. ex. i IVA:s utredning om den radiofrekventa strålningen. Där har en grupp läst in vad som finns publicerat i utlandet. I rapporten – jag vet inte om det är så många i riksdagen som har studerat den – står det på var och varannan sida hur viktigt det är att man forskar vidare på detta område. Så kan det vara med de andra områdena också.

I motionen nr 1249 har jag önskat att det skall skapas ett kontaktorgan inom socialstyrelsen, dit sjuka människor kan ringa i sin, man får väl kalla det för nöd, och fråga om medicinska förhållanden som ligger dem nära om hjärtat men som inte sjukvårdarna eller läkaren på hemmaplan kan ge besked om. Sådana förfrågningar belastar tjänstemän i socialstyrelsen som har annat att göra; det gäller framför allt läkemedelsbyrå. Men om man hade ett kontaktorgan med några vänliga människor som verkligen har patientkännedom och förståelse för sjukas problem kunde det bli litet hyggligare svar, även om kanske inte så mycket värdefullare, än de svar som många sjuka nu kan få när de med sina frågor irriterar personal på socialstyrelsen som egentligen inte skall behöva sitta och tala i telefon med allmänheten.

Man talar på socialstyrelsen om att det nu finns möjlighet att göra egna undersökningar av ny karaktär – beträffande naturläkemedel, akupunktur m. m. Men vi måste komma ihåg att man med all sannolikhet bara avser att göra sådana undersökningar när någon utomstående läkare ansöker om det. Vi skall med andra ord inte vänta oss att det blir några stora ting utträttade av socialstyrelsen själv.

Slutligen helt kort några ord om motionen nr 1247 som tar upp rehabiliteringsverksamheten vid Narconon som jag har försökt detaljstudera och som jag verkligen tror på. Jag ber kammarens ledamöter vara vänliga att själva titta litet på Narcononverksamheten och inte vara rädda för den. Helt säkert är den bland det värdefullare i rehabiliteringsväg som i dag äger rum i vårt land.

Herr HYLTANDER (fp):

Herr talman! Under p. J 7 i socialhuvudtiteln tas bidraget till Länkrörelsen m. fl. organisationer upp. Frågan har redan berörts av herr Romanus som har yrkat bifall till reservationen 19. Jag ber att få göra detsamma

men vill inledningsvis understryka vad utskottet säger på s. 59 i sitt betänkande: "Som utskottet upprepade gånger har framhållit utför såväl Länkrörelsen som övriga organisationer som kan erhålla stöd från anslaget betydelsefulla insatser på nykterhetsvårdens och narkomanvårdens område." Det är väl bara att konstatera att det stöd som det allmänna ger på detta område såväl som på många andra områden är ett stöd som mångfaldigas genom de frivilligas insatser. Det torde inte kunna bestridas att det är väl använda pengar som kommer till flerdubbel nytta. Jag konstaterar tyvärr att socialministern har hunnit lämna kammaren, men jag hoppas att det jag har att säga skall nå honom i alla fall, om inte annat så i form av riksdagsprotokollet.

Jag har i min motion 1528 tagit upp en speciell del av detta arbete. Att jag betonar RIA-arbetet och DKS:s verksamhet bland alkoholskadade och narkomaner beror inte på att jag på något sätt undervärderar vad som görs av de övriga organisationer som nämns i betänkandet och som får den största delen av anslaget, alltså Länkrörelsen, RFHL m. fl. I min motion betonar jag att det inte är riktiga proportioner mellan de anslag som delas ut och de insatser som görs.

Jag har i motionen framhållit det arbete som uträttas inom RIA-verksamheten på olika orter i landet, och jag skall be att få komplettera med ett par siffror. Det finns f. n. RIA-byråer på 26 orter. År 1973 förekom verksamheten på 14 orter och år 1974 fanns den på 24 orter. Verksamheten har alltså vuxit och bedrivs nu på 26 orter. Antalet besök på de 24 orter som fanns 1974 uppgick till 146 743 för att vara exakt. Det är den siffra jag har fått från riksorganisationen.

Bidrag till denna verksamhet har utgått med knappt 145 000 kr. enligt vad herr Svensson i Kungälv nyss nämnde – jag tror det exakta beloppet är 144 200 kr. Om RIA-byråerna skulle ha fått lika mycket som exempelvis de 150 länkföreningarna i landet, skulle beloppet ha varit ungefär 350 000 kr. i fjol, ökat med 10 % i år. Det säger något om proportionerna i det här fallet.

Sedan redovisas i propositionen att RFHL, som är den största av de här organisationerna, har 18 lokalavdelningar. Förra året fick dessa 1 200 000 kr. och i år föreslås de få 1 600 000 kr. Jämför man detta med vad de 26 RIA-byråerna i landet får blir disproportionen ganska stor mellan anslag och verksamhetsomfattning – låt vara att man kan lägga olika betydelse i detta begrepp. Det gäller alltså 26 RIA-byråer mot 18 RFHL-avdelningar plus några andra enheter, som jag nu inte kan erinra mig, men om vi sätter 26-26, blir proportionen i alla fall 1:10. Det är inte riktigt i linje med vad jag har yrkat vid punkten C i motionsklämman, nämligen att erforderliga direktiv ges till socialstyrelsen för fördelning av medel under J 7 i innevarande budgetårs budget, 1974/75, i syfte att ge RIA-arbetet en likvärdig anslagstilldelning i förhållande till arbetets omfattning och betydelse.

Här kan man ju säga att det, som herr Svensson i Kungälv nyss framhöll, är kommunerna som skall ha ansvaret för detta arbete, men det gäller i så fall hela anslaget under denna titel, och det är ju något som

Onsdagen den
9 april 1975

*Hälso- och
sjukvård, m. m.*

kan tas upp i annat sammanhang. Det ändrar emellertid inte de här proportionerna. Jag skulle vilja vädja till socialministern att ytterligare medverka till att proportionerna mellan anslag och verksamhetsomfattning blir rimliga.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 12

M o m. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 12 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291

Nej - 14

M o m. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 13-30

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 31

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 33 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 198

Nej - 109

M o m . 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 36

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 18 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. samt 3:o) reservationen nr 19 av herr Romanus, och förklarades den förnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

Hälso- och
sjukvård, m. m.

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Hälso- och
sjukvård, m. m.*

ha flertalets mening för sig. Sedan herr Romanus begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 36 mom. 1 antar reservationen nr 18 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 19 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 88
Nej - 30
Avstår - 189

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 36 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 197
Nej - 108
Avstår - 2

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 36 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 44

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 37-39

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 40 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 200
Nej - 107

Punkterna 41-47

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Arbetsmiljöfrågor, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkanden

nr 3 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen och statens arbetsklänik jämte motioner samt

nr 4 med anledning av motioner om vissa arbetsmiljöfrågor.

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Arbetsmiljöfrågor,
m. m.*

Onsdagen den
9 april 1975

Arbetsmiljöfrågor,
m. m.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialutskottets betänkanden nr 3 och 4 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Socialutskottets betänkande nr 3

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Arbetarskyddsstyrelsen. Yrkesinspektionen)

Regeringen hade i propositionen 1975:1, bilaga 13 (arbetsmarknadsdepartementet) under punkterna C 1 och C 2 (s. 111–118) föreslagit riksdagen

(C 1) att till Arbetarskyddsstyrelsen för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 41 365 000 kr., varav 202 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

(C 2) att till Yrkesinspektionen för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 41 835 000 kr., varav 1 487 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:43 av herrar Åsling (c) och Stjernström (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att Jämtlands län skulle utgöra ett distrikt av yrkesinspektionen,

1975:350 av herr Sjönell m. fl. (c, m) samt

1975:1262 av herr Johansson i Simrishamn m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om att förlägga en del av yrkesinspektionens verksamhet till Kristianstad–Hässleholm primärcentrum.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Arbetarskyddsstyrelsen för budgetåret 1975/76 skulle anvisa ett förslagsanslag av 41 365 000 kr., varav 202 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen beträffande anslag till näringslivets organisationer skulle avslå motionen 1975:350,

3. att riksdagen till Yrkesinspektionen för budgetåret 1975/76 skulle anvisa ett förslagsanslag av 41 835 000 kr., varav 1 487 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

4. att riksdagen beträffande yrkesinspektionens organisation skulle avslå motionerna 1975:43 och 1975:1262.

Reservation hade avgivits beträffande yrkesinspektionensorganisation av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Romanus (fp) och Andreasson i Östra Ljungby (c) samt fröken Andersson (c) och fru Wigenfeldt (c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975:43 och 1975:1262 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975:33 av fru Anér (fp), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att åtgärder vidtogs i syfte att begränsa bullret på arbetsplatserna, varvid behovet av förbättrad akustisk utbildning för gymnasieingenjörer, möjligheterna att med hjälp av ekonomiska styrmedel begränsa bullermissioner samt utfärdandet av bullernormer för olika maskintyper särskild beaktades,

1975:36 av fru Berglund m. fl. (s),

1975:80 av fru Hansson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag till en sådan skärpning av arbetarskyddslagen att direkt straffhot följde för den som uppenbart bröt mot lagen,

1975:153 av herr Helén m. fl. (fp), vari, såvitt här var i fråga (yrkandena 3-5), hemställdes

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att en kommande arbetsmiljölag borde ges en sådan utformning att de anställda blev jämställda med arbetsgivaren i vad avsåg det reella inflytandet över arbetsmiljön i vid mening.

4. att riksdagen begärde att regeringen förelade riksdagen förslag i syfte att skapa förutsättningar för att lägga huvudansvaret för arbetsmiljön inberäknat företagshälsovården på företagsnämnderna,

5. att riksdagen begärde att regeringen förelade riksdagen förslag om principbeslut rörande obligatorisk företagshälsovård,

1975:480 av herr Hallgren m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för

1. att i arbetarskyddslagen infördes bestämmelser som förbjöd enmansbetjäning på normalgodståg och expressgodståg.

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att förslag om erforderlig ändring i arbetarskyddslagen skyndsamt utarbetades och förelades riksdagen,

1975:481 av herr Hallgren m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagna ändringar i 40 och 41 §§ arbetarskyddslagen (1949:1), innebärande i huvudsak att skyddsombud skulle utses dels av kollektivavtalsbunden facklig organisation, dels av annan facklig organisation som företrädde minst en femtedel av arbetstagarna på arbetsstället, varvid rätt att utse regionalt skyddsombud skulle medges inte bara lokal avdelning av huvudorganisation enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt utan också lokal avdelning av annan facklig huvudorganisation som enligt stadgarna hade till uppgift att tillvarata arbetstagarnas intressen rörande förhållande till arbetsgivaren samt att de anställdas företrädare i skyddskommitté skulle utses dels av kollektivavtalsbunden organisation som företrädde minst en tredjedel av arbetstagarna på arbetsstället, dels av annan facklig organisation som företrädde två tredjedelar av arbetstagarna, av annan lokal facklig organisation som företrädde två tredjedelar av arbetstagarna.

Onsdagen den
9 april 1975

*Arbetsmiljöfrågor,
m. m.*

Onsdagen den
9 april 1975

Arbetsmiljöfrågor,
m. m.

1975:768 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om att en allsidigt sammansatt kommitté tillsattes med uppgift att kartlägga de bakomliggande orsakerna till den höga sjukfrånvaron samt ange förslag till åtgärder för att nedbringa denna,

2. hos regeringen anhålla om åtgärder i syfte att främja en internationell standardisering av arbetsmiljökraven på maskiner och kemisk-tekniska produkter,

3. besluta om en sådan ändring i arbetarskyddslagen att lokalt skyddsombud resp. medlem i skyddskommitté i första hand skulle utses genom val av de berörda arbetstagarerna.

1975:772 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt här var i fråga (yrkandena 1 och 2), hemställt

1. att riksdagen uttalade att de psykosociala arbetsmiljöproblemen ägnades ökad uppmärksamhet bl. a. genom forskningsprojekt inom ramen för arbetarskyddsfondens verksamhet,

2. att riksdagen beslutade att hos regeringen begära en utredning om ändring av gällande statsbidragsregler för företagshälsovården i syfte att stimulera företagen till en ökad satsning på en fullständig företagshälsovård omfattande även den tekniska delen.

1975:1240 av herrar Ericson i Örebro (s) och Konradsson (s),

1975:1257 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari, såvitt här var i fråga (yrkandena 1, 2 a-c, 3 a-c och 4-7), hemställt

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en snabbutredning och förslag om

a) att all teknisk och medicinsk företagshälsovård underställdes landstingets huvudmannaskap, med kontroll av de arbetande över företagshälsovårdens utformning och personalanställning,

b) att lagstifta om att varje företag med minst 1 000 anställda skulle ha landstingsanställd skyddsingenjör och företagssköterska på heltid och att senast år 1980 varje företag med minst 2 000 anställda skulle ha företagsläkare (en läkare på 2 000 anställda),

c) att ålägga landstingen att på motsvarande sätt ordna företagshälsovården även för anställda inom företag med mindre än 1 000 anställda genom företagshälsovårdscentraler,

d) att arbetsgivarna gjordes skyldiga att betala för denna landstingsdrivna företagshälsovård i full utsträckning.

2. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om förslag om

a) att lagstiftningen ändrades så att arbetet omedelbart skulle upphöra när de fastlagda gränsvärdena överträdde och så att förbättringar genomfördes omedelbart,

b. att ett epidemiologiskt forskningscentrum upprättades i arbetarskyddsstyrelsens regi som datamässigt registrerade yrkeshygieniska och medicinska data för att utvärdera samband,

c) att företagen ålades genomföra utvidgad utbildning för skyddsombuden, speciellt i mätteknik och giftlära, varvid företaget skulle stå för kurskostnader och lön,

3. att riksdagen skulle anhålla om

a) att regeringen gav arbetarskyddsstyrelsen i uppdrag att före 1975 års utgång presentera den dokumentation som förutsattes finnas till den nya hygieniska gränsvärdeslistan och presentera motiven i de fall ett lägre gränsvärde tillämpades utomlands,

b) att gränsvärdet för alla cancerogena ämnen skulle vara noll (eller åtminstone oupptäckbart) i luften år 1980 och att således arbetet med föreskrifter om produktionsförändringar omedelbart påbörjades,

c) att arbetarskyddsstyrelsen gavs i uppdrag att ordna yrkeshygienikerkurser som kunde sökas fritt,

4. att riksdagen uttalade att de utredningar som sysslade med yrkesskadebegreppet och yrkesskadestatistiken anmodades att lägga fram sina förslag under år 1975 och att regeringen för sin del skyndsamt lade fram förslag i frågan,

5. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om

a) att i arbetarskyddslagen infördes regler och bestämmelser som minskade arbetshets och utslagningar, med bl. a. 10 minuters paus, och vad som i övrigt anförts i motionen,

b) att komplexet med gruppträning, utvecklingssamtal och sensitivitetsträning utreddes och kartlades och att den utmanande sensitivitetsträningen omedelbart i lag förbjöds.

6. att riksdagen uttalade att statliga medel reserverades för att helt bekosta arbetsmiljöexperter, som anställts av fackförbund, I.O, TCO eller SACO, förslagsvis genom en höjd arbetsgivaravgift.

7. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om att ändringar gjordes i 40 b § arbetarskyddslagen syftande till en utvidgning av rätten för skyddsombud att avbryta hälsofarligt arbete samt till att lokal fackförening blev den enda instans som kunde pröva det berättigade i ett skyddsombuds åtgärd samt

1975:1295 av herr Sörenson m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande arbetstagarnas medinflytande i arbetsmiljöfrågor att riksdagen skulle avslå motionen 1975:153 yrkandena 3 och 4,

2. beträffande översyn av arbetsmiljöutbildningen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1295,

3. beträffande vidareutbildning av skyddsombud m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandena 2 c och 3 c,

4. beträffande psykosociala arbetsmiljöproblem att riksdagen skulle avslå motionen 1975:772 yrkandet 1,

5. beträffande epidemiologiskt forskningscentrum att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 2 b,

Onsdagen den
9 april 1975

*Arbetsmiljöfrågor,
m. m.*

6. beträffande sjukfrånvarons orsaker att riksdagen skulle avslå motionen 1975:768 yrkandet 1.
7. beträffande sensitivitetsträning att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 5 b.
8. beträffande utbildning av företagsläkare att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1240.
9. beträffande obligatorisk företagshälsovård att riksdagen skulle avslå motionen 1975:153 yrkandet 5 och motionen 1975:1257 yrkandet 1.
10. beträffande statsbidragsregler för företagshälsovård att riksdagen skulle avslå motionen 1975:772 yrkandet 2.
11. beträffande utseende av skyddsombud m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:481 och motionen 1975:768 yrkandet 3.
12. beträffande skyddsombuds befogenhet att avbryta arbete att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 7.
13. beträffande sanktionssystemet att riksdagen skulle avslå motionen 1975:80.
14. beträffande åtgärder mot buller att riksdagen skulle avslå motionen 1975:33.
15. beträffande hygieniska gränsvärden att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandena 2 a och 3 b.
16. beträffande underlaget för gränsvärdeslistan att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 3 a.
17. beträffande åtgärder för att minska arbetsintensiteten att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 5 a.
18. beträffande förbud mot användning av kvinnlig arbetskraft att riksdagen skulle avslå motionen 1975:36.
19. beträffande enmansbetjäning på express- och normalgodståg att riksdagen skulle avslå motionen 1975:480.
20. beträffande internationellt standardiseringsarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1975:768 yrkandet 2.
21. beträffande yrkesskadeförsäkringskommittén och yrkesskadestatistikutredningen att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 4.
22. beträffande arbetsmiljöexperter i fackföreningar att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1257 yrkandet 6.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande arbetstagarnas medinflytande i arbetsmiljöfrågor av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:153 yrkandena 3 och 4 gav regeringen till känna vad reservanten anfört.
2. beträffande vidareutbildning av skyddsombud m. m. av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandena 2 c och 3 c gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

3. beträffande psykosociala arbetsmiljöproblem av herrar Gustavsson i Alvesta och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson och fru Wigenfeldt (samtliga c) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:772 yrkandet 1 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande epidemiologiskt forskningscentrum av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 2 b gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

5. beträffande sjukfrånvarons orsaker av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:768 yrkandet 1 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande sensitivitetsträning av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 5 b gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

7. beträffande obligatorisk företagshälsovård av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:153 yrkandet 5 och med avslag på motionen 1975:1257 yrkandet 1 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

8. beträffande obligatorisk företagshälsovård av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 1 och med avslag på motionen 1975:153 yrkandet 5 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

9. beträffande statsbidragsregler för företagshälsovård av herrar Gustavsson i Alvesta och Andreasson i Östra Ljungby samt fröken Andersson och fru Wigenfeldt (samtliga c) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:772 yrkandet 2 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

10. beträffande utseende av skyddsombud m. m. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:768 yrkandet 3 och med avslag på motionen 1975:481 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

11. beträffande utscende av skyddsombud m. m. av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:481 och med avslag på motionen 1975:768 yrkandet 3 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

12. beträffande skyddsombuds befogenhet att avbryta arbete av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 7 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

13. beträffande sanktionssystemet av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:80 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

14. beträffande åtgärder mot buller av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:33 hos regeringen begärde att åtgärder vidtogs i syfte att begränsa buller på arbetsplatserna, varvid behovet av förbättrad akustisk utbildning för gymnasicingenjörer, möjligheterna att med hjälp av ekonomiska styrmedel begränsa bulleremissioner samt utfärdandet av bullernormer för olika maskintyper särskilt beaktades,

15. beträffande hygieniska gränsvärden av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandena 2 a och 3 b gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

16. beträffande underlaget för gränsvärdeslistan av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 3 a gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

17. beträffande åtgärder för att minska arbetsintensiteten av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 5 a gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

18. beträffande enmansbetjäning på express- och normalgodståg av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 19 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:480 gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

19. beträffande internationellt standardiseringsarbete av herrar Carls-
hamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 20 bort hem-
ställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:768 yrkandet 2 gav
regeringen till känna vad reservanterna anfört,

20. beträffande arbetsmiljöexperter i fackföreningar av herr Hagberg
i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 22 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1257 yrkandet 6 gav
regeringen till känna vad reservanten anfört.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande beträffande ut-
seende av skyddsombud m. m. av herr Romanus (fp).

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 3 har vi en reservation
från centerpartiet. Den ansluter till ett par motioner, nämligen en motion
av herrar Åsling och Stjernström, vilka yrkar på att Jämtlands län skall
bli ett eget distrikt av yrkesinspektionen, och en motion av herr Johansson
i Simrishamn m. fl., som begär att man förlägger en del av yrkesin-
spektionens verksamhet till Kristianstad-Hässleholm primärcentrum. Vi
har vid tidigare tillfällen tagit upp de här frågorna och hävdade den upp-
fattningen att för organisationen av yrkesinspektionsverksamheten bör
varje län omfatta ett distrikt. Vi har nu i reservationen sagt att en allmän
översyn av yrkesinspektionens distriktsindelning och behoven av lokal-
kontor på vissa orter bör göras så snart ytterligare erfarenheter har vunnits.
Detta vill vi att riksdagen gör ett uttalande om som ges regeringen till
känna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen
vid betänkandet nr 3. Jag vill också uttala tillfredsställelse över de sats-
ningar som görs inom denna verksamhet.

Socialutskottets betänkande nr 4 tar upp frågor som berör företags-
hälsovården. Det är av väsentligt värde att vi har möjligheter att skapa
sådana arbetsförhållanden att individen kan känna arbetstillfredsställelse
och uppleva sin arbetsuppgift som meningsfull. Vi har i tidigare par-
timotioner sagt – och så säger vi även i år – att arbetet har ett egenvärde
och är ett väsentligt livsområde i vår kultur. Därför har goda arbetsmiljöer
en avgörande betydelse för trivseln på arbetsplatsen, för arbetstagarnas
hälsa och välbefinnande och likaså för ett bra arbetsresultat.

Vi har under senare år haft en snabb teknisk utveckling som har un-
derlättat individens arbetssituation. Maskiner har övertagit det tyngsta
arbetet och kanske i vissa fall det smutsigaste arbetet. Men samtidigt
har utvecklingen lett fram till att vi har fått nya ämnen, nya maskiner
och tillverkningsprocesser som medför påfrestningar och hälsorisker på
arbetsplatserna. Skadlig stress och psykisk ohälsa som följd därav har
blivit svårbemästrade problem.

Under 1970-talet har betydelsefulla reformer genomförts på detta om-

råde. Och det gäller nu att på bästa möjliga sätt kunna följa upp dessa reformer. Vi har vid olika tillfällen här i riksdagen tagit upp frågan om bättre forsknings- och utvecklingsarbete för att vi skall kunna spåra och åtgärda faktorer inom arbetslivet som leder till ohälsa. De problem som sammanhänger med den fysiska miljöns utformning liksom effekter av kemikalier och andra miljöfarliga produkter har vi ägnat ganska stor uppmärksamhet. Detta är helt naturligt eftersom dessa miljöproblem ofta är av direkt och påtaglig natur. Men de psykiska och psykosociala arbetsproblemen som gäller arbetets och arbetsmiljöns psykiska inverkan på människan har inte uppmärksamats i lika stor utsträckning. Vi menar att det är av utomordentligt stort värde att vi även försöker följa upp och åtgärda de problemen, även om vi vet att de är omfattande och svårbemästrade.

Det framgår av olika undersökningar att många människor upplever sitt arbete som stressande och att arbetsförhållandena är en dominerande orsak till psykisk ohälsa. Inom flera områden är sjukfrånvaron ganska hög. En stor del av sjukdagarna är föranledda av psykiska störningar och psykisk otrygghet. Detta är problem från sociala utgångspunkter, och vi måste försöka åtgärda dem. De innebär även stora ekonomiska förluster för den enskilde och för samhället.

Det finns flera orsaker bakom denna utveckling. Arbetsmiljöerna har ofta konstruerats med utgångspunkt i rent tekniska överväganden utan tillräcklig hänsyn till psykologiska och medicinska förhållanden. En arbetsmiljö kan vara acceptabel för den fysiska hälsan men samtidigt alltför påfrestande för den psykiska.

Vi har, som jag nämnde, vid olika tillfällen tagit upp dessa problem, men vi har inte vunnit gehör för våra förslag. Det är intressant att konstatera att den utredning som tillsattes förra året efter lottning här i riksdagen och som skulle syssla med arbetsmiljön och insatserna på det området har tagit upp de här frågorna. Man har försökt göra en analys av de psykosociala arbetsmiljöproblemens natur. Man säger i utredningen: "En uppfattning om de psykosociala arbetsmiljöproblemen kan man få genom att se på de mänskliga behov som enligt modern psykosocial forskning bör tillgodoses i arbetet." Man talar om behov av ett innehåll i arbetet som kräver något utöver styrka och uthållighet och som ger variation i arbetet, behov av att fortlöpande kunna lära något i arbetet, behov av att kunna fatta beslut inom vissa ramar och att ha inflytande över det egna arbetet samt att kunna påverka företaget i stort, behov av anseende, medmänsklig förståelse och respekt på arbetsplatsen, behov av att kunna se ett sammanhang mellan det egna arbetet och omvärlden, åtminstone så att man kan se ett sammanhang mellan det man utför i arbetet och det som betraktas som nyttigt och värdefullt i samhället, och behov av att kunna förena det egna arbetet med framtidsförhoppningar i någon form. Därför måste de psykosociala arbetsmiljöproblemen ges större utrymme inom det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs på arbetsmiljöområdet.

Den andra frågan av stor betydelse är företagshälsovården – en viktig del av arbetarskydd och arbetsmiljöpolitik. Målet måste vara att alla i arbetslivet tillförsäkras en god företagshälsovård. Men vi vet att det, som det ser ut i dag, är ett avlägset mål. En stor del av landets yrkesverksamma människor har inte tillgång till företagshälsovård. Det gäller kanske främst anställda i mindre företag, egna företagare och verkssamma inom företag med spridda arbetsplatser.

Vi vet att de nyinrättade yrkesinspektionsnämnderna bl. a. ålagts att följa och främja företagshälsovårdens utveckling och att fungera som organ för samråd i företagshälsovårdsfrågor. Vi vet också att situationen för tillfället är den att det är svårt att få tag på både företagsläkare och skyddsingenjörer som skall sköta dessa uppgifter.

Företagshälsovårdens uppgift är att anpassa människa, arbetsuppgift och arbetsmiljö till varandra och därigenom bidra till ökad arbetstillfredsställelse. Vi har i vår motion tagit upp frågan om det inte är lämpligt att ompröva de nuvarande bidragsreglerna, som är sådana att försäkringskassan betalar 50 % av den medicinska verksamhetens kostnader under förutsättning att minst 50 % av arbetet utgörs av sjukvård. Uppgår inte sjukvårdsdelen till 50 % minskas statsbidraget i motsvarande grad.

Eftersom företagshälsovårdens huvuduppgift måste vara av förebyggande art menar vi att det är viktigt att det förebyggande arbetet initieras genom samråd med teknisk personal, skyddsombud och arbetstagare, så att man på det sättet får fram ett bättre resultat. Därför bör en väl utbyggd och helt fungerande företagshälsovård innefatta såväl en medicinsk som en social och en skyddsteknisk del. Vi ifrågasätter då om man inte genom att ändra statsbidragsbestämmelserna, så att också företagshälsovårdens tekniska del ingår i de kostnader som berättigar till statsbidrag, skulle stimulera företagen till att ordna även den skyddstekniska delen på ett mera tillfredsställande sätt.

Detta har vi alltså fört fram i motionen. Vi har också följt upp det i reservationer till socialutskottets betänkande nr 4, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som centerns representanter står för.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Som framhålls i inledningen till socialutskottets betänkande nr 4 har under senare år stort intresse ägnats åt att förändra arbetslivets villkor i vid mening. Genom olika reformer har också förutsättningar skapats för t. ex. bättre arbetsmiljö, och större möjligheter har beretts de anställda att påverka förhållandena på den egna arbetsplatsen. Men när det gäller arbetsmiljön finns det både gamla problem som kvarstår och nya som uppstår. De många motioner som nu behandlas är delvis, som jag ser det, ett uttryck för det.

Från moderata samlingspartiet har begärts att en allsidigt sammansatt kommitté skall tillsättas med uppgift att kartlägga de bakomliggande orsakerna till den höga sjukfrånvaron samt att lämna förslag till åtgärder

Onsdagen den
9 april 1975

Arbetsmiljöfrågor,
m. m.

för att minska densamma. Sjukfrånvaron blir ett allt större problem inom arbetslivet därför att frånvaron ökar mer och mer. Det finns exempel på att sjukfrånvaron i vissa fall kan uppgå till över 20 % av arbetsstyrkan.

Det måste finnas några grundläggande fel någonstans, när antalet frånvarande på grund av sjukdom genomsnittligt inom en grupp anställda ligger över 20 %. Vi från moderata samlingspartiet har också vid tidigare riksdagar begärt en grundlig utredning av detta problem. Riksdagens majoritet har då avvisat våra krav med hänvisning till att SAF och LO har tillsatt en gemensam arbetsgrupp för kartläggning av vad som kan vara orsaker till hög sjukfrånvaro. Denna grups rapport har nu framlagts. Det är en mycket intressant läsning. Jag ber att få citera några avsnitt ur den rapporten. Det är frestande att läsa upp mer av vad som där står, därför att man där sida upp och sida ned kan finna argument för vårt krav på en allsidig utredning av dessa problem. Men det får räcka med följande exempel.

På ett ställe i rapporten sägs följande:

”Det är en diger önskelista på sjukfrånvaroforskning som förbunden presenterar. Elektrikerförbundet hör till de förbund, som vill utreda påverkan av ackordsarbete på individens psykiska hälsa. Övriga önskemål är att få belyst effekter av damm- och bullerskador på sjukfrånvaron.

Fabriksarbetareförbundet önskar få klarlagt vad som egentligen ligger bakom 'officiella' frånvarooraker som trötthet, huvudvärk, förkylning. Man vill dessutom veta mer om inverkan av ensidighet och monoton i arbetsprocesser.

Betydelsen av demokfatin på arbetsplatsen och yrkesutbildningen hos den anställde för sjukfrånvaron vill Försäkringsanställdas Förbund få utrett.

För Handelsanställdas Förbund utgör inverkan av hel- och deltidsarbete på kvinnornas sjukfrånvaro en angelägen fråga, medan Hotell- och Restauranganställdas Förbund önskar forskning rörande effekten av tungt arbete och statisk belastning. Dessutom är detta förbund intresserat av att erhålla ytterligare kunskap om den äldre arbetskraftens situation och om betydelsen av dubbelarbete på sjukfrånvarons omfattning.

Byggnadsarbetsgivareförbundet efterlyser studium av sjukförsäkringsstatistiken. Sveriges Buteljglasbruks Förbund vill ha utrett sjukpenningens och andra samhällsfaktors betydelse för sjukfrånvaron. Detta förbund vill också få bättre kunskap om vilket skiftsystem som är lämpligast ur social och medicinsk synpunkt.

Undersökningar rörande korttidsfrånvarons fördelning på anställningstid och region är ett önskemål från Byggnadsämnesförbundet och Livsmedelsbranschens Arbetsgivareförbund.

Slakteriförbundet vill ha utrett inverkan av flexibel arbetstid samt hemmiljön och allmänna sociala förhållandens betydelse för sjukfrånvaron.

Från Stuvareförbundets sida är man främst intresserad av att få utrett ryggskadornas betydelse. Konjunktorens inverkan på sjukfrånvaron önskar Väg- och Vattenbyggarnas Arbetsgivareförbund få ökad kunskap om.”

Detta var en rad exempel på vad de olika organisationerna vill ha närmare utrett. I den sammanfattning som görs av utredningen heter det bl. a.: "Innan hypoteser formuleras och prövas avseende effekter av olika slags terapeutiska och profylaktiska arbetsmiljövårdande och andra åtgärder behöver vi grundläggande data genom en bred kartläggning av frånvaron som bas för vidare forskningsarbete på det här fältet." Vidare sägs det: "Om man har ambitionen att försöka korrelera frånvaro av olika skäl till olika bakgrundsvariabler så inses lätt att det hittillsvarande systemet är helt otillräckligt. Goda och enhetliga uppgifter om arbetsfrånvaro måste också anses vara av ett allmänt samhällsintresse. --- Enligt vår åsikt vore det ur många synpunkter värdefullt att åstadkomma en statistik om frånvaro som inte bara ger besked om frånvarons storlek utan även möjliggör en analys av vilka bakgrundsvariabler, som kan vara relevanta."

Detta är några citat ur arbetsgruppens rapport, och den gäller ändå bara SAF-LO-området. Därtill kommer hela tjänstemannasektorn, och där finns också en rad problem: problemen kanske inte är desamma på TCO-sidan som på LO-sidan. Vi har tidigare talat för att många faktorer bör vägas in i en sådan här stor kartläggning, och vi tycker att vi får ett starkt stöd för våra krav i den rapport som nu framlagts av SAF-LO-gruppen. Det som sägs i rapporten understryker behovet av en allsidigt sammansatt kommitté för att kartlägga sjukfrånvarons orsaker och för att framlägga förslag till åtgärder för att minska frånvaron. En sådan kommitté har vi alltså begärt, och det kravet fullföljer vi i reservationen 5.

Utskottsmajoriteten avvisar vårt förslag med hänvisning till att det finns förslag från arbetsmiljöfonden att SAF, LO och TCO skall delta i en styrgrupp som skall överväga behovet av fortsatta forskningsinsatser på området. Man har nu börjat uppmärksamma frågan om sjukfrånvaron. Men det finns ingen anledning att fortsätta att ta så försiktigt som möjligt på frågan. Därför bör den allsidigt sammansatta kommitté som vi förordat också tillsättas.

I fråga om maskiner och tekniska produkter vill vi också peka på behovet av internationell samverkan i alla de former där så är möjligt. Med tanke på vår omfattande import och export är en god internationell samordning av säkerhetsbestämmelserna viktig från både kostnads- och konkurrenssynpunkt. Lika väl som vissa gemensamma minimikrav utarbetas då det gäller "mekaniska" skyddsföreskrifter för maskintillverkning i industriländerna, bör motsvarande internationella enhetlighet åstadkommas beträffande skydd mot buller, damm och avgaser. Arbetskraften bör skyddas var den än är verksam.

Inom arbetsmiljö- och arbetarskyddsområdet finns ett samarbete mellan EG-staterna. På grund av att Sverige står utanför de beslutande organen inom den gemensamma marknaden har vi små möjligheter att påverka utvecklingen på det området. Det är beklagligt, men desto viktigare är det att vi utnyttjar de kanaler och organ där vi har möjlighet

Onsdagen den
9 april 1975

*Arbetsmiljöfrågor,
m. m.*

att aktivt samverka med andra länder. Vi har tagit upp frågan i reservationen 19. Vi menar att vad som där anförts bör ges regeringen till känna.

I reservationen 10 tar vi upp frågan, hur skyddsombuden skall utses. Före 1973 års arbetsmiljöreform föreskrevs i arbetarskyddslagen att skyddsombud och ledamot i skyddskommitté skulle utses genom val av de berörda arbetstagarna eller efter framställning från dessa av lokal facklig organisation. Nu menar vi att den ordningen innebar ett större direktinflytande för arbetstagarna än den ordning som nu tillämpas, att endast avtalslutande organisation utser dessa personer.

Det strävas ju efter att den anställde skall få större medinflytande; medansvar och ökad trivsel i sin arbetssituation. Det är då viktigt att de anställda så långt möjligt själva får vara med och påverka sina egna arbetsförhållanden. En del i det är enligt min mening att valet av t. ex. skyddsombud kan göras direkt av de berörda arbetstagarna. När strävan nu sägs vara att ge de anställda större medinflytande på olika områden, skall man i de här frågorna inte *minska* arbetarnas medinflytande genom att beslutsrätten flyttas till en organisation.

Reservationen 11 av herr Hagberg i Borlänge visar att problemet har uppmärksamrats av fler än moderata samlingspartiet – och problemet tas ju också upp i ett särskilt yttrande av herr Romanus. Men i reservationen av herr Hagberg vill man ändå inte ge de anställda full rätt att själva bestämma så som vi föreslår, utan man vill utnyttja rätten att utse skyddsombud till fler än en facklig organisation under vissa förutsättningar. Det förslaget skulle givetvis innebära en viss förbättring på området, men med vårt förslag i reservationen 10 blir arbetstagarna i det här avseendet fullt myndiga i egna angelägenheter, och förslaget i reservationen 11 kan på det sättet också helt tillgodoses.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 5, 10 och 19 till socialutskottets betänkande nr 4.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammarerna att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande dessa betänkanden samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades

Justitiekammarens betänkanden

Nr 9 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till polisväsendet jämte motioner

Nr 10 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt avser anslag till justitiedepartementet m. m. jämte motioner

§ 7 Meddelande om förhandsanmälan till talarlistan

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får anmoda dem som önskar yttra sig när justitieutskottets betänkande nr 9 skall avgöras att anmäla detta till kammarkansliet senast torsdagen den 10 april kl. 18.00.

§ 8 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 2029 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 2030 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 2031 av herr *Helén m. fl.*

Nr 2032 av herr *Helén m. fl.*

Nr 2033 av herr *Helén m. fl.*

Nr 2034 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 2035 av herr *Jonasson*

Nr 2036 av herr *Magnusson i Kristinehamn m. fl.*

Nr 2037 av herr *Olsson i Järvsö m. fl.*

Nr 2038 av herr *Pettersson i Helsingborg*

Nr 2039 av fru *Sundberg m. fl.*

Nr 2040 av herr *Wijkman*

med anledning av propositionen 1975:30 om energihushållningen m. m.

Nr 2041 av herr *Westberg* i Ljusdal

med anledning av propositionen 1975:62 om kilometerskatt för vissa släpvagnar. m. m.

Nr 2042 av herr *Hermansson m. fl.*

om ökat bistånd till PRR och GRUNK

§ 9 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 9 april

Nr 50 av herr *Burenstam Linder* (m) till herr statsministern om åtgärder för att avskaffa påminnelser om att Sverige är en monarki:

1973 och 1974 års grundlagsbeslut fattades i stor enighet av riksdagen. Bakom den nya grundlagens utformning i fråga om statschefens ställning låg två grundläggande principer. För det första var – såsom det framhölls i propositionen – ”konungadömets bevarande en given utgångspunkt”. För det andra skulle den nya grundlagen stadfästa den praxis som sedan länge varit gällande, att konungen inte deltar i de politiska besluten.

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Meddelande om
förhandsanmälan
till talarlistan*

*Anmälan av
interpellation*

Onsdagen den
9 april 1975

*Anmälan av
interpellation*

Ändringen innebar således att han fortsättningsvis inte ens formellt skulle delta i beslutsprocessen. I propositionen framhöll departementschefen att förändringarna skulle leda till att statschefens "person och hans namn inte knyts till beslut och åtgärder inom statslivet med politisk innebörd". Däremot ansågs inga förändringar böra vidtagas i statschefens ceremoniella och representativa funktioner. I dessa hänseenden fördes över huvud taget inga resonemang vare sig i propositionen eller i konstitutionsutskottets betänkanden. Hade ändringar i nämnda hänseende åsyftats, hade detta självfallet bort komma till uttryck i proposition och riksdagsbeslut.

Moderata samlingspartiets partimotion i anledning av grundlagspropositionen 1973 utgick härifrån. I motionen framhölls i överensstämmelse härmed bl. a.:

"När det mer generellt gäller de sedvanliga och traditionella förmåner och hedersbetygelser som tillkommer monarken i olika sammanhang, utgår vi likaså från att någon ändring i rådande praxis ej avses och ej kan ifrågakomma som en konsekvens av att konungen uttryckligen från-
tas de befogenheter som hittills formellt tillhört honom. Det gäller t. ex. användningen av konungens bild i samband med myntprägling och frimärksutgivning, hans ställning som beskyddare av lärda samfund m. m. Det ter sig likaså som en naturlig följd att svenska myndigheter, verk och militära förband allt framgent använder beteckningen 'kunglig' -- --."

Motionen lämnades i dessa hänseenden helt oemotsagd av riksdagen och föranledde inte heller någon gensaga från regeringens sida.

Detta till trots har grundlagsbeslutet numera åberopats som grund för ett antal åtgärder som alla syftar till att från officiella sammanhang eliminera olika påminnelser om att Sverige är ett konungarike. Sålunda har ur statskalendern beteckningen kunglig borttagits från namnet på t. ex. ämbetsverk och militära förband. Sedan ålder bestående, av konungen ursprungligen instiftade institutioner på kulturens område berövas sina sedan flera hundra år använda benämningar. Enligt uppgift står de kungliga teatrarna nu i tur. Gustav III:s gamla opera lär nu skola döpas om till Svenska Operan AB. Ett cirkulär har utgått från utrikesdepartementet enligt vilket Sveriges beskickningar i andra länder inte längre skall kallas kungliga. I detta cirkulär hävdas också felaktigt att stora riksvapnet "numera är att anse som" det kungliga husets personliga vapen och att det inte bör användas i officiella sammanhang. I cirkuläret bortses från att konungariket Sverige utåt företräds av statschefen, att kreditivbrev och internationella överenskommelser undertecknas av honom, att utländska sändebud ackrediteras hos konungen samt att 1908 års lag om rikets vapen alljämt är gällande.

Eftersom formliga regeringsbeslut inte legat bakom dessa och andra liknande åtgärder, är det omöjligt att överblicka hur många sådana som har vidtagits.

Det jag här berört aktualiserar flera frågor.

För det första förtjänar den formella handläggningen av de åtgärder jag givit exempel på att diskuteras. Kan sådana åtgärder rimligen få genomföras utan bakomliggande regeringsbeslut och, i de fall där gällande lag åsidosätts, utan lagändring med riksdagens medverkan?

För det andra måste ändringarnas materiella överensstämmelse med i varje fall förutsättningarna för grundlagsreformen diskuteras. Det är obestriddigt att regeringens åtgärder är riktade mot den ceremoniella och representativa innebörden av regeringsformens I kap. 4 § – "Konungen är rikets statschef." – som fastslår att Sverige är ett konungarike.

För det tredje kan i förekommande fall ifrågasättas lämpligheten av att ändra de benämningar på kulturella och andra institutioner som anknyter till det faktum att institutionerna ursprungligen tillkommit genom kungliga initiativ eller insatser. Inom den internationella kulturvärlden måste varje sådant traditionsbrott förefalla egenartat.

Mot bakgrund av vad här anförts hemställer jag att riksdagen medger att jag till herr statsministern riktar följande frågor:

1. Är statsministern beredd att redogöra för vilka beslut som centralt fattats och vilka direktiv som utgått rörande åtgärder, syftande till att i officiella sammanhang avskaffa olika påminnelser om att Sverige fortfarande är en monarki, samt för vilka ytterligare åtgärder av detta slag som eventuellt planeras?

2. Vill statsministern redovisa regeringens syn på dylika åtgärders överensstämmelse med den grundlag varom riksdagen i stor enighet beslutat?

3. Vilka motiv kan statsministern åberopa för att ändra sådana benämningar på kulturella och liknande institutioner som förklaras av att institutionerna ursprungligen tillkommit genom kungliga initiativ?

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 april

Nr 154 av herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr justitieministern om principerna rörande utlämning för brott:

Vilka principer följs och vilka krav ställs från svensk sida när utlämning begärs från annan stat och man har att från svensk sida bedöma, huruvida domstolsutslaget är oriktigt grundat eller ej?

Nr 155 av herr *Franzén* i Stockholm (vpk) till herr industriministern om statliga företags exempelgivande roll i fråga om arbetsmiljö m. m.:

Vid olika tillfällen har uttrycket formulerats att de statliga företagen bör utgöra ett föredöme i relationerna till de anställda, eller vara möns-

Nr 52

Onsdagen den
9 april 1975

*Meddelande om
frågor*

terarbetsgivare. Den pågående skogsarbetarstrejken riktar en skarp belysning på dessa frågor. Bakgrunden till konflikten är ett uppdämt missnöje med arbetsmiljön, olycksfalls- och sjukdomsrisker, en löneform som ger upphov till stress, förtjänstmöjligheter som är ojämna etc. Krav har därför rests på fast månadslön. Ett genomförande av detta krav skulle påverka förhållandena inom arbetslivet i övrigt i en från de anställdas synpunkt positiv riktning.

Mot denna bakgrund vill jag rikta frågan till herr industriministern:

Hur ser statsrådet på statliga företags exempelgivande roll när det gäller att främja en bättre arbetsmiljö och stress- och olycksfallsförebyggande löneformer inom resp. områden, exempelvis genom införandet av fast månadslön?

Nr 156 av herr *Pettersson* i Helsingborg (s) till herr kommunikationsministern om planeringsfrågor i Öresundsregionen:

Sedan besked lämnats att det danska parlamentet inte kommer att ratificera avtalet om fasta förbindelser över Öresund, står det klart att kommunerna i Öresundsregionen får skjuta planeringsfrågorna, som sammanhänger med detta projekt, på framtiden.

Under en följd av år har kommunerna i nämnda områden varit bundna av pågående utredningar, förhandlingar o. d., innebärande att planeringen inte kunnat genomföras som önskvärt vore. För kommunerna i Öresundsregionen har detta vållat problem av betydande omfattning.

Avser herr statsrådet att vidtaga åtgärder för att skapa nya aktiviteter som kan påverka frågans lösning?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 17.54.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert